

İNSAN HAKLARI
AKTİVİSTLERİ İÇİN
**DAVA İZLEME
REHBERİ**

Lionel Blackman

Çeviriler

Rehber

Ayşegül Bahçivan

Örnek Rapor

Osman İşçi

Eşit Haklar İçin

İzleme Derneği

Eşit Haklar İçin İzleme Derneği
Kamerhatun Mah. Hamalbaşu Sokak
No:22/2-3 Beyoğlu İstanbul
Tlf: 0212 293 63 77
www.esihaklar.org
email: esihaklar@gmail.com

İnsan Hakları Aktivistleri İçin Dava İzleme Rehberi
İstanbul, 2017

Yayına Hazırlayan: Eşit Hakları İçin İzleme Derneği
Çizimler: C.Wayne Shellabarger
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Mehmet Ali Çelik
Basım Yeri: Ceylan Matbaası

Bu rehber Avrupa Birliği finansman desteği ile hazırlanmış olup, içeriği ile ilgili tüm sorumluluk Eşit Haklar İçin İzleme Derneği'ne aittir.

İçindekiler

Kısaltmalar.....	4
Önsöz.....	5
Giriş.....	7
Duruşma Başlamadan Önce Nasıl Hazırlık Yapılır?.....	8
Gözlem Sırasında Nasıl Davranılmalı?	11
Gözlem Sırasında Neler Yapılmalı?.....	13
Adil Yargılama Kuralları.....	16
Çocuklar İçin Özel Durumlar.....	29
Rapor Nasıl Yazılır?.....	32
Dava İzleme Raporları İçin İçerik Rehberi.....	34
Ek-1 Kapalı Raporlama Sistemi İçin Örnek Sorular	37
Ek-2 Örnek Dava İzleme Raporu	61
Kavramlar Sözlüğü.....	88

Kısaltmalar

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
LGBTİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, İnterseks
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
MSHUS	Medeni Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi

Önsöz

Adil yargılanma hakkı, Uluslararası Medeni Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin (MSHUS) 14. maddesinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında güvence altına alınmıştır. Adil yargılanma hakkı, hukukun üstünlüğü ilkesinin temeli olarak kabul edilmektedir.

Yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız mahkeme, hakkaniyete uygun yargılama ve makul süre içinde aleni yargılamayı AİHS adil yargılama hakkının temel kriterleri olarak belirler. Bu kriterler bağlamında mahkemeye erişim, masumiyet karinesi, susma hakkı, silahların eşitliği gibi pek çok faktörün eş zamanlı göz önüne alınmasını gerektirmektedir.

Adil yargılanmaya ilişkin izleme, soruşturmanın başlangıcından yargılamanın karara bağlanmasına geçen kadar süreyi içermektedir. Soruşturma aşamasındaki uygulamalar davanın seyrini belirleyebilecek ayrıntılar barındırabilir. Bu nedenle soruşturma aşamasına ilişkin toplanabilecek her bilgi dava gözlemcisinin yapacağı analizi de kolaylaştıracaktır.

Pek çok uluslararası örgütün dava izlemeye ilişkin rehberi bulunmaktadır. Uluslararası Hukukçular Komisyonu tarafından yayımlanan Dava Gözlemcileri için Kılavuz (Manual for Trial Observers, the International Commission of Jurists) bunlardan bir tanesidir. Ayrıca Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Uluslararası Af Örgütü de benzer kılavuzlar yayımlamışlardır.

Bu rehber, Türkiye'de dava izlemeyi hedefleyen insan hakları savunucularına ve hak temelli çalışan Sivil Toplum Örgütleri'ne (STÖ) adil yargılama standartlarının pratikte izlenmesi için yol göstermeyi hedeflemektedir.

Dava gözlemi yapacak olanlar için kolaylaştırıcı olacağını düşündüğümüz örnek bir soru seti ile örnek bir dava izleme raporu rehberle ilave edilmiştir.

Dava İzleme faaliyetlerin yaygınlaşmasının bir yandan STÖ'lerin savunuculuk faaliyetlerine diğer yandan yargılama süreçlerinin evrensel ilkelere uygun hale gelmesine katkı sağlanmasını umut ediyoruz.

Rehberin yazarı Lionel Blackman'a, son taslağı okuyarak tavsiyeleriyle katkı sunan Levent Kanat, Erkan Şenses, D. Çiğdem Sever, G. Zekiye Şenol, Bahar Bostan'a, rehberin yayına hazırlanmasına emek veren tüm çalışanlarımıza ve gönüllülerimize teşekkür ederiz.

Giriş

Soru: Ne amaçla dava izliyorum?

Cevap: Rapor yazmak için.

Soru: Ne amaçla rapor yazıyorum?

Cevap: Pek çok nedeni var. Dava adil değilse, yazdığımız rapor suçsuz bir insana yardımcı olabilir. Yazdığımız rapor gelecekte ülkenizdeki hukuki uygulamaların iyileştirilmesine katkıda bulunabilir.

Soru: Bir yargılamanın adil olup olmadığını nereden bilebilirim?

Cevap: Bu soruyu cevaplamak kolay değil. Tıpkı bir futbol maçında olduğu gibi yargılamalarda gözetilmesi gereken pek çok kural vardır. Bir kuralın ihlal edilmesi o yargılamanın mutlaka adil olmadığı anlamına gelmez. ‘Adil yargılama oyununun’ hangi kurallarına uyulduğunu, hangi kurallarına uyulmadığını raporlamalısınız. Yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığı hakkında karar verme işini başkalarına bırakmak durumunda kalabilirsiniz. Ancak, raporunuzun sonunda yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığı hakkında bir şey söyleme konusunda emin olmasanız bile, raporunuz mutlaka faydalı olacaktır. Elinizdeki kılavuz, yargılamaya dair önemli kurallar hakkında size rehber ilkeler sunmayı amaçlamaktadır. Bu kurallar dünyanın her yerinde geçerlidir. Bunların dışında, Türkiye’de adil ceza yargılamaları için uyulması gereken geçerli kuralları özetleyeceğiz.

Soru: Raporumu kim okuyacak?

Cevap: Yargılama sürecine dahil insanların okumasını umuyoruz: hâkim, savcı ve savunma avukatı. Ayrıca, kıdemli hâkimlerin ve Adalet Bakanlığı temsilcilerinin okumasını umuyoruz. Genel olarak halkın ve herkesin okumasını istiyoruz! Neden olmasın? Kendi sorduğumuz soruya cevap verecek olursak, raporunuzu herkese açık bir şekilde yayımlamayacağınız veya kimseye açıklamayacağınız durumlar da olabilir. Bunların ayrıntısına daha sonra değineceğiz.

Soru: Nereden başlamalıyım? Ben avukat değilim ve daha önce hiç mahkemeye gitmedim.

Cevap: Panik olmayın. Görüldüğü kadar zor değil. Bu kılavuzda aşağıdaki konularda size yardımcı olmaya çalışacağız:

Duruşma başlamadan önce nasıl hazırlık yapılır?

Gözlem sırasında nasıl davranılmalı?

Gözlem sırasında neler yapılmalı?

Duruşma kuralları nelerdir ve ne gibi şeylere dikkat edilmelidir?

Rapor nasıl yazılır?

O halde, başlayalım!

Duruşma başlamadan önce nasıl hazırlık yapılır?

Soru: Bir dakika! Hangi davayı izleyeceğime nasıl karar vereceğim?

Cevap: Çok doğru söylüyorsunuz! Dikkat ettiğinize sevindik. Aslında sizin gibi dava izleyenlerin sayısı şu anda çok fazla değil. O halde, raporunuzun en faydalı olacağı davaları izlemelisiniz. Kısıtlı insan kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasını gözetmeliyiz! Şu soruyla başlayalım: ilk başta izlemeyi düşündüğünüz dava zaten başka insanlar tarafından izleniyorsa belki değerli vaktinizi başka bir davaya yöneltmek isteyebilirsiniz. Öte yandan, ilk aklınıza gelen davadaki ‘gözlemciler’ belki de sadece sanıkla dayanışma amaçlı duruşmalara katılıyorlardır. Sizin kendi rolünüzü bundan daha farklı görmeyi umuyoruz. Elinizdeki kılavuz, nesnel davranacak gözlemcilere yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu durumda iki dakikamızı ayıralım ve sizin için geçerli olan kuralları açıkça ortaya koyalım!

“Yargılamada gözlemcilerin rolü kendi gözleriyle gördüğü ve kendi kulaklarıyla duyduğu duruşma süreçlerini elinden geldiğince doğru bir şekilde kayda geçmektir. Duruşma sırasında gözlemci iddia veya savunma makamının tarafını tutmamalıdır. Yargılamanın adil olan ve adil olmayan yönlerini birlikte raporlamalıdır.»

Temel kuralımızı çok basitçe şöyle ifade edebiliriz: “*Nesnel olun!*”

Şimdi hazır mıyız? Nerede kalmıştık? Evet, hangi davayı seçeceğiz? İzlemeyi düşündüğünüz duruşmada başka ‘gözlemciler’ varsa ancak bunların protesto veya dayanışma amaçlı katıldıklarını düşünüyorsanız, belki bu duruşmayı izlemelisiniz. Böyle bir duruşmada sizin gibi nesnel davranacak birisine ihtiyaç olabilir.

Bize göre, nesnel raporlar uzun vadede sanığın destekçilerinin görüşlerinden daha etkili olacaktır. Bununla birlikte, sanığa veya mağdura karşı sempati de duyuyor olabilirsiniz. (Örneğin, bir polis memuru birini istismar ettiği için yargılanıyorsa.) Ancak bu hisleriniz sizin yargılamayı nesnel bir şekilde izlemenize engel değildir. Elinizdeki kılavuzun size bunu başarmanızda yardımcı olmasını umuyoruz.

Pek çok dava gözlemcisi değerli vaktini geniş etkileri olan davaları izlemek için harcar. Siyasi davalar buna örnek gösterilebilir. Bu tür davalar söz konusu olduğunda raporunuz sıradan davalar için yazılan raporlara kıyasla çok daha geniş çevrelerce okunabilir. Yine de, sıradan davaları da izlemeyi düşünün. Sıradan davalarla ilgili yazdığınız raporlar ‘siyasi davaların’ daha farklı görüldüğü gerçeğini su yüzüne çıkarabilir. Ayrıca, sıradan davalarla ilgili rapor yazmak yargı sisteminde veya bazı unsurlarında sistemsel sorunlar olduğunu göz önüne sermede yardımcı olabilir.

Hangi davayı izleyeceğinize siz kendiniz karar verebilirsiniz. Ancak seçtiğiniz davayı başka insanlarla da tartışın. İnsan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinden uygun bir dava seçme konusunda öneri ve destek almak işinize yarabilir. Danıştığınız STÖ’nün hali hazırda birtakım izleme çalışmaları olabilir ve siz de onların programına katkıda bulunarak yardımcı olabilirsiniz.

Vaktimiz az, o nedenle *izleme çalışması için hazırlık* konusuna geri dönelim. İzleyeceğimiz davayı seçtiniz. Veya bir STÖ'nün seçtiği davayı izlemek üzere görevlendirildiniz.

Soru: Harika, çok heyecanlıyım. Peki ne yapmalıyım?

Cevap: Öncelikle sabır gerekir. Türkiye’de dava gözlemi yapmak sabır ister. Davaların ne kadar uzun sürdüğünü biliyorsunuzdur, yıllarca sürebilir. Ancak bu konuya daha sonra tekrar değineceğiz. Duruşma öncesinde kesinlikle netleş-tirmeniz gereken birtakım konular var: *Davadaki tarafların isimleri*.

Soru: ‘Taraf’ derken neyi kastediyoruz?

Cevap: Hukuki jargonu bu metinde fazla kullanmamaya çalışıyoruz. Ancak bazen kullanmamız gerekiyor. Hukuk çok sayıda hukuki terminoloji içerir. Bir doktora gittiğinizde de tıbbi terminoloji kullanmadan size durumunuzu anlatamaz. Bu kılavuzun sonunda size ceza davalarında sıklıkla kullanılan bazı sözcükleri basit bir dille açıklayacağız. Duruşmada duyacağınız birçok terimi burada açıklamayı umuyoruz. Şimdi sorumuza geri dönelim. ‘*Taraflar*’ bir davada ihtilafli olan kişilerdir. Ceza davalarında davayı açan *savcı veya iddia makamıdır*. Suçlanan kişiye ise *sanık veya savunma* denir. Bazı davalarda ise dava konusu sorundan zarar gören *mağdur/müşteki/müdahil* sıfatları ile davada yer alabilir.

İkinci aşamada *yargılamanın hangi mahkemede yapılacağını ve mahkemenin adresini öğrenmeniz gerekir*. Ayrıca duruşmanın tarihini bilmeniz gerekir. Bunun dışında yargılamayı yapan mahkemenin idari bölümünün adresini bilmeniz gerekir. Mahkeme adresiyle idari birimin adresi her zaman aynı olmayabilir.

Soru: Farklı bir adresi varsa neden mahkeme idari biriminin adresini bilmem gerekiyor?

Cevap: Bunun nedeni, Mahkemeye önceden bir yazı gönderip davayı izleyeceğinizi bildirmenizin uygun olduğunu düşünmemiz. Böyle bir yazı Mahkemenin adresine değil, idari birimin adresine gönderilmelidir. Bir STÖ size izleme konusunda destek veriyorsa, böyle bir yazı göndermenin uygun olup olmayacağına ilgili STÖ karar verir ve sizin adınıza böyle bir yazı gönderir.

Soru: Mahkemeye davayı izleyeceğimi neden haber vereyim? İzin mi almam gerekiyor?

Cevap: Hayır, izin almanız gerekmiyor. Duruşmalar halka açık yapılıdır. (Kapılarını size kapatan veya sizden gitmenizi isteyen mahkemelerle ilgili sorunlara daha sonra değineceğiz.) Şöyle düşün-

Mahkemeye sunulacak bilgilendirme yazısı için notlar;

- Kurumunuzu (bireysel izleme yapıyorsanız kendinizi) tanıtır,
 - Davayı neden izlediğinizi belirtin,
 - Yargılamanın aleniyeti ilkesini hatırlatın,
 - Tarafsız olduğunuzu vurgu yapın,
 - Unutmayın izin istemiyoruz; açık, anlaşılabilir ve kısa bir bilgilendirme yazısı hazırlayın.
-

biliriz, diyelim ki siz futbol oynuyorsunuz, bir yetenek avcısı sizi izlemeye geliyor ve oyun becerilerinizle ilgili rapor yazdığını size söylemiyor. İzlediğinizi bilseydiniz belki daha iyi bir oyun sergilerdiniz. Raporunuzun gelecekte olumlu bir etkisi olabilir, fakat duruşma sırasında orada bulunmanız ancak hâkim sizin orada olduğunuzu ve rapor yazdığınızı biliyorsa olumlu etki yaratabilir.

Siz veya birlikte çalıştığınız sivil toplum örgütü yazıyı hazırlayarak duruşmadan önce Mahkemeye gönderebilir veya önceden gönderme imkanınız olmaydıysa duruşma sırasında mahkemeye verebilirsiniz.

Açık Yargılama İlkesi

Kural olarak duruşmaların açık olması gerekir, ancak 18 yaşını doldurmuş olanlar bakımından duruşmaların kapalı yapılması ve hükmün de kapalı duruşmada açıklanması esastır. (CMK 185).

Daha ayrıntılı bilgi için Rehberin Çocuklar İçin Özel Durumlar bölümüne bakınız.

Soru: Davanın konusunu nasıl öğrenebilirim?

Cevap: Bir dava seçtiğinizde zaten o davayla ilgili bilgi sahibi olduğunuzu veya birlikte çalıştığınız STÖ'nün bilgi sahibi olduğunu varsayıyoruz.

Soru: Her zaman olmayabilir. Daha önce bahsettiğiniz 'sıradan' davaları izleyeceksek bunlarla ilgili bilgi sahibi olmayabiliriz. Veya rastgele dava seçtiysek nasıl bilgi sahibi olabiliriz?

Cevap: Çok doğru bir tespit. Genellikle davayla ilgili en iyi bilgi kaynağı savunma avukatıdır. Savcıya da sorabilirsiniz ancak savcıların dava gözlemcileriyle yardımlaştığı nadir görülür. Bununla birlikte bütün savcılar da bunu söyleyerek kötülememeliyiz. Eninde sonunda onların dosyaları gizlidir. Ancak savunma avukatı, sizin oradaki varlığınızın ve raporunuzun müvekkiline yardımcı olacağını anlayabilir. Bu nedenle savunma avukatı işinizi kolaylaştırmaya daha hevesli olabilir.

Soru: Neden bu bilgileri alayım? Sadece duruşmada duyduklarım ve gördüklerime odaklanmam gerekmiyor mu? Daha önce öyle bir kural getirmiştiniz.

Cevap: Evet, doğru. Fakat... Bu çok önemli bir fakat. Duruşmada hazır bulunanlar çok hızlı konuşabilirler: hâkim, avukatlar ve tanıklar. Bu konuşmaları takip etmek zor olabilir. Genellikle duruşma salonlarının akustiği de çok iyi değildir. Bazen konuşulanları duymak için kendinizi zorlamanız gerekir. Önceden ne kadar çok bilgi toplarsanız duruşmada duyduklarınızı o kadar iyi anlamlandırabilirsiniz. Konuşulanları ne kadar anlamlandırabilirsiniz o kadar iyi not tutarsınız. Ne kadar iyi not tutarsanız o kadar iyi rapor yazarsınız. Bu yüzden, fırsatınız varsa önceden hazırlık yapın. Böyle bir yatırımın faydasını görürsünüz. Hatta en iyisi savunma avukatının iznini alıp dava dosyasına ve tanık beyanlarına bakmaktır. Bu bilgileri sizinle paylaşmak için avukatın müvekkilin iznini alması gerekir. Bu nedenle, sabırlı olun ve savunma avukatı bu ricanızı geri çevirirse ona karşı anlayışlı olun. Ayrıca meşgul olduğu için de sizinle bilgi

paylaşamayabilir. Üstelik bazı davalar yazılı yargılama usulüne tabi olabilir ve bu durumda duruşmada avukatlar dilekçemizi tekrar ediyoruz diyerek geçebilirler. Bu durumlarda dava ve cevap dilekçelerinin bilinmesi faydalı olacaktır.

Soru: Duruşmadakiler çok hızlı konuşuyorsa ve ben yavaş not alıyorsam duruşmayı kayıt cihazına kaydedebilir miyim?

Cevap: Hayır. Bunu yapmamalısınız. Çok cazip gelebilir ancak mahkemede izinsiz kayıt yapılamaz ve yakalanırsanız başınız derde girer. Ayrıca, izleme faaliyetlerinize destek veren STÖ'nün itibarını ciddi derecede zedeleyebilirsiniz. Bu yüzden, doğrudan hâkim tarafından, açıkça izin verilmediyse kayıt yapmayın.

Soru: İzleme yapıp yapmama konusunda tereddütlerim var. Davayı etkili bir şekilde izleyebilecek miyim?

Cevap: Vazgeçmeyin. Daha yeni başladık. Daha sonra bahsedeceğimiz bir konudan şimdi bahsetmekte yarar var. Duruşmaları daima ikinci bir gözlemci ile birlikte izlemeye çalışın. İki çift göz her zaman bir çift gözden daha iyidir. Daha sonra notlarınızın üzerinden birlikte geçebilirsiniz. Kanunları birlikte tartışabilirsiniz. İzleme süreci paylaşılan ve daha zevkli bir deneyim haline gelir. Tek kişi yerine iki kişi gözlem yaptıysa raporunuzun etkisi de daha fazla olacaktır.

Ayrıca, bildiğiniz gibi Türkiye'de duruşmalar uzun süreli ertelenebilir. Duruşma tarihleri sizin için uygun değilse, ortağınızın bir sonraki duruşmaya gitmesi mümkün olabilir. Ya da tam tersi. Duruşma gözlemi iki kişilik gruplar halinde yapılırsa süreklilik sağlamak daha kolaydır.

Devam edelim. Sırada ne var?

Gözlem sırasında nasıl davranılmalı?

Bu bölümü hızlıca geçeceğiz. Nesnel olmanız gerektiği konusunda hemfikir misiniz? Tabii ki. O halde, mahkemede nasıl davranacağınızı bu nesnellik ilkesi belirleyecektir.

Mahkemeye erken gidin. Mahkeme salonu dolmadan kendinize ve partnerinize oturacak yer bulmanız gerekiyor. Halkın oturması için ayrılan bölüme oturduğunuzda sürekli yerinizden kalkmayın, dikkatleri üzerinize çekmeyin.

Sanıkla dayanışmak için gelenlerle yakın ilişkiniz varmış gibi bir izlenim vermemeye çalışın. Her ara verildiğinde oturduğunuz yeri değiştirmeye çalışın. Tanıkların beyanları, sorulan sorular veya açıklanan hükümler karşısında duygularınızı belli etmeyin veya tepki vermeyin. Duruşmada gözlem yaptığınız süre boyunca hiçbir şeye duygusal tepki vermeyin. Mahkeme salonunun dışında da bunu yapmayın! Tarafalı görünerek kendi itibarınızı veya temsil ettiğiniz STÖ'nün itibarını zedelemek istemezsiniz.

Düzgün giyinin.

Mümkünse mahkeme çalışanlarının ve güvenliğin saygısını kazanın, kibar olun, sinirlenmeyin. Gerektiğinde sağlam bir duruş sergileyin ve haklarınızdan emin olun. Örneğin, mahkemedeki güvenlik görevlisi haksız yere sizin salona girmenizi engelliyorsa, duruşmaya katılma hakkınızın olduğuna dair yasadan bahsedin veya gösterin. (Bu konuyu daha sonra ele alacağız).

Mahkeme adetlerine uyun. Hâkim veya hâkimler salona girdiğinde ve çıkarken ayağa kalkın. Sessiz olun. İkinci gözlemciyle konuşmalarınızı asgari düzeyde tutun. Mutlaka konuşmanız gerekiyorsa fısıltıyla konuşun. Mümkünse hiç konuşmadan gözlemek ve tartışmayı celsenin sonuna bırakmak en iyi seçenektir.

T.C. Anayasa

MADDE 141. – Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ah-lâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanun-la özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.

Soru: Celse ne demek?

Cevap: ‘Celse’ duruşmadaki oturumlara verilen isimdir. Öğle yemeği veya çay için verilen aralar duruşmayı celselere böler. Celseler arasında verilen aralarda mahkeme salonundan çıkabilir, konuşabilir veya mahkeme salonunda kalmaya devam edip tartışabilirsiniz. Ancak kim-senin sizi duymadığından emin olun!

Soru: Neden gizlilik gerekiyor?

Cevap: Bu konuyu daha ayrıntılı bir şekilde ele alacağız. Ancak temel olarak sizin yargılamayla ilgili görüşlerinizin başkası tarafından daha önce yayımlan-maması önemlidir. Siz ve çalıştığınız STÖ hazır oluncaya kadar bu bilgiler gizli tutulmalıdır.

Soru: O halde gazetecilerle de konuşmamalı mıyız?

Cevap: Tek kelimeyle cevaplamak gerekirse, evet. Gazetecilerle konuşmayın. Siz ve çalıştığınız STÖ raporu yayına hazır hale getirinceye kadar gazetecilerle konuşmayın. Gazeteciler genellikle sansasyonel haber ararlar. Sizi bir sohbetin içine çekerlerse aldığınız pozisyonla ilgili adil bir haber yapmayabilirler. Bu hem sizin hem de izleme göreviniz için zararlı olabilir. Gazetecilerle konuşacaksanız sadece oradaki görevinizi açıklamakla yetinmelisiniz: ‘Duruşmayı izlemek için burada bulunuyoruz. Yargılamanın hangi unsurlarının adil, hangi unsurlarının adil olmadığı hakkında rapor hazırlıyoruz. Raporumuzu tamamlandığı zaman yayımlayacağız. Bize e-posta adresinizi verirseniz rapor hazır olduğunda size de göndeririz.’

Sanığın, mağdurun veya polisin vb. sorduğu sorular karşısında da aynı tav-rı takınmalısınız.

Gözlem sırasında neler yapılmalı?

Soru: Bu çok aşıkâr. Daha önce söylediğiniz gibi saygılı olunmalı, nesnel görünmeli, sessiz olunmalı. Başka ne yapılmalı?

Cevap: Kılavuzun başında söylediklerimizi hatırlayın! Gözlem yapmanın amacı rapor yazmaktır. Rapor yazmak için iyi notlara ihtiyacınız var.

Soru: Not alınacağını zaten biliyorum. Bir sonraki bölüme geçelim mi artık?

Cevap: O kadar hızlı değil. Not alma konusunu konuşmamız lazım. Aldığınız notlar nihai raporunuzun kalitesini en fazla etkileyen şeydir. Şöyle anlatalım; mahkeme salonundayken ‘anda kalın’. Daha sonra tartışacağımız adil yargılama kurallarına aklınız takılırsa dikkatiniz kolaylıkla dağılıbilir. Halkın oturması için ayrılan alandaki sesler ve hareketler dikkatinizi dağıtabilir. Ancak sizden duruşmayla ilgili doğru bir kayıt tutmanız beklenmektedir. Kanunun ne dediğine daha sonra da kafa yorabilirsiniz. Raporunuza da daha sonra kafa yorun. Belki bir kuralın çiğnendiğine tanık oldunuz ve heyecanla not almak yerine analiz yazmaya başladınız. Bu arada duruşma devam ediyor ve farkına bile varmadan çok önemli bir anı kaçırabilirsiniz. Belki de daha önce gözlemlediğiniz kural ihlali siz bakmazken düzeltildi! Unutmayın, futbol maçı gibi geri sarıp tekrar izleyemezsiniz. Kimse sizin için bir şeyi tekrar etmeyecek.

Soru: O halde şunu mu diyorsunuz: bütün günümü mahkemede geçirip hiç düşünmeden sekreter gibi her söyleneni yazacağım ancak duruşmadan sonra notlarımı okuyup, hatırladıklarımı da ekleyip analiz etmeden işim bitmiş sayılmayacak?

Cevap: Kesinlikle doğru. Dava izleme zor iştir. Bir konu daha var. İyi not tutmanız ve notlarınızı saklamanız lazım. Saklamak derken güvenli bir yerde arşivlemekten bahsediyorum. Raporunuzda yazdıklarınızı desteklemek için orijinal notlarınıza ne zaman ihtiyaç duyacağınızı bilemezsiniz. Notlarınızı izleme ortağınızla düzenli olarak bir e-posta hesabında veya online bir sistemde tutmanızı öneriyoruz. İzleme görevine yeni bir gözlemci katılacaksa bu yöntem özellikle faydalı olacaktır. Bu sayede notlarınız kaybolmadan yeni gelen kişi bu notlara ulaşabilir.

Adil yargılama kuralları nedir?

Kanunun ne dediğine daha sonra bakarsınız demiştik. Ancak gözlem sırasında kanunu hiç düşünmeyin demek istemedik. Aksine, yargılama kuralları aklınızda canlı olmalı. Söylediğimizden şunu kastetmiştik: kuralların nasıl uygulanması gerektiğini düşünerek dikkatinizi dağıtmayın. Şöyle anlatalım: Bir futbol maçında hakemlik yapıyorsanız faul yapıldığında bunu anında fark edersiniz.

Ancak faulün sonuçlarına kafa yormayın. Duruşmada kurallar ihlal edildiğinde hemen ortaya çıkan sonuçlar olmaz. Duruşma devam eder ve sizin not alma işiniz de devam etmelidir. Kural ihlalinin ne gibi sonuçlar doğuracağıyla ilgili analizinizi sonraya saklayın.

O halde, ‘*adil yargılama oyununun kurallarını*’ bilmeniz gerekiyor. Mahkeme salonunda hızlıca not almakla uğraşırken oyunun kurallarını bilerseniz kural ihlali veya kurallara uyulması gibi durumlarda alacağımız notları önceliklendirebilirsiniz.

Şimdi kurallardan bahsedeceğiz. Bu noktada bir uyarı gerekmektedir. Kuralların bazıları birbiriyle kesişmektedir.

Soru: Kurallar kesişiyor mu? Bu ne anlama geliyor?

Cevap: Futbol izleyicilerine bu tuhaf gelebilir. Futbolda bir faul yaptığımızda iki kuralı birden ihlal etmiş olmanız çok zordur, hatta neredeyse imkansızdır. Biz burada sürekli örnek olarak futbol maçlarından bahsettiğimiz halde aslında hukuk kuralları futbol kurallarından çok farklıdır.

Kesişen kurallar fikrinden bu aşamada özellikle bahsetmek istedik çünkü raporunuzu yazarken bu çok önemli bir konu olacak. Çok ayrıntıya girmeden bir örnekle açıklamaya çalışalım.

Kurallardan bazıları şöyle:

- Suçlu olduğu iddia makamı tarafından kanıtlanıncaya kadar mahkemece sanığın suçsuz olduğu varsayılmalıdır.
- Sanık, tutuklanması için sağlam gerekçe yoksa tutuksuz yargılanmalıdır.
- Sanığa davaya hazırlanmak için yeterli zaman verilmelidir.
- Davaya hazırlanmak için sanığın avukatıyla konuşmasına izin verilmelidir.

Bu durumda hâkim, sanığı suçun işlendiği iddia edilen tarihten bir gün sonra tutuklarsa ve duruşma üç hafta sonra yapılacaksa ve avukatlar sanığı ziyaret etmek için hapis haneye dört hafta önceden bildirimde bulunmak zorundaydı, tek bir faul hareketle (kararla) yukarıdaki pek çok kuralın birden ihlal edildiğini görürsünüz.

Hukuk böyledir. Daha sonraki bölümde rapor yazmayla ilgili kılavuz ilkelere geldiğimizde her bir kural için ayrı ayrı bir bölüm yazmanız gerektiğini göreceksiniz. Bir hâkim faul yaptığında eğer birden fazla kuralı ihlal etmişse her bölüm altında bu koşulları yeniden tekrarlamamız gerekebilir.

Bu noktada araya girmek istiyorum. “Ben aslında pek çok sanığın aslında suçsuz olduğunu göstermek istiyorum. Mahkemeler sürekli insanları suçlu buluyorlar.” diyebilirsiniz.

Cevap: Bu konuyu ne zaman gündeme getireceğinizi merak ediyorduk. Kesinlikle anlıyoruz. Mahkemeler delil temelinde çalışırlar. Filmlerde hep bunu görürsünüz. Neden kurallara odaklanıyoruz? Sizi bu şekilde hayal kırıklığına uğrattığımız için üzgünüm. Ancak dava gözlemcileri kurallara odaklanmalıdır. Daha net söylemek gerekirse, dava gözlemcileri usul kurallarına odaklanmalı-

dır. Yargılanan bir kimse suçlu veya suçsuz bulunacaktır. Mahkeme, suçluluk hali ile ilgili karara varmak için bir usûl izler. Bu usûl kurallara dayanır. Bu kuralların amacı sanığın adil yargılanmasını sağlamaktır. Sanığın suçlu olup olmadığına karar vermeniz zordur. Genellikle raporunuzda sanığın suçlu olup olmadığıyla ilgili görüşlerinizi ifade etmeniz uygun değildir.

“Herhangi bir yargılamadaki en önemli kararlar ilgili bir görüş bildirme hakkından beni mahrum bırakıyorsunuz.” diyebilirsiniz.

Cevap: Evet, öyle yapıyoruz ve bunun nedenleri var:

Suçlulukla ilgili karar bütün delillerin değerlendirilmesi sonucunda verilir. Delil derken tanıkların mahkemede verdiği ifadeler, teknik takip sonucu elde edilen fotoğraf veya görüntü, parmak izi incelemesi, telefon dinlemeden elde edilen kayıtlar vb.’den bahsediyoruz. Siz bütün delilleri görmüş veya duymuş olacak mısınız?

Örneğin: Delilleri değerlendirmek tanıkların davranışlarını değerlendirmek anlamına gelir. Her bir tanığı değerlendirecek kadar yakın mıydınız?

Mahkemenin kararına katılmıyorsanız ve suçluluk konusundaki kararınız yanlışsa ne olacak? Görüşünüzü yayımlayarak sanığı, mağduru ve başkalarını üzebilirsiniz.

Soru: O halde raporumda delillerden bahsetmeyecek miyim?

Cevap: Aslında bahsedeceksiniz. Ancak sanığın suçlu olup olmadığıyla ilgili kendi vardığınız sonucu işin içine katmadan bunu yapacaksınız. Önemli delilleri raporunuzda özetlemeniz uygun olur.

Soru: O zaman delilleri de not alacak mıyım?

Cevap: Evet. Size daha çok iş çıkıyor. Her duyduğunuzu yazabilmeniz bir mucize olurdu. Yine de her tanığın sunduğu delillerin özünü özetlemeye çalışın.

Soru: Aklım karışmaya başladı. Delillerle ilgili bir görüş bildirmeyeceksem neden delillerle ilgili not alayım?

Cevap: Her raporda sanık lehine ve aleyhine delillerle ilgili temel hususlar konusunda bir özet yer almalıdır. Aksi halde raporunuzun pek bir anlamı olmaz. Davayla ilgili olgulara dair bir arka plan bilgisi vermezseniz kuralların ihlal edilmediğiyle ilgili yazdıklarınızı anlamak zor olabilir. Ayrıca, sanığın suçlu olup olmadığıyla ilgili görüş bildirmenizin uygun olduğu bazı durumlar da vardır.

Soru: Nedir bunlar?

Cevap: Uluslararası Hukukçular Komisyonu’nun yayımladığı kılavuza göre, mahkemenin devlet tarafından sanığa baskı uygulamak için kullanılma ihtimalinin olduğu siyasi davalarda delilleri değerlendirmeniz önerilir. Bu türden davalarda suçlamalar bir nevi uydurmaca olabilir ve sizin de sanığın suçlu bulunması için uygun delilin olmadığını göstermeniz gerekebilir.

Bizim önerimiz, çalışmanıza destek veren STÖ’yle izlediğiniz davanın mahkeme kararını sorgulayacağınız bir dava olup olmadığını tartışmanızdır.

Adil Yargılama Kuralları

Bu bölümde ceza yargılamalarının tabi olduğu temel kuralları sade bir dille tek tek ortaya koymayı amaçlıyoruz. Adil yargılanma hakkı, Uluslararası Medeni Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (MSHUS), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile 5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili bölümlerinde güvence altına alınmıştır. AİHS'in konuyla ilgili en önemli maddesi 6. maddedir. Bu madde kapsamı bakımından çok geniştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) 6. maddedeki ifadeleri yorumlayan ve uygulayan pek çok karar vermiştir. Burada bütün bunları ele alma imkanımız yok. Gerektiğinde size dava gözleminizde destek veren STÖ, raporunuza katkıda bulunması için bir uzman hukukçudan danışmanlık alabilir. Bu katkı, 6. maddeye ve AİHM içtihadına atıfta bulunabilir. Benzer şekilde, bir uzman hukukçu Türkiye'deki ilgili kanunlara atıfta bulunarak raporunuza değerli katkılar sunabilir. Ancak, hukuki metinleri anladığımızdan eminseniz ve bu metinlere uyulduğu veya metinlerin ihlal edildiğini düşündüğünüzde atıfta bulunmak istiyorsanız bunu yapabilirsiniz. Ayrıca yayımlanmadan önce çalışmanızın bir hukukçu tarafından kontrol edilmesini isteyebilirsiniz.

AİHS

MADDE 6 - Adil Yargılanma Hakkı

1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısım basına ve dinleyicilere kapatılabilir.
2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.
3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki

asgari haklara sahiptir:

- a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
- b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;
- c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;
- d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çekirtmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;
- e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.

MSHUS

MADDE 14 – Adil Yargılanma Hakkı

1. Herkes mahkemeler ve yargı organları önünde eşittir. Herkes, bir suçla itham edildiğinde ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri hakkında karar verilirken, yasalar uyarınca kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil ve kamuya açık bir duruşma hakkına sahiptir. Demokratik bir toplumda ahlak, kamu düzeni ya da ulusal güvenlik gerekçeleriyle ya da tarafların özel hayatları bunu gerektirdiğinde, ya da özel durumlarda, mahkeme, açıklığın adalete zarar vereceği düşüncesine vardığı takdirde, mahkemenin gerekli gördüğü ölçüde, basın ve dinleyiciler duruşmaların tümü ya da bir kısmının dışında tutulabilirler. Ancak, küçüklerin çıkarları aksini gerektirmedikçe, ya da duruşmalar çocukların vesayetine ilişkin evlilikle ilgili uyuşmazlıklar hakkında olmadıkça, ceza ya da hukuk davalarında verilecek herhangi bir kararın aleni olması zorunludur.

2. Bir suçla itham edilen herkes, yasalara göre suçlu olduğu kesinleşene dek masum kabul edilmek hakkına sahiptir.

3. Herkes, itham edildiği suçla ilgili olarak, tam bir eşitlik içinde, aşağıdaki asgari garantilere sahip olacaktır:

(a) Kendisine, en kısa zamanda ve anlayacağı bir dilde, aleyhindeki iddianın niteliği ve nedenleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmesi;

(b) Savunmasını hazırlayabilmek ve kendi seçtiği avukatla temas edebilmek için yeterli zaman ve kolaylıkların tanınması;

(c) Gereksiz bir gecikme olmadan yargılanması;

(d) Yargılanmada hazır bulunması ve kendisini ya doğrudan ya da kendi seçtiği avukat

yardımları ile savunması; avukatı yoksa, bu hakkının var olduğunun kendisine bildirilmesi; adaletin gerektirdiği her durumda kendisine bir avukat tayin edilmesi ve böyle durumlarda ödeme yapma olanağı yoksa bu yardımın parasız olarak sağlanması;

(e) Aleyhindeki tanıklara soru sorabilmesi ya da soru sordurabilmesi, lehindeki tanıkların da aleyhindeki tanıklarla aynı şekilde sorgulanabilmelerinin sağlanması;

(f) Mahkemede kullanılan dili anlamıyor veya konuşamıyorsa bir tercümanın parasız yardımının sağlanması;

(g) Kendi aleyhinde tanıklıkta bulunmaya ya da suç itirafına zorlanmaması.

4. Küçükler için yargılama bu kişilerin yaşları ve topluma yeniden kazandırılmaları düşüncesi göz önüne alınarak yürütülecektir.

5. Bir suçtan hüküm giyen herkes, mahkumiyet ve cezanın yasalara uygun olarak daha yüksek bir yargı organınca yeniden incelenmesi hakkına sahip olacaktır.

6. Kesin bir kararla bir suçtan dolayı mahkum olan ve daha sonra hakkındaki hüküm, adaletin yanlış tecelli ettiğini kat'i şekilde ortaya koyan yeni veya yeni ortaya çıkan bir maddi delil dolayısıyla bozulan veya bu sebeple affa uğrayan bir kişi, evvelce bilinmeyen maddi delilin zamanında ortaya çıkmamasında kısmen ya da tamamen kendi kusuru bulunduğu ispat edilmediği takdirde, böyle bir hükmün sonucunda ceza çekmesinin karşılığı olarak yasalara uygun şekilde tazminata hak kazanır.

7. Hiç kimse, bir ülkenin yasalarına ve ceza usulüne göre daha önce kesin olarak mahkum olmuş ya da beraat etmişse, aynı fiil için yeniden yargılanamaz ve cezalandırılmaz.

MSHUS

MADDE 15 – Kanunsuz Ceza Olmaz İlkesi

1. Hiç kimse, işlendiği zamanda ulusal ya da uluslararası hukuk bakımından suç sayılmayan bir fiil ya da ihmal yüzünden suçlu sayılamaz. Suç sayılan bir fiile, işlendiği zaman yürürlükte olan bir cezadan daha ağır ceza verilemez. Fiilin işlenmesinden sonra yasalarda

bu fiile karşılık daha hafif bir ceza öngörülecek olursa, fiili işleyene bu ikinci ceza uygulanır.

2. Bu maddenin hiçbir hükmü, işlendiği sırada uluslar topluluğunun kabul ettiği genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir fiil ya da ihmal yüzünden bir kimsenin yargılanmasını ya da cezalandırılmasını engellemez.

Adil yargılama hakkına ilişkin ayrıntılı bilgi için bakılabilecek kaynaklar: Abdullah Çelik, Adil Yargılanma Hakkı Rehberi, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2014. Ceza yargılamalarında adil yargılama hakkına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yayını: Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights: Right to a Fair Trial (Criminal Limb)

Soru: Kurallara uyulduğunda da bunu rapora almamı mı bekliyorsunuz?

Cevap: Evet, lütfen. Unutmayın, nesnel olacaksınız. Buna göre, yargılamada hem uyulan hem ihlal edilen temel kuralları raporlamanız gerekir. Bunu yaptığınızda raporunuz daha etkili olacaktır.

Adil yargılama kuralları şu şekildedir:

Adil yargılama kuralları kısaca aşağıda özetlenmiştir. Kurallar arasında herhangi bir öncelik sıralaması yapılmamıştır.

1. Hâkimin tarafsız olması gerekir.

Buna göre, hâkim önyargılı olmamalıdır. Davadaki taraflardan birini kayırmamalıdır. Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK) taraflardan biri hâkimin taraflı olduğunu düşünüyorsa ne yapılması gerektiğini 24. maddede belirtmektedir. Bir hâkimin taraflardan biri aleyhine karar alması nedeniyle taraflı olduğu kolaylıkla düşünülebilir. Bu şekilde düşünmenin bir tehlikesi vardır. Aslında bir taraf aleyhine verdiği kararların hepsi hukuki olarak doğru olabilir. Bu yüzden belli bir taraf aleyhine verilen kararları temel alarak davada taraflı davranıldığını göstermek istiyorsanız, bunun için çok net gerekçelerinizin olması lazım. Bu durumda dahi hâkim ancak bu taraf aleyhine ısrarla yanlış bir şekilde karar verdiyse hâkimin taraflı olduğu söylenebilir. En nihayetinde dürüst hâkimler bile yasayı yanlış anlayabilir. Yasayı yanlış anlamış olması bir hâkimin taraflı olduğu anlamına gelmez.

Soru: ‘Karar’ nedir?

Cevap: Yine içimizdeki hukukçuyu konuşturduk. Hüküm, en son verilen ve en önemli karardır. Ancak mahkemenin hükme/nihai karara varmak için izlediği süreçte hâkim pek çok ara karar verebilir. Örneğin, duruşmada hazır bulunamayan bir tanığın beyanından elde edilen delillerin okunup okunamayacağı ve dikkate alınıp alınmayacağı ile ilgili bir karar verilir. Aniden hastaneye kaldırılan bir tanığın iyileştiği zaman dinlenebilmesi için duruşmanın ertelenip ertelenmeyeceği konusunda bir karar verilir. Bunun gibi nihai sonuç açısından çok önemli olabilecek pek çok karar vardır. Bir kararın adil olup olmadığını analiz ederseniz, adil yargılamanın belli başlı kurallarından hangilerinin gözetildiği, hangilerinin ise ihlal edildiğine karar vermeniz lazım. Kararsız kaldığınız her durumda deneyimli bir ceza avukatına sorabilirsiniz.

CMK Madde 24

(1) Hâkimin davaya bakamayacağı hâllerde reddi istenebileceği gibi, tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer sebeplerden dolayı da reddi istenebilir.

(2) Cumhuriyet savcısı; şüpheli, sanık veya bunların müdafii; katılan veya vekili, hâkimin reddi isteminde bulunabilirler.

(3) Bunlardan herhangi biri istediği takdirde, karar veya hükme katılacak hâkimlerin isimleri kendisine bildirilir.

2. Hâkim yetkin ve tecrübeli olmalıdır.

Buna göre, hâkimin yargılamayı yapabilecek yetkiye sahip olması gerekir. Bu arada sadece kağıt üstündeki asgari yeterliliklerden bahsetmiyoruz. Davayı görebilecek uygun deneyime sahip olmaktan bahsediyoruz. Örneğin, yeni görevlendirilmiş bir hâkimin terör faaliyetleriyle suçlanan birden fazla sanığın olduğu davalarda görev alması doğru olmaz. Hâkimin deneyimiyle ilgili bir araştırma yapmanız gerekebilir. Hâkimle görüşmek için talepte bulunabilirsiniz. Davayla ilgili konuşmak istemeyebilir ancak kendisinden bahsetmeyi kabul edebilir. Ayrıca hâkimle tanışmak, hâkime amacınızın önemini belirtmek saygısını kazanmak için iyi bir yoldur.

3. Yargılama kamuya açık olmalı.

CMK, duruşmaların kamuya açık olmasıyla ilgili kurallar içermektedir. Unutmayın, siz de kamunun bir parçasısınız. Hiçbir kuralda mahkeme, gözlemciler için ayrı bir statü tanımaz. Sizinle orada bulunan diğer halktan insanlar arasındaki tek fark sizin not almanız ve bu kılavuzdaki ilkeler doğrultusunda rapor yazmanızdır. Bu nedenle CMK’daki kamuya açık duruşma yapılması ile ilgili kuralı aklınızda tutun. Sizi engellemeye çalışan mahkeme çalışanlarına veya güvenlik görevlilerine bu kuralı kibarca ama sağlam durarak hatırlatmanız gerekebilir. Duruşmadan önce Mahkeme’ye gözlemci olarak katılacağınıza dair gönderdiğiniz bir yazı varsa, bu yazıyı ve size verilen cevapları her duruşmaya yanınızda getirin. Bu yazıyı sizi engellemeye çalışan bir mahkeme çalışanına veya güvenlik görevlisine göstermek onların fikrini değiştirebilir.

CMK Madde 182

(1) Duruşma herkese açıktır.

(2) Genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir.

(3) Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır.

Soru: Peki duruşma kamuya kapalı yapılıyorsa ne yapabilirim?

Cevap: Önce, savunma avukatıyla görüşmeye çalışın ve duruşmanın neden kapalı yapıldığını öğrenin. Kurallar uyarınca kamuya kapalı bazı duruşmalar olabilir. Ancak bunların çok nadir olması gerekir. Mahkeme'ye yazı yazarak celseye katılmak için izin isteyebilirsiniz. Bu talebinize gelen cevapları, cevap gelmediyse bile cevabın gelmediğini raporunuza yazın. Raporunuzda halkın izlemesine izin verilmediği için

yargılamanın bir bütün olarak adil olmadığı yolunda bir sonuç çıkması olasıdır. Kamuya açık olma adaletin temel ilkelerinden biridir.

4. Hâkimler sanığın suçsuz olduğuna inanarak yargılamaya başlamalıdır.

Yargılamadaki bütün duruşmalardan sonra hâkim/hâkimler bütün delilleri değerlendirmeli ve sanığın suçlu olup olmadığına ancak o zaman karar vermelidir. Hâkim/hâkimler ancak iddia makamı tatmin edici deliller sunmuş ve yargılama sürecinde bu delillerin tatmin edici olduğunu her türlü tereddütten uzak bir biçimde gösteren başkaca deliller de toplanmış ise sanığın suçlu olduğuna karar verebilir. Bu kararda hâkim/hâkimler suçluluk konusunda hiçbir tereddüt taşımamalıdır. Sanığın suçluluğuna dair makul bir şüphe taşıyorsa, sanığın suçsuz olduğu yolunda karar vermelidir.

Evet, en azından teoride böyle olmalı. Savcının iddianamesi çok güçlüyse yargılamanın son aşamasına daha gelmeden bir hâkimin sanığın suçluluğuyla ilgili görüşünü gizlemesi zor olabilir. Böyle bir davada, taraflar söyleyecekleri her şeyi henüz söylememişken hâkim sanığın suçlu olduğuna dair düşüncelerini söylerse bu hâkimi eleştirmeli miyiz? Hâkim belki de sanığa beyanını değiştirmek ve alacağı cezada indirimden yararlanmak için suçlu olduğunu itiraf etmesi için bir şans vermek istemektedir. Ancak sanığa karşı delillerin çok kuvvetli olmadığı durumlarda sanığın suçlu olduğuna dair vakitsizce fikrini bildiren bir hâkim kuralları ihlal etmektedir. Biz ihlal edilen bu kurala 'masumiyet karanesi' deriz.

'Masumiyet karanesi' ilkesine göre herkes, suçluluğu kanıtlanana kadar masumdur. Aynı zamanda davanın görüldüğü süre boyunca, tutuklanması için güçlü nedenler yoksa, sanığın tutuksuz yargılanması gerektiğini de anlatan ilkedir. Yargılama öncesi kişinin özgür kalmasına izin verilmemesi 'masumiyet karanesi' kuralını ihlal ediyor olabilir.

Yargılama boyunca ‘masumiyet karinesi’ ilkesini ihlal eden başka kararlara da rastlayabilirsiniz. Örneğin, ‘zaman kaybı’ olacağı gerekçesiyle önemli bir tanığın çapraz sorgulamasına izin vermeyen bir hâkim sanığın suçlu olduğunu varsaymaktadır.

5. Savcı, iddianameyi duruşmadan önce savunma makamıyla paylaşmalıdır.

Sanığın suçlamalara cevap vermesi, tanıklar için soru hazırlaması ve kendi argümanlarını sunması için uygun fırsata ihtiyacı vardır. Eğer sanık savcılığın mahkemede hâkime sunacağı dosyanın ayrıntılarını bilmiyorsa bunu yapamaz. Soruşturma esnasında savcının topladığı bilgiler gizlidir, ancak mahkemeye iddianame ile sunulduğu anda dava dosyasına sanığın ve avukatlarının erişim hakkı vardır. Ancak bu hak yargılamadan önce tanıkları sorgulama hakkını vermez. Türkiye’de sanık lehine de aleyhine de delil toplama görevi savcındır. Bu nedenle mahkemeye sunulan tanık beyanları, deliller vs. savcı tarafından toplanır ve tarafların erişimine açılır. Her durumda tanıkların polise, savcıya veya hâkime verdiği beyanların bir nüshası sanığa verilmelidir. Tanık beyanlarının nüshaları sanığa veya avukatına yargılama başlamadan makul bir süre önce verilmelidir. Aksi halde, sanığın hazırlanmak için yeterli vakti olmayabilir. Tanık beyanlarını okuduktan sonra savunma kendi soruşturmasını yapması gerektiğini fark edebilir. Örneğin; bir tanığı bulmak ve ondan beyan almak gibi. Tabii bir de sanığın hakkındaki suçlamalarla ilgili açık ve net bir yazılı bildirim olması gerekmektedir. Bu yazılı bildirim iddianame denir. Sanığa hakkındaki suçlamalar yargılama başlamadan çok önce bildirilmelidir.

Soru: Dosyaya erişimin sağlanıp sağlanmadığını nasıl öğrenebilirim? Bütün bunlar ben mahkemede davayı izlemeye başlamadan gerçekleşmiş olacak.

Cevap: Burada da savunma avukatından veya avukat yoksa sanıktan bilgi almaya çalışmalısınız.

Soru: Sanığın avukatının olmama ihtimali var mı?

Cevap: Evet, ama bunlar sonraki aşamada ele alacağımız konular. Avukat tutma hakkından ilerleyen bölümlerde bahsedeceğiz.

Savcıyla bir görüşme yapmayı talep edebilirsiniz. Kendisine sanığın lehine ve aleyhine delillere tarafların erişiminin sağlanıp sağlanmadığını sorabilirsiniz. Savcı, savunma avukatının söylediklerine katılmayabilir. Unutmayın, nesnel olmanız gerekiyor. Sürekli bunu söylediğimiz için kusurumuza bakmayın. Raporunuzu yazarken savcıdan görüşme talep ettiğinizi yazmalısınız. Talebinize cevap gelmemiş veya ret cevabı gelmiş olsa bile bu bilgi raporda yer almalıdır. Daha önce bahsettiğimiz gibi, savcının gözlemcilerle görüşme yapması nadir rastlanan bir olgudur.

6. Sanığa savunmasını hazırlamak için yeterli süre verilmelidir.

Yukarıda iddianamenin erişime açılmasıyla ilgili söylediklerimizin bu kuralla kesiştiğini fark ettiğinizi umuyoruz. Söz verdiğimiz gibi bir kesişme daha karşımıza çıktı.

Savunma avukatına bu kurala uyulup uyulmadığını sormanız gerekebilir. Suçun işlendiği iddia edilen tarihten sadece birkaç hafta sonra yargılama baş-

layacaksa alarm seslerini duymaya başlayabilirsiniz! Ayrıca burada bir başka kural daha ihlal edilmişse (burada avukat tutma hakkından bahsediyoruz, sanığa avukat görevlendirilmemiş veya geç görevlendirilmiş olabilir) savunmasını hazırlamak için yeterli zamana sahip olmamış olabilir. Bu durumda, suçun işlendiği iddia edilen tarihe, sanığın suçlandığı tarihe ve savunma avukatının görevlendirildiği tarihe bakmanız gerekmektedir.

Soru: Bu kılavuzda salt teoriden bahsetmeyeceğimiz izlenimine kapılmıştım ama ‘yeterli süre’nin ne olduğuyla ilgili bir fikir vermiyorsunuz. Bir parça sicimin uzunluğu nedir?

Cevap: Çok iyi bir soru. Bunu sorduğunuza çok sevindik çünkü sorunun cevabı davalarda verilecek kararlar açısından çok önemli. ‘Yeterli’ ne demek? ‘Makul’ ne demek? ‘Uygun’ ne demek? Avukatlar ve hâkimler buna benzer pek çok ifade kullanmaktadır. Bütün davalar için geçerli tek bir cevap yoktur. Her dava farklıdır. Soruya tersinden bakalım. Her davada savunma hazırlamak için 6 haftanın yeterli olduğunu söyleyen bir kural olsaydı ne olurdu? Böyle bir durumda, binlerce sayfalık delilin olduğu çok karmaşık bir sahtecilik davası üzerine çalışan avukatlar günde 24 saat çalışsalar bile uygun şekilde hazırlanamayabilirler. Bu durumda ‘yeterli süre’ nedir sorusunun cevabı pek çok etkene bağlıdır. İddiaların ciddiyeti, avukatın görevlendirildiği tarih, tanık sayısı, toplam delil sayısı, savunmanın soruşturma gereksinimi vb. Türkiye’de duruşmaların ertelenmesinin savunmaya hazırlanmak için yeterli süre verildiği anlamına geldiğini düşünebilirsiniz. Yargılamanın makul sürede yapılması kuralından daha sonra bahsedeceğiz.

7. Sanığa savunmasını hazırlaması için uygun yer sağlanmalıdır.

Yine kesişen bir kuralla karşı karşıyayız! Avukat tutma hakkı avukatla görüşme yapmak için yer sağlanmasını da kapsar. Avukatı olmayan bir sanığın mahkemeye göndermek istediği belgeleri gönderebilmesi için gerekli cihazlara erişebilmesi gerekir. Genellikle tutuklu yargılanan sanıklara bu imkan sağlanmaz. Savunma avukatlarının tanıklarla buluşmalarına ve beyanlarını kaydetmelerine imkan veren çalışma ofisleri olmalıdır.

Bu konuyu savunma avukatına açmanız gerekebilir. Eğer bu kurala veya başka kurallara uyulmamışsa, savunma avukatları duruşma sırasında şikayette bulunabilirler. Bu türden şikayetler yapıldığında notlarınızı iyi tutun ve raporunuzda bunlara yer verin. Ancak savunmanın dile getirdiği sorunlar bunların gerçek olduğu anlamına gelmez. Bu nedenle, raporunuzda söz konusu sorunların şikayet konusu edildiğini söylemeye özen gösterin. Bunların doğru olduğunu kabul ettiğinizi yazmayın. Raporun nasıl yazılacağıyla ilgili bölümde ne tür ifadeler kullanılması gerektiğinden daha sonra bahsedeceğiz.

8. Gereksiz gecikme olmaksızın yargılanma hakkı

Gereksiz gecikmeye ilişkin bu kuralın Türkiye’de sorunlu olduğunu düşünüyoruz. ‘Gereksiz’ kelimesi ‘yeterli’ kelimesi gibi elastik ifadelerden biridir. Yargıla-

manın başlamasındaki gecikmelerin ‘gereksiz’ olup olmadığını değerlendirirken dikkate alınması gereken pek çok şey vardır. Tarafların hazırlaması gereken yığınla delil (kanıt) mi var? Sanık tutuklu mu yargılanıyor? Eğer öyleyse, bu dava bir an önce görülmelidir ve tutuksuz yargılananlara göre öncelik verilmelidir. Yaşanan gecikmeler sanıktan mı kaynaklanıyor? Örneğin, bir süreliğine kaçtı mı? Tanık beyanlarının tazeyken alınması için duruşmanın suçun işlendiği iddia edilen tarihten itibaren makul bir sürede yapılması gerektiği halde normal koşullarda sanığın ilk suçlandığı tarihten itibaren geçen süreye bakılarak gereksiz gecikme olup olmadığına karar verilir.

Sanığın 6 aydan fazla tutuklu yargılanmasına neden olan gecikmeler kaygı vericidir. Bir yıldan fazla tutuklu yargılanmak büyük ihtimalle kuralın ihlali anlamına gelir. Ne yazık ki kesin bir uluslararası standart yoktur. Türkiye hukuk sisteminde, yargılamanın mümkün olduğunca en kısa sürede tüm deliller toplanarak karara bağlanması öngörülmektedir. CMK’ya göre kovuşturma esnasında sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet Başsavcısının talebi üzerine veya re’sen mahkeme kararı ile verilir ve mutlaka gerekçelendirilmelidir. Tutukluluk süresi ise ağır ceza mahkemesinde yargılanmayı gerektirmeyen suçlarda en fazla bir yıldır. Zorunlu hallerde altı ay daha uzatılabilir. Ağır ceza mahkemesinde yargılanmayı gerektiren suçlarda ise en fazla iki yıldır. Ne var ki toplam geçen tutukluluk süresi üç yılı geçmeyecek şekilde uzatılabilir.

CMK Madde 101

(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re’sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) (Değişik: 2/7/2012-6352/97 md.) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

- a) Kuvvetli suç şüphesini,
 - b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,
 - c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,
- gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

(3) Tutuklama istenildiğinde, şüpheli veya sanık, kendisinin seçeceği veya baro tarafından görevlendirilecek bir müdafinin yardımından yararlanır.

(4) Tutuklama kararı verilmezse, şüpheli veya sanık derhâl serbest bırakılır.

(5) Bu madde ile 100 üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.

CMK Madde 102

(1) Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez.

(3) Bu maddede öngörülen uzatma kararları, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanık ile müdafinin görüşleri alındıktan sonra verilir.

Soru: Sanığın tutuklu yargılanıp yargılanmadığını nasıl öğrenirim?

Cevap: Çok iyi sorular soruyorsunuz. Sanığın mahkeme salonuna tutuklu getirilmiş olması yargılamadan önce hep tutuklu olduğu anlamına gelmez. Bu noktada da savunma avukatından, savcıdan veya hâkimden bilgi almalısınız. Ayrıca -bu konuya da girmekte fayda var- katip gibi mahkeme görevlilerine de sorabilirsiniz. Unutmayın kibar olun ve tarafsız olduğunuzu gösterin. Bunun dışında, bahsettiğimiz kimse size yardımcı olmazsa sanığın ailesine ve dostlarına sorabilirsiniz. Yargılama öncesine dair bu türden soruların cevabını biliyorlardır.

9. Duruşma sırasında sanığın mahkeme salonunda hazır bulunması gerekir.

Bu ilke, sanığın mahkemenin herhangi bir yerinde durabileceği anlamına gelmez. Sanığın yargılama sırasında ne olup bittiğini görebilmesi ve işitebilmesi gerekir. Örneğin; sanığın mahkemede oturması istenen yer kalın camla kaplı bir bölümse, konuşulanları duyabilir. Sanığın konuşulanları duymakta zorlanıp zorlanmadığını anlamamız önemlidir. Hâkimin sanığın konuşulanları duymasına imkan vermemesi ciddi bir eksiklik ve tek başına bu bile adil yargılama hakkını ihlal edebilir. Bu nedenle, izlediğiniz her duruşmada sanığın salondaki pozisyonuna mutlaka dikkat edin.

Soru: Oturduğum yerden sanığı göremiyorsam ne yapmalıyım?

Cevap: Bütün mahkeme salonlarının mimarisi aynı değildir ve görüş alanınız sanığı görmeye engel olabilir. O zaman ne yapmalısınız?

Soru: Savunma avukatına mı sormalıyım?

Cevap: Alışmaya başladınız bile. Evet! Raporunuzda ele almanız gereken ancak duruşma sırasında belki de gözlemleyemeyeceğiniz pek çok konu var. Bu durumda pek çok olguyu teyit etmek için savunma avukatlarıyla görüşmeniz gerekir. Bu noktada savunma avukatına çok fazla baskı yapmamaya özen gösterin. Müvekkilini savunmakla meşgul olacak. Dikkatini dağıtmayın. Unutmayın onun işi sizin oradaki işinizden daha önemli.

Yargılama öncesi tutukluluk koşullarından daha sonra bahsedeceğiz. Fakat bu konuda da bir keşişme olabilir. Neden? Artık biz size soru soruyoruz!

Soru: Sanığın mahkeme salonunda hazır bulunması gerekir. Olup biteni görmesi ve işitmesi gerekir. Ya hastaysa?

Cevap: Hedefi vurdunuz! Eğer yargılama öncesi tutukluluk koşulları sanığın

sağlığına zarar veriyorsa; yargılamaya konsantre olup etkin savunma yapamayabilir. Bu nedenle sanığın sağlık durumunu da dikkate almalı ve bununla ilgili sorular sormalısınız. Ancak kasıtlı olarak duruşmasını yok sayan bir sanık sizi aldatmasın. Bu onun tercihi olabilir ve sağlığıyla ilgili bir sorun olmayabilir.

Soru: Sanıkların mahkemeye cezaevinden video konferans yoluyla iletişim kurabileceğini duydum.

Cevap: Evet ancak böyle bir sistem, tanıkların sorgulandığı vb. asıl duruşmalarda çok istisnai durumlarda kullanılır. Video bağlantıları genelde yargılama öncesi duruşmalarda kullanılır. Fakat Türkiye yargı sisteminde bazı durumlarda yargılama sürecinde sanık da tanık da Sesli Görüntülü Bilişim Sistemi olarak tanımlanan video bağlantıları ile duruşmaya katılmak zorunda bırakılmaktadır. Özellikle sanığın tutuklu bulunduğu cezaevi ile yargılamanın yapıldığı şehir farklıysa video konferans yoluyla sanıkla iletişim kurmak giderek daha fazla başvurulan bir yöntem haline gelmektedir.

Soru: Mahkemeye video bağlantısını tanıklar kullanabiliyor sanırım. Doğru mu?

Cevap: Evet, ancak tanıklarla ilgili bu soruya daha sonra tanıkları sorgulama hakkını ele aldığımızda geri dönelim.

10. Avukat tutma hakkı

Devlet ve barolar iş birliği yaparak sanıkların yetkin savunma avukatlarının sunduğu hizmetlerden yararlanmasını sağlayacak sistemler tesis etmelidir.

Soru: Bu kuralın uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmek kolay olacaktır. Sanığın ya bir avukatı vardır ya da yoktur. Yoksa herhalde neden olmadığını öğrenmeye çalışmalıyım.

Cevap: Bir noktada doğru, diğer bir noktada hatalısınız. Haklı olduğunuz nokta şu: Sanığın avukatı yoksa neden olmadığını öğrenmeye çalışmalısınız. Sanığın kendisine ya da ailesine, savcıya, hâkime veya katibe sorun. Gözlemcilerin sanıklarla konuşması konusunu daha sonra ele alacağız. Eğer sanığın avukat tutma hakkı bir şekilde engellenmişse, bu çok ağır bir ihlal olabilir ve yargılamanın topyekûn adil olmadığı anlamına gelir.

Hatalı olduğunuz nokta ise şu: Sanığın avukatı varsa kurala uyulmuştu diye varsaymamak gerekir. Bu noktada işler biraz karışabilir. Bir avukatınızın olması başkadır, yetkin bir avukatınızın olması başkadır. Buradaki kural avukatın yetkin olmasını gerektirir. Avukatın yetkin olup olmadığını belirlemek için

bu kılavuzda adil yargılama ile ilgili verilen bütün kurallara uyulmasını sağlamak için elinden geleni yapıp yapmadığına bakmak gerekir. Ancak yetkinlik aynı zamanda avukatın savunmayı yeterli şekilde hazırlayıp hazırlamadığını, tanıkları uygun şekilde sorgulayıp sorgulamadığını anlamayı gerektirir. Bu sizden çok şey beklemek demek. Şu kadarını söyleyebiliriz, eğer bir avukatın performansıyla ilgili şüpheniz varsa konuyu deneyimli bir ceza avukatıyla konuşun ve gözlemci notlarınızı yanınızda bulundurun.

Soru: Sanığın en iyi avukatı tutma hakkı var mı?

Cevap: Eğer parası varsa bunu yapabilir. Biz en ünlü avukatları tutmaya yetecek maddi durumu olmayan sanıkların durumuna bakalım.

Devlet ve avukat örgütleri işbirliği yaparak yoksullar için ücretsiz temsil veya adli yardım sistemi tesis etmelidir. Sistemden sisteme farklılıklar vardır. Bazılarında sanıkların bir dizi adli yardım avukatı arasından seçim yapmalarına izin verilir. Başka sistemlerde avukatı mahkeme tayin eder. Türkiye’de adli yardım, mali gücü yetersiz olan kişilerin harç ve masraflardan muaf tutulması ile kendilerine baro tarafından ücretsiz avukat görevlendirilmesini kapsamaktadır. Adli yardımdan yargılamanın yapıldığı ya da yapılacağı mahkemeye başvuru yapmak kaydıyla faydalanılabilmektedir. Mahkeme adli yardım koşullarının oluşup oluşmadığını değerlendirerek karara bağlamaktadır. Hangi sistem geçerli olursa olsun, avukatlar sanığın itham edildiği suçlara karşı onu savunmada yetkin olmalıdır.

11. Mahkemede savunmaya tanıklara soru sorma ve delil sunma izni verilmelidir.

Bu kural ceza davalarının ana damarını oluşturur. Hâkimler sorgulamaları haksız bir şekilde kısıtlamamalıdır. ‘Haksız yere’ ifadesi yine bahsettiğimiz elastik ifadelerden biri. Aynı soruyu tekrar tekrar soran bir avukatı hâkim durdurabilir. Ancak tecavüz iddiasıyla açılan bir davada mağduru çapraz sorgulamak için sadece 20 dakikasının olduğunu söylemek haksızlıktır. Bu nedenle, burada da neler olup bittiğine dair

iyi not tutmalısınız. Bir sorgulamayla ilgili getirilen kısıtlamanın adil olup olmadığından emin olmak için ilgili tüm delilleri tam olarak anlamanız gerekir.

Unutmayın, hâkim ve avukatlar davanın ayrıntılarını sizden daha iyi biliyor olacaklar.

Bu kuralın ikinci bölümü mahkemenin bir sanığa duruşmaya tanık çağırma konusunda verdiği destekle ilgili. Savunma önemli bir tanık bulmuş olabilir ancak tanığı mahkemede ifade verme konusunda ikna edemiyordur. Mahkeme gerekirse tanığın ifade vermesi için onu celp etmelidir. Bu kural savunmanın hazırlık yapması için yeterli süre verilmesi kuralıyla kesişebilir. Savunma

açısından önemli bir tanığın bulunup mahkemeye getirilmesi için fazladan süreye ihtiyaç varsa mahkeme gerektiğinde duruşmayı ertelemelidir.

Bu kural kapsamında, ayrıca delil sunmak için uygun bilirkişilerin çağrılıp çağrılmadığını da değerlendireceksiniz. Savunmanın kendi seçtiği bilirkişiyi çağırmasına bir kısıtlama getirilmemelidir (gerek savcılığın seçtiği bilirkişiye itiraz etmek için gerekse kendi görüşünü sunmak için). Adli yardım sistemi savunmaya bir maddi destek sağlamalıdır. Ancak bazı sistemlerde taraflardan bağımsız olduğu için bilirkişi ücretlerine kısıtlama getirmektedir. Burada da mümkünse bilirkişi konularını taraflarla netleştirmenizi öneririz.

12. Mahkemenin dilini anlamayan bir sanığın yetkin bir tercümandan ücretsiz olarak yararlanma hakkı vardır.

Bazı dillerde aynı şeyi ifade etmek için daha az kelime kullanıldığı halde sanığın dilini anlamasanız bile çevirinin yetersiz olduğunu tespit edebilirsiniz. Sanığın avukatı varsa, bu durum özet çeviriler karşısında bir güvencedir. Ancak sanığın konuşulan her şeyi takip edebilmesi gerekir. Bu hak sıklıkla ihlal edilmektedir. Eğer sanığın avukatı yoksa o zaman mutlaka her kelime tercüme edilmelidir. Tercüman mahkeme tarafından görevlendirilmelidir. Savunmanın tercüman ücretini ödemesi beklenemez. Türkiye’de de CMK uyarınca Türkçe bilmeyen ve/veya engelli olan sanık, şüpheli, mağdur ya da tanık için tercüman atanır ve masrafları devlet tarafından karşılanır.

13. Sanığın kendi aleyhine delil sunması zorunlu değildir.

Bu durum ‘*kendi aleyhine tanıklık*’ ola-

CMK Madde 202

(1) Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir.

(2) Engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar, anlayabilecekleri biçimde anlatılır.

(3) Birinci ve ikinci fıkra hükümleri, soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanır. Bu evrede tercüman, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından atanır.

(4) Ayrıca sanık;

a) İddianamenin anlatılması,

b) Esas hakkındaki mütalaanın verilmesi,

üzerine sözlü savunmasını, kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapabilir. Bu durumda tercüme hizmetleri, beşinci fıkra uyarınca oluşturulan listeden, sanığın seçeceği tercüman tarafından yerine getirilir. Bu tercümanın giderleri Devlet Hazinesince karşılanmaz. Bu imkân, yargılamanın sürüncemede bırakılması amacına yönelik olarak kötüye kullanılamaz.

(5) Tercümanlar, il adli yargı adalet komisyonlarınınca her yıl düzenlenen listede yer alan kişiler arasından seçilirler. Cumhuriyet savcıları ve hâkimler yalnız buldukları il bakımından oluşturulmuş listelerden değil, diğer illerde oluşturulmuş listelerden de tercüman seçebilirler. Bu listelerin düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

CMK Madde 324

(5) Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır.

rak bilinir. Hatırlarsanız daha önce sanığın suçlu olduğuna dair hâkimi büyük oranda etkileyecek delil sunma sorumluluğunun savcıya ait olduğunu söyledik. O halde, iddiayı ispat etme sorumluluğu savcıya aitse (burada ispat yükünün iddia makamında olduğunu söyleyebiliriz) sanığın bir şey söylemesine veya ispat etmesine gerek yoktur. Ancak gerçeklik pek çok durumda teoriden farklıdır. Eğer savcının iddiaları kuvvetliyse sanık savunma yapmadığı takdirde suçlu bulunma riskini taşır. Savunma için çoğu zaman sanık en önemli tanıktır. Bu nedenle, savcının iddialarını çürütmek istiyorsa delil sunması gerekebilir. Fakat hiçbir durumda hâkimin sanığa baskı yaparak veya emir vererek yargılamada delil sunmasına izin verilmez.

Burada biz duruşmaya odaklanıyoruz. Fakat bu kural ön soruşturma evresi açısından da önemlidir. Şüpheli gözaltına alındıktan sonra (bir kişi hakkında henüz iddianame hazırlanmamışsa o kişi sanık değil şüpheli olarak tanımlanır), sorulan soruları cevaplamaya zorlanmamalıdır. Siz soruşturma evresini izleyeceksiniz. Dolayısıyla, o tarihte ne olduğuyla ilgili elinizdeki tek bilgi mahkemede sunulan delillerden, savunma ve sanıkla yapılan görüşmelerden elde edilecektir. Elbette, sanığın itirafta bulunması için işkence görmesi bu kuralın ihlali anlamına gelir. Sanık işkence iddiasında bulunuyorsa, sanığa işkence yapılmadığı yolunda hâkimi ikna etme sorumluluğu savcıya aittir.

Soru: Ama sanık delil sunmazsa suçlu olduğunu kabul etmiş olur, öyle değil mi?

Cevap: Böyle düşünmek cazip gelebilir. Fakat böyle düşündüğünüzde iddiaları ispat etme sorumluluğunun savcıya ait olduğu ilkesini göz ardı etmiş olursunuz.

14. Sanık hakkındaki iddiaların açıkça suç olarak tanımlanması gerekir.

Hukukçular bu kuralı iddiaların '*hukuki kesinliğe*' sahip olması kuralı olarak açıklarlar. Buna göre, savcılık hiç kimsenin ülke kanunları kapsamında suç olduğunu bilemeyeceği bir iddia uyduramaz. Türkiye'de suçlar temel olarak Türk Ceza Kanunu'nda yer almaktadır. Suç sayılan fiilleri düzenleyen çok sayıda özel kanun da mevcuttur.

Bazen savcılar bir fiille ilgili sanki suç işlenmiş gibi iddiada bulunabilirler ancak aslında bu fiil bir suç olmayabilir.

Soru: Ben avukat değilim. Bu kurala uyulup uyulmadığını nereden bilebilirim?

Cevap: Öncelikle, iddianamenin bir nüshasını almalısınız. Sonra, eğer bu kurala uyulmadığını düşünmeniz için nedenler varsa raporunuzun ilgili bölümünü yazmadan önce lütfen deneyimli bir ceza avukatının görüşünü alın.

Türkiye hukuk sisteminde ifadeler alınıp, tanıklar dinlenip, keşif, bilirkişi raporu gibi deliller incelendikten sonra savcı mütalaa verir. Bu mütalaadan sonra sanığın kendisini savunmak için son kez söz alması ya da sanık avukatının son savunma için süre talep edebilmesi mümkündür. Bu hakların kullandırılıp

kullanılmadığına bakmak raporunuz açısından önemlidir.

Ayrıca hâkim veya savcının ifade almırken sordukları sorularda ayrımcı bir tutum sergileyip sergilemedikleri de adil yargılamanın gerçekleşip gerçekleşmediğini anlamak açısından önemli bir göstergedir. Özellikle kadın, LGBTİ (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, İnterseks), çocuk, azınlık (etnik, dini, dil) siyasi hükümlülere karşı yargılama aşamasında önyargılı sorular sorması ya da azarlayıcı hitaplarda bulunması raporunuz açısından önemlidir. Yalnız ayrımcı tutum ve söylemlerin tespitinde son derece dikkatli olunmalıdır, size eşlik eden partneriniz ya da destek sunan STÖ ya da avukat ile bu konuyu mutlaka tartışıp sonuca bağlamanızı tavsiye ederiz. Unutulmaması gereken nokta nesnel olmanız gerektiği!!

15. Hâkim kararının gerekçelerini açıklamalıdır.

Bir hâkimin aşağıdaki basmakalıp cümleleri kullanarak açıklama yapmadan karar vermesi uluslararası standartlara göre uygun değildir.

“Sanığın duruşma tarihine kadar tutuklu kalmasını emrediyorum. Duruşma dört ay sonra yapılacaktır”.

“Sanığı suçlu buluyorum ve on yıl hapis cezası veriyorum. Mahkemeye bir günlüğüne ara verilmiştir”.

Neden? Neden? Biz nedenini bilmek istiyoruz!

Hâkim, kamuya açık bir şekilde kararının gerekçelerini açıklamalı ki savunma karara karşı yüksek mahkemeye itiraz edilip edilemeyeceğini değerlendirebilsin. Eğer hâkim kararı için hiçbir gerekçe belirtmezse, yüksek mahkemenin kararı iade edip gerekçe yazılmasını istemesi zaman kaybına neden olur. Burada da, bir ceza avukatına danışarak izlediğiniz davanın kararında hâkimin yeterli gerekçe sunup sunmadığını öğrenebilirsiniz. Genellikle hâkimler gerekçelerini hızlıca okurlar. Gerekçeyi belki de önceden yazmışlardır, sonra bunu hızlıca okurlar. Karar duruşması tutanağının yanı sıra daha sonra açıklanacak gerekçeli kararın bir nüshasını almak için elinizden geleni yapın.

Çocuklar için Özel Durumlar

Genellikle 18 yaşının altındaki kişiler çocuk veya genç olarak tanımlanır. *Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları* [Pekin (Beijing) Kuralları] adalet sisteminin çocukları içeren davalarda nasıl bir yaklaşım benimsemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Birincil amaç, çocuğun gelişimine destek olmaktır. Bir kurumda veya hapiste tutukluluk son çare olarak kullanılmalıdır.

Uluslararası standartlar çocuk sanıkların olduğu davaların halka kapalı duruşmalarda görülebilmesini uygun görmektedir. Bu nedenle çocuk sanıkların olduğu davalarda çocuğun kimliği mutlaka gizli tutulmalıdır. Çocuk mahkeme-

leri yöntem ve usulünde çocuğun dava gelişmelerini anladığına emin olacak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır. Çocuğun ebeveynleri bilgilendirilmeli ve sürece dahil edilmelidir. Çocuk davalarına bakan hâkimler ve diğer adli personel çocuklarla çalışmaya yönelik eğitim almalıdırlar. Küçük çaptaki davalar dışındaki davalarda hüküm belirlenmeden önce çocuğun yetişme koşulları ile ilgili arka plan raporları hazırlanmalıdır. Bu raporlar özel olarak eğitim almış çocuk veya sosyal hizmetler profesyonelleri tarafından yazılmalıdır.

Eğer bir çocuk herhangi bir gözetim altında tutuluyorsa erişkin şüphelilerden farklı bir yerde tutulmalıdır.

Soru: Eğer Çocuk Mahkemesinde dava izliyorsam diğer ceza duruşmalarından farklı bir konuya dikkat etmeli miyim?

Cevap: Yetişkin sanıklar için bile savunma avukatından uzak, sınırlandırılmış bir bölmede tutulmak, duruşma esnasında istişare içinde olmayı zorlaştırabilir. Bu durum çocuk sanıklar için daha önemli bir sorundur. Çocuk davaları, duruşma odasında dava ile ilgisi olmayan bir grup varken görülmemelidir. Çocuğun duruşmada olanları takip edebildiğinden ve soru sorabildiğinden emin olmak için avukatı ve yasal vasileri ile yakın oturtulmalıdır.

Eğer çocuk duruşma esnasında sorgulanıyorsa yetişkinler için öngörülen den daha sık ara verilmelidir. Eğer çocuk belirgin bir şekilde soruları anlamakta veya cevaplamakta zorlanıyorsa, bağımsız ve eğitilmiş bir yetişkin aracılığıyla iletişim sağlama gibi alternatif yöntemler düşünülmelidir.

Soru: Eğer çocuğun çekinmesine yol açarsam duruşma odasındaki varlığım uygun olur mu?

Cevap: Güzel bir noktaya değindiniz. Bir çocuk davasını izlemek için makul bir gerekçe olmalıdır. Dava politik olarak önemli mi? Çocuk mahkemelerini izleyen daha büyük bir programın parçası mı?

Soru: Peki ya çocuk tanıklar?

Cevap: Sona yaklaştık ama titizliğinizi koruyorsunuz! Evet, bu da önemli bir konu. Çocuk tanıklar yetişkin davalarında delil işlevi görebilirler. Çocuk sanıklar gibi soruları anladıklarından emin olunmalıdır ve sık aralar verilmelidir. Kimi mahkemeler çocuk tanığın sanık ve izleyicilerden çekinmesini önlemek amacıyla kimi özel tedbirler alabilir. Bu prensipler, çocuk olsun veya olmasın mahkemenin diğer savunmasız katılımcılarına da eşit olarak uygulanmalıdır. Örneğin, öğrenme bozukluğu olan yetişkin bir sanık veya diğer engelleri olan katılımcılar gibi. Cinsel veya aile içi şiddet mağdurlarının ifade vermesine yardımcı olmak amacıyla benzer özel önlemler alınabilir.

Burada adil yargılama kurallarıyla ilgili bölümün sonuna geldik. Ancak işimiz henüz bitmedi. Ön duruşmayla* ilgili konuşmamız gereken bazı kurallar var. Raporunuzda öncelikle aşağıdaki ön duruşma kurallarını ele alırsınız. Fakat bu-

*Ön duruşmadan kasıt, savcının şüpheliyi mahkemeye sevk ettiği şüphelinin hâkim karşısına çıktığı ilk duruşma / savcının şüpheliyi mahkemeye sevk ettiği duruşmadır.

rada biz bilerek bu öncelikli kuralları sona sakladık. Bunun nedeni, en önemli görevinizin duruşmayı izlemek ve kendi gözlerinizle gördüklerinizi ve kulaklarınızla işittiklerinizi raporlamak olduğunu anlamanızı sağlamaktır.

Soruşturmanız gereken ön duruşma kuralları şunlardır:

1. Mahkemeyi beklerken sanık serbest olmalı ve tutuklu bırakılmamalı.

Bu kural, masumiyet karinesi kuralının bir ifadesidir. Doğruyu söylemek gerekirse cezaevinde yargılanmayı beklemek bayram tatili sayılmaz. Bu başlı başına bir cezadır ve sanık henüz suçlu bulunmamıştır. Dolayısıyla yargılanana kadar serbest kalmalıdır. Ancak gerçek bundan farklıdır. Şaşırdınız mı?

Soru: Evet, bu durum insanı çileden çıkarıyor. Herhalde bana bazı durumlarda sanığın cezaevinde kalması gerektiğini söyleyeceksiniz.

Cevap: Evet, aynen öyle. Suçlanan herkes aslında masum değildir. Büyük olasılıkla davaların çoğunda polis aslında suçu işleyen kişiyi yakalamıştır. Bu durumda, pek çok davada suçlu kişinin kaçması, başka suçlar işlemesi veya yargılamadan önce tanıklara müdahale etmesi söz konusu olabilir. Bu saydığımız üç neden bir mahkemenin sanığı serbest bırakmayı reddetmesinde temel gerekçelerdir. Hâkimin bu risklerin bulunduğu dair geçerli sebeplerinin olması lazım. Hâkim, söz konusu davada neden böyle bir risk olduğunu düşündüğünü açıklamalıdır. Hâkim, savcılığın iddiasının güçlülüğünü veya zayıflığını dikkate almalıdır.

2. Eğer sanık tutuklu yargılanıyorsa, tutulma koşulları ve tutuklulukta gördüğü muamele adil olmalıdır.

Bunu öğrenmenin en iyi yolu sanığı hapisanede ziyaret etmek ve onunla mülakat yapmaktır. Bunun için mahkemeden veya cezaevinden izin almanız gerekebilir. Gerekliyorsa bu izni nasıl alabileceğinizi öğrenin. Eğer sanığı ziyaret ederseniz önce kendi nesnel rolünüzü anlatın. Sizinle görüşmeyi reddedebilir. Sizinle görüşmeyi kabul ederse yargılamayı izlemenize bir itirazı olup olmadığını sorun. İtirazları varsa bunları dikkate alabilirsiniz. İtiraz ederse mesai arkadaşlarınızla veya STÖ'lerle devam edip etmeme konusunu görüşebilirsiniz. Bazı sanıklar gözlemcilerin davalarına dikkat çekmesinin daha kötü sonuçlara yol açacağını düşünmek için haklı gerekçelere sahip olabilirler.

Bu görüşmede delillerden bahsetmemelisiniz. Size itirafta bulunursa sanık aleyhine tanıklık etmek durumunda kalmak istemezsiniz. Ancak, avukatı yoksa iddialardan ne anladığını size açıklamasını isteyebilirsiniz. Fakat onun savunmasına kendinizi kaptırmamaya çalışın.

Soru: Sanığa başka ne sorabilirim?

Cevap: Şu anda tutukluluk koşulları ve tutuklulukta görülen muameleden bahsediyoruz. O halde bunları sorun. Tutukluluk koşulları veya gördüğü muamele ile ilgili şikayetleri varsa hapisane yetkilisine de görüş bildirmesi için fırsat vermek isteyebilirsiniz. Hapishane müdürü ile görüşmek için bir yazı yazabilir veya talepte bulunabilirsiniz. Eğer görüşme talebiniz kabul edilmezse veya yazınıza cevap alamazsanız bunu da raporunuzda belirtin. Ancak dikkatli olun. Sırf sanık söylediği için bir şikayetin doğru olduğunu kabul ettiğinize dair ifadeler kullanmayın.

Eğer sanıkla görüşebilirsiniz, davasında görevlendirilen avukata güvenip güvenmediğini diplomatik bir dille sorabilirsiniz. Raporunuzda savunma avukatının yeterliliği veya yetkinliğiyle ilgili görüş bildirmeniz gerekebilir ve bu konuda sanığın düşünceleri yardımcı olacaktır. Ancak raporunuzda ne yazdığınız konusunda dikkatli olun. Bizce, sadece sanığın söylediklerini dikkate alarak savunma avukatının yetersiz olduğunu iddia etmemelisiniz. Avukatın yetersiz olduğunu duruşmada kendi gözlerinizle de gördüyseniz bunu rapora yazmalısınız. Aksi halde avukat size hakaret davası açabilir. Ne siz ne de sizi destekleyen STÖ hakaret davalarıyla uğraşacak maddi güce sahip değildir.

Eğer sanığa kötü muamele edilmişse, mahkemede kendini savunma yeteneği zarar görmüş olabilir. Bu konuyu da sanığın duruşmada hazır bulunması ve savunma hazırlamak için yeterli süre tanınması gerektiğine dair kuralın altında belirtin. Burada da kesişen kurallar görüyorsunuz.

Sanığa ayrıca gözaltına ilişkin sorular da sorabilirsiniz. Gözaltında gördüğü muamele ve nezarethanenin koşullarına ilişkin bilgiler edinilebilir. Özellikle kadın, engelli ve LGBTİ bireylerin gözaltına alındığı nezarethanelerde öznel ihtiyaçları gözetilmiş mi? Örneğin ayrı bir tuvalet kullanmışlar mı? Kadınların hamilelik vb. durumları varsa ya da engelli bireylerin özgün ihtiyaçlarına makul cevaplar verilmiş mi?

Rapor Nasıl Yazılır?

Buraya kadar size adil yargılamanın en önemli kuralları ile ilgili en önemli ilkelere dair açık ve net bir özet sunduk. Dava İzleme Raporları için İçerik Rehberi bölümünde çeşitli kuralların altında dikkate alabileceğiniz ayrıntılı bir konu listesi sunduk. Bu noktada mahkemeye ilgili raporun hangi yönetime göre yazılacağı sorusuna geliyoruz. Bilinen yöntemlerden biri kapalı raporlama sistemidir. Bu sistemde bir kontrol listesi kullanırsınız. Başvurabileceğiniz çeşitli kontrol listeleri mevcuttur, örneğin, *Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Duruşma Gözlem Kılavuzu*'nun Ek bölümü. Size verilen kontrol listesindeki her konuyu dikkate alırsınız ve bunlara cevap vermeye çalışırsınız. Bu listeler hukukçu olmayanlar için çok faydalı olabilir. Fakat olumsuz tarafı, bu türden kontrol listelerinde sizin davanızla alakası olmayan hususların da yer almasıdır. Böyle olunca

karışıklık çıkabilir. Ayrıca, bu listeler mahkemede not alırken ‘anda kalmanıza’ engel olabilir. Biz açık yöntemi tercih ediyoruz. Bu yöntemde günün sonuna kadar kontrol listelerini bir kenara bırakırsınız. *Sadece not almaya odaklanın.* Daha sonra analiz yapın ve bu kılavuzda açıkladığımız kuralları düşünün, bir kuralın ihlal edilmediğini tespit etmek için belli noktalarda size yardımcı olması için kontrol listelerinden faydalanın.

Dava bitti. Aylar önce başlamıştı.

Soru: Şimdi bütün notlarımı okuyup özetlemem mi gerekiyor?

Cevap: Hem evet hem hayır.

Soru: Bu cevap çok işime yaramadı. En önemli kısım bu değil mi?

Cevap: Evet, öyle. Fakat rapor dediğimiz notlarınızın bir özetinden ibaret değildir veya mahkemede her aşamada neler olduğunu anlatan bir belge değildir. Raporun amacı okuyuculara tartıştığımız kuralların gözetilip gözetilmediği bilgisini vermektir. Veya emin değilseniz bazı kuralların gözetilmiyormuş gibi *göründüğünü* söyleyebilirsiniz. Bunu yapmak için yargılamanın tamamının provasının yapılması gerekmez. Kuralların gözetilip gözetilmediğini anlamanızı sağlayacak en önemli hususlara odaklanın.

Rapor yazılırken kişisel verilerin gizliliği ilkesi göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda davayla ilgili kişilerden raporda isimlerinin açık bir şekilde kullanılıp kullanılmayacağına dair izin almak gerekmektedir.

Soru: Bu açıklamalar çok belirsiz. Biraz daha açık olabilir misiniz?

Cevap: Peki, bir örnek verelim. Raporunuzu yazarken yukarıda 11. madde olarak işaretlediğimiz kurala geldiniz – tanıkların sorgulanması. Hâkim savunma avukatına tanıkların sorgulanması sırasında bir kısıtlama getirmediyelim. Tanık sorgulanması sırasında not aldığınız bütün soruları ve cevaplarını rapora yazmanız gerekmez. Öte yandan, hâkim bir tanığa on sorudan fazla soru sormasına izin vermediyse raporunuzda bu konuyla ilgili aldığınız notları özetlemelisiniz.

Raporunuzda mutlaka duruşma sırasında aldığınız tam notları muhafaza ettiğinizi belirtmelisiniz.

Yayımlanmış bir dava gözlem raporu okumanızda fayda olabilir. Bu sayede, ne kadar ayrıntıya yer vermeniz gerektiği konusunda fikir sahibi olabilirsiniz. İnternet’te *Uluslararası İnsan Hakları Grubunun* (Solicitors International Human Rights Group) yayımladığı üç rapora www.sihrg.org sitesinden erişebilirsiniz. Ancak bu raporların dili İngilizcedir. Ayrıca ekte bir rapor örneğinin Türkçe çevirisini de bulabilirsiniz.

Raporunuzda aşağıdaki sıraya göre konuları önceliklendirmenizi öneririz. Size yardımcı olması için bazı açıklamalar ekledik.

Dava İzleme Raporları İçin İçerik Rehberi

ÖNSÖZ

Çok kısa bir özet – kimsiniz ve ne tür bir dava raporlandı.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bazı okuyucuların raporunuzun tamamını okuyacak vakti yoktur. Yönetici özetinde en önemli bulgularınızı ve sonuçlarınızı belirtin.

GİRİŞ

Bu bölümde kısaca Şu bilgilere yer verin.

Davanın Arka Planı

Davayla ilgili siyasi bağlamı veya sıradan bir davada başka arka plan bilgilerini belirtmek uygundur. Örneğın, eğer bu tür bir davaya bakıyorsanız Türkiye’de ev içi Őiddetle ilgili sorunlardan bahsedebilirsiniz.

Savunma ve İddialar

Gözlem Heyetinin Görev Tanımları

Davayı neden gözlemlediniz ? Yargılamanın adil olup olmadığıyla ilgili nesnel raporlama yapmak için. Bu kılavuz gibi kılavuzlara bağı kalacağınızı yazın veya *Uluslararası Hukukçular Komisyonu*’nun kılavuzunu okuyup anladıysanız, bundan bahsedin.

RAPORUN İÇERİĞİ VE YAPISI

Gözlem Heyetinin Kimlerden Oluştuğı Bilgisi

Misyon Öncesi Hazırlık

Davayla ilgili bilgi almak için neler yaptığınızı, kimlerle görüştüğünüzü vb. anlatın.

Çevirmen ve Dille İlgili Konular

Eğer bir çevirmene ihtiyacınız olmadıysa bu sorun olmayabilir. Sanık açısından çevirmenin önemi daha sonra ele alınacak.

Medya Stratejisi

Burada medyanın size karşı gösterdiği ilgi karşısında nasıl bir tavır aldığımızdan bahsetmelisiniz.

Gündem

Burada hâkim, savcı ve sanıkla vb. yapmak istediğiniz görüşmelerin ayrıntılarından bahsedebilirsiniz.

YARGILAMA İLE İLGİLİ RAPOR - USUL HAKLARI

Yargı, Savcılık ve Baro

Burada raporun hazırladığınız bölgede hâkim ve savcılarının, savunma avukatlarının yeterlilik ve atama sistemlerini anlatmak uygundur.

Mahkeme Salonu

Burada ayrıntılı bir şekilde mahkeme salonunun planını ve eksikliklerini anlatın.

Duruşma tarihleri

Ele alınan yargılama hakları:

1. Yargılama öncesi özgürlük
2. Yargılama öncesi tutukluluk durumunda adil muamele

Adil yargılama ile ilgili haklar:

3. Tarafsız mahkeme
4. Kamuya açık yargılama
5. Masumiyet karinesi
6. Dava dosyasına sanığın ve avukatlarının erişim hakkı
7. Savunmanın hazırlanması
8. Yargılamanın vakitlice yapılması
9. Duruşmada hazır bulunma
10. Adli yardım
11. Tanıkların sorgulanması
12. Ücretsiz tercüman
13. Kendi aleyhine tanıklık etmeme (Susma hakkı)
14. Suç isnadının yasal kesinliği
15. Gereçekli karar

YARGILAMA RAPORU – KANUNUN, DELİLLERİN VE HÜKMÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Delilleri ve hükmü değerlendirmeniz gereken bir dava söz konusuysa bu ve takip eden bölümlerden faydalanabilirsiniz.

Yasal kesinlik sorusu

Bu kural özellikle sanığın suçlu bulunduğu hükümlerin değerlendirilmesinde derinlemesine bir analiz gerektirir.

İddialar

Hukuki Sorumluluk

İddialardan dolayı suçlu bulunmanın hukuki gerekçeleriyle ilgili bir analiz yapılması gerekir.

Delillerin özellikleri

Hüküm

SONUÇLAR

Delilleri ve hükmü değerlendirmenizden bağımsız olarak raporunuzu sonuç ve tavsiye bölümüyle bitirirsiniz. Adil yargılama kurallarının ihlal edildiğini tespit ettiyseniz, aynı hataların gelecekteki davalarda yapılmaması için sistemin gelecekte nasıl iyileştirilebileceğiyle ilgili tavsiyelerde bulunmak isteyebilirsiniz.

Soru: Son bir tavsiyeniz var mı?

Cevap: İlk dava gözleminizi bu işi daha önce yapmış birisiyle birlikte yürütmenizi tavsiye ederiz. Her durumda iki kişilik gruplar halinde çalışmaya gayret edin.

NESNEL OLUN!

RAPORUNUZDA YAPICI OLUN!

Raporunuzun Türkiye’de adaletin kalitesini iyileştirmek için olumlu reformlara etki edebileceğine inanın.

Dava izleme çalışmalarınızda başarılar dileriz!

Ek-1 Kapalı Raporlama Sistemi İçin Örnek Sorular¹

Açıklama: Dava izleme esnasında alınan notlardan yola çıkarak her dava sonrası formun doldurulması nihai raporun yazılmasını kolaylaştıracaktır. Yöntem olarak formla dava izlemeye gidilmesi, dikkat dağıtacağı ve adil yargılamaya ilişkin birtakım verilerin gözden kaçmasına neden olabileceği gerekçesiyle tavsiye edilmemektedir. Rehberin ilgili bölümlerinde de altı çizildiği üzere gözlem yapmak ve mümkün olduğunca not tutulması nihai raporun daha kapsamlı ve amacına uygun bir şekilde ortaya çıkabilmesi için daha işlevsel olacaktır. Dava izlemeye gitmeden önce formun gözden geçirilmesi, izleme esnasında dikkat edilmesi gereken hususları hatırlatması açısından yararlı olacaktır. Ayrıca formun duruşma sonrasında zaman kaybetmeden doldurulması da bilgilerin tazeyken aktarılmasını sağlayacaktır.

DAVA İZLEME RAPORLAMA FORMU	
Duruşma Tarihi :	
İl/İlçe :	
Davanın Görüldüğü Mahkeme :	
İzleme yapan kişi/kurumların adı	
İzleme tarih ve saati	
Rapor teslim tarihi	
Mahkemede geçen süre	
Bir sonraki duruşmanın tarihi	
Bir önceki izlemeden bu yana kayda değer bir gelişme oldu mu? (İlk duruşmaysa boş bırakınız.)	
Duruşmanın tamamına veya bir kısmına katılan başka izleyiciler var mıydı? Lütfen belirtiniz.	

¹ Bu belge, AGİT'in "Dava İzleme – Uygulayıcılar için Referans El Kılavuzu"nun 2012 baskısından alınmıştır. Daha fazla bilgi edinmek için söz konusu kılavuza bakabilirsiniz.

GENEL BİLGİLER	
Davalı/Davalıların adı-soyadı	
Davalı/Davalıların cinsiyeti	
Davalı/Davalıların özgün durumları varsa belirtiniz? (Engelli, LGBTİ, azınlık mensubu, vatandaş olmayan, sığınmacı vb.) Lütfen dikkat; kişisel verilerin gizliliği ilkesi gereğince bu bilgiler kişinin kararı olmadan alenileştirilemez.	
İddianameye göre, ceza yasası doğrultusunda suç konusu fiilin tanımı ve hukuki açıdan sınıflandırılması	
Yargı süreci (usulü) türü (genel, hızlandırılmış, başka-belirtiniz)	
Davanın açıldığı mahkemenin ismi	
Duruşmayı yapan hâkimin adı-soyadı	
Müştekinin (şikayetçi/davacı) adı-soyadı	
Müdafinin (savunma avukatının) ismi ve iletişim bilgileri (eğer mümkünse)	
Duruşma tarihi ve yerini nereden öğrendiniz?	

Sanığa Uygulanan Önleyici Tedbirler	Evet	Hayır
Mahkeme tarafından verilmiş tutuklamama güvencesi (CMUK md 246)		
Tutuklama		
Kefalet		
Askeri şüpheliyi bağlı olduğu komutanın gözetiminde tutma		
Çocukların gözetim altına alınması (Adli kontrol tedbiri altında alma)		
Adli kontrol		
Ev hapsi		
Davalı sanığın akli kapasitesi hakkında bir şüphe var mı? Ayırt etme gücü var mı?		
Bu hususta mahkemenin izlediği yöntem ya da tedbirler neler?		

KANUNLA KURULMUŞ, TARAFSIZ VE BAĞIMSIZ BİR MAHKEME ÖNÜNDE YARGILANMA HAKKI		
Not: Cevaplardan birini seçiniz ve/veya cevap kutularına ilave yorumlarınızı yazınız; soru girdiğiniz duruşmayla ilgili değilse 'soru geçerli değil' yazınız.		
Mahkemede itiraz hakkı hâkim tarafından anlatıldı mı?	Evet	Hayır
Davada herhangi bir itiraz yapıldı mı?	Evet	Hayır
Kim tarafından? (Savcılık / Savunma)		
İtirazın gerekçesi?		
İtiraz kabul edildi mi?	Evet	Hayır
Hâkim davalının usul haklarını açıklarken yaşı, genel kapasitesi, fiziksel ve zihinsel durumunu dikkate aldı mı?	Evet	Hayır
Hâkim yargılama sırasında tarafsız davrandı mı?	Evet	Hayır
Hâkim tarafından nezaketsiz bir davranış ya da konuşma sergilendi mi? Ya da yargılamaya katılanların etik olmayan sözler kullanmasına veya davranışlar sergilemesine göz yumdu mu?	Evet	Hayır
Duruşmanın sonunda heyet ya da hâkim karar vermek üzere müzakereye çekildi mi?	Evet	Hayır
Müzakere ne kadar sürdü?		

KAMUYA AÇIK YARGILANMA HAKKI		
Adliye binasına nasıl girdiğinizi açıklayınız? (Kimlik gösterildi mi? Ziyaretçi olarak mı kayıt altına alındınız?)		
Duruşma salonuna nasıl girdiniz? (Mübaşir / mahkeme kalemi / hâkim vs.)		
Duruşma salonuna girmesi engellenen oldu mu?	Evet ise neden?	Hayır
Duruşma nerede yapıldı?		
Duruşma salonu	Hâkimin odasında çünkü uygun duruşma salonu yoktu.	Uygun duruşma salonu olmasına rağmen hâkimin odasında yapıldı.
Kapalı oturum yapılmasına karar verildiyse bunun hukuki gerekçesi neydi?		

İFADE VERMEYE VEYA SUÇU İTİRAF ETMEYE ZORLANMAMA HAKKI

Not: Sanık haklarına ilişkin sorularla ilgili cevapların sözlü olarak mı yoksa yazılı mı verildiğini belirtiniz. Açıklamaların tamamı verildi mi? Basit ve anlaşılabilir şekilde verildi mi? Davalının yaşı, olgunluk seviyesi, zihinsel ve bedensel koşulları göz önüne alındı mı?

Davalıyı suçlu gösteren belirtiler var mıydı? (Örneğin kelepçe, pranga, hapislane üniforması ya da kafes uygulaması gibi)	Evet	Hayır
Yargılama sürecinde davalıya ahlaki ya da farklı türde herhangi bir baskı yapan oldu mu?	Evet	Hayır
Davalıya susma hakkının olduğu veya kendisi ve hukuken belirlenmiş yakınları aleyhine ifade vermeme hakkı olduğu açıklandı mı?	Evet	Hayır
Davalı bu hakkını kullandı mı?	Evet	Hayır
Davalıya soruşturma sürecindeki beyan ve itiraflarının bağlayıcı olmadığı anlatıldı mı?	Evet	Hayır
Davalıya yargılama sırasındaki soruları cevaplamak zorunda olmadığı ve cevaplamamasının kendisi aleyhinde kullanılamayacağı anlatıldı mı?	Evet	Hayır
Savcı veya mahkeme davalının susma hakkını kullanmasını davalı aleyhine kullanma girişiminde bulundu mu?	Evet	Hayır
Hâkim davalıya suç kabul etmesi için baskı yaptı mı?	Evet	Hayır
Varsa davayla ilgisi olmayan ya da yönlendirici olan sorulara örnek veriniz ve bu soruların kim tarafından yöneltildiğini belirtiniz.		
Mahkeme ya da iddia makamınca davalının suçlu olduğuna ilişkin açık veyahut gizliden, <i>duruşma öncesi ya da beraat kararı sonrasında</i> herhangi bir açıklama veya ima oldu mu?		

DELİLLERİN OBJEKTİF VE KAPSAMLI DEĞERLENDİRİLMESİ HAKKI

Lütfen kısaca tüm davalıların ifadesini özetleyiniz.

Davalı ifadesini verirken herhangi biri tarafindan rahatsız eldi mi? Evet ise nasıl ve kim tarafından?	Evet	Hayır
Davalının yargılama öncesi süreçteki -soruşturmadaki- veya dava esnasındaki ifadesi izleyiciler önünde, aleni şekilde alındı mı?	Evet	Hayır
Bu ifade mahkemeye sunulan delillerle çelişiyor mu? Evet ise nasıl?	Evet	Hayır
Savunma makamı iddia makamına göre dezavantajlı durumda bırakıldı mı? (Örneğin davalı tarafın delilleri hukuki dayanaktan yoksun bir şekilde yargılama dışı bırakıldı mı?)	Evet	Hayır
Davalının bu dezavantajlı (aleyhine) durumla ilgili bir şikâyeti oldu mu?	Evet	Hayır
Mahkeme bu konuda herhangi bir soruşturma başlattı mı?	Evet	Hayır
Mahkeme delillerin toplanması ya da değerlendirilmesinde eksiklik yaptı mı?	Evet	Hayır
Mahkeme tarafından reddedilen soru oldu mu?	Evet	Hayır
Mahkeme ilgisiz ya da kabul edilemez delilleri reddetmek için tüm makul adımları attı mı?	Evet	Hayır

DAVALI VE/VEYA MÜDAFİ ŞUNLAR İÇİN ADİL İMKANA SAHİP MİYDİ?				
Soruşturma bulgularının aksini kanıtlamak?	Evet	Hayır		
Yazılı ya da sözlü ifadelere karşı beyanda bulunma, tanık ve uzmanlara soru sorma?	Evet	Hayır		
Yeni delil sunulmasını teklif etme	Evet	Hayır		
Delil sunma	Evet	Hayır		
Savunmanın sunulması	Evet	Hayır		
İfade vermeden önce tanıklar duruşma salonunda bulundu mu?	Evet	Hayır		
Tanıklar henüz beyanı alınmamış tanıkların yokluğunda mı dinlendi?	Evet	Hayır		
Delillerin sunulması konusundaki usul nasıl düzenlendi? Bu konuda tarafların görüşleri dikkate alındı mı?				
Taraflar dinlendi ve dikkate alındı.	Taraflara soru sorulmadı.	Sıra belirlenmedi.	Taraflar dinlendi ancak dikkate alınmadı.	
Davalıları ilk sorgulayan (duruşma sırasında) hangi makamdı?	Savunma makamı	İddia makamı	Hâkim/ Heyet	N/A
Davalı ya da davalıların sorgulanması ağırlıklı olarak hangi makamca yapıldı?	Savunma	Savcı	Hâkim/ Hâkime	N/A
Tanıklara tanıklık hakları açıklandı mı?	Evet	Hayır		

Tanıklar yalan ifade vermenin cezai sorumluluğu konusunda uyarıldı mı?	Evet	Hayır	Tanık yoktu.
Tanık beyanlarının kısa bir özetini yazınız.			
Beyanları sırasında tanıklara yönelik psikolojik ya da farklı bir baskı uygulandı mı?	Evet		Hayır
Tanıkların beyanları soruşturma evresindekilerle çelişiyor mu? Evet ise taraflar bu çelişkiyle ilgili nasıl yorum yaptılar?	Evet		Hayır
Yargılama sırasında bilirkişi beyanı (raporu) var mıydı?	Evet. Hangi taraf için:		Hayır
Bilirkişi beyanının teslim ve yapılış usulü yerleşik prosedüre uygun muydu?	Evet		Hayır
Bilirkişinin ifadesine başvuruldu mu?	Evet. Spesifik Olarak:		Hayır
Hâkim bilirkişi ve uzmanlara hak ve yükümlülükleri konusunda açıklama yaptı mı?	Evet	Hayır	Kısmen
Hâkim davalıya uzman ve bilirkişiye karşı itiraz hakkı olduğunu açıkladı mı?	Evet	Hayır	Kısmen

Yargılama taraflarından biri mevcut bilirkişinin raporuna itiraz etti mi? Ya da ek bilirkişi raporu talep etti mi?	Evet	Hayır
Dava dosyasındaki soruşturma kayıtları (iddianame) okundu mu?	Evet	Hayır
Olay yeri inceleme, ilgili kişilerin belirlenmesi, soruşturmayı yapanların yeterliliği, delillerin toplanması yasal prosedürlere uygun olarak mı yapıldı?	Evet	Hayır
Savcı sanığın lehine ve aleyhine tüm kanıtları topladı mı? Savcının görevini gözle görülür bir kişisel önyargı veya yersiz bir etki olmaksızın mı yaptı?	Evet	Hayır
Hâkim taraflara delilleri tamamlamak için ek talepleri olup olmadığını sordu mu? Taraflar böyle bir talepte bulundu mu?	Evet	Hayır

İŞKENCE VE CEBİR (KÖTÜ MUAMELE) SONUCU ELDE EDİLEN DELİLLERİN YARGILAMAYA ESAS TEŞKİL ETMEMESİ		
Davalı mahkeme sırasında daha önce sunmuş olduğu bir delili psikolojik veya fiziksel baskı (cebir), işkence, kötü muamele, tehdit, hile veya başka bir hukuk dışı davranış nedeniyle geri çekti mi?	Evet	Hayır
Evet ise	Hâkimin tepkisi ne oldu?	
	Savcının tepkisi ne oldu?	
Psikolojik ya da fiziksel zorlama, işkence, tehdit, hile veya başka hukuk dışı davranışlarla elde edilmiş ve delil olarak kabul edilmiş beyanlar var mıydı?	Evet	Hayır
Hukuka aykırı olarak elde edildiği için bazı delillerin dikkate alınmaması ve kullanılmaması yönünde talepler var mıydı?	Evet	Hayır

TARAFLARIN EŞİTLİĞİ			
Savcı duruşmada mıydı?	Evet		Hayır
Duruşma esnasında iddia makamında görev değişimi oldu mu?	Evet		Hayır
Savcının genel tavrını, özellikle de duruşma salonunda gerçekleşen olaylara karşı tavrını açıklayınız.			
Mahkemeye herhangi bir talep sunuldu mu?	Savunma tarafından	Savcı tarafından	Hayır
Bu taleplerin kısa bir özetini yazınız.			
Talepler hâkim tarafından kabul edildi mi?	Evet		Hayır
Talepler reddedildiyse dayanakları yerinde ve yeterli miydi? Kısaca bu dayanakları açıklayınız.	Evet		Hayır
Hangi taraf duruşma salonunda hâkimin daha yakınındaydı: savcı mı, müşteki mi savunma makamı?	Savunma makamı	İddia makamı	İki taraf da hâkime eşit mesafede ydi
Hâkim delil toplanmasında taraflardan birine yardımcı oldu mu? Evet ise, yardımın içeriğini açıklayınız.	Savunma makamı		İddia makamı

Tüm tanıklar çağrıldı mı?					
Savunma için		İddia makamı için		Tanık yoktu	
Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Savunmalar sırasında kim önce söz hakkına sahipti?		Savunma		Savcı	Savunma yoktu
Duruşmanın taraflarından birinin savunma imkânı kısıtlandı mı?		Evet		Hayır	Savunma yoktu
Savcı savunmalar sırasında ceza kanunun nasıl uygulanacağı konusunda ya da cezalandırma üzerine bir öneride (mütalaada) bulundu mu?		Evet, Ne dedi?		Hayır	Savunma yoktu
Savunma makamı uygulanacak yasa veya ceza hakkında herhangi bir öneride bulundu mu?		Evet, Ne dedi?		Hayır	Savunma yoktu
Duruşmaya katılanlara son savunmaları için izin verildi mi?		Evet		Hayır	Savunma yoktu
Davalının (savunmanın) son savunması herhangi bir şekilde bölündü mü ya da engellendi mi?		Evet		Hayır	

ÖZSAVUNMA YA DA AVUKAT VASITASIYLA SAVUNMA HAKKI		
Davalının kendisini tam olarak (etkin) savunmasını engellemeye yönelik bir durum gözlemlediniz mi?	Evet	Hayır
Hâkim iddianamenin bir kopyasının savunma makamına zamanında sevk edilip edilmediğini kontrol etti mi?	Evet	Hayır
Davalı soruşturmanın başından karar duruşmasına kadarki aşamalarda savunma/ hukuki temsil hakkını kullanabildi mi?	Evet	Hayır. Hangi andan itibaren / hangi aşamalarda kullanamadı?
Savunma avukatı atanmış mıydı (zorunlu müdafî), yoksa sözleşmeli miydi?	Atanmış	Davalı tarafından sözleşmeyle görevlendirilmiş.
Eğer savunma avukatı atanmışsa davalı bu durumla ilgili ne zaman bilgilendirildi?		
Sözleşmeli avukat için; davalının özgürce avukatını seçme hakkı var mıydı?	Evet	Hayır
Savunma avukatı yargılama sürecinde değişti mi? Değiştiyse kaç kez?	Evet	Hayır
Savunma avukatının masası davalıya yakın mıydı?	Evet	Hayır

Lütfen savunma avukatının yargılama sırasında davalı ile iletişimini tarif ediniz. Davalı ile avukatın iletişimi mahkeme tarafından herhangi bir şekilde kısıtlandı mı?		
Davalının avukatıyla birebir, süre ve sayı sınırlaması olmaksızın özel görüşme yapma imkânı sağlandı mı?	Evet	Hayır
Davalı İddia makamının çağıracağı uzmanlar/tanıklar konusunda yeterince ve önceden haberdar edildi mi?	Evet	Hayır
Davalı veya avukatının kendi argümanlarını oluşturmak için, cezayı azaltmak veya beraat etmek için gerekli bilgiye, belgeye ve diğer delillere erişimi sağlandı mı?	Evet	Hayır
Davalının diğer tarafça sunulan delil veya gözlemleri elde etme ve bunlarla ilgili yorum yapma fırsatı oldu mu?	Evet	Hayır
Kalifiye, yeterli ve etkili savunma hakkının yerine getirilmesini engelleyen başka engeller olduysa belirtiniz.		

YARGILAMADA BULUNMA HAKKI		
Davalı yargılamaya katıldı mı?	Evet	Hayır
Davalının kimliği tespit edildi mi?	Evet	Hayır
Davaliya hakları açıklandı mı?	Evet	Hayır
Davalının yargılama (kovuşturma) öncesi beyanları yargılama aşamasında sunuldu mu?	Evet	Hayır
Bu beyanlar duruşmadaki beyanlarla çelişiyor muydu? Davalı bu çelişkiyi nasıl açıkladı?	Evet	Hayır
Davaliya son savunmasını yapma imkânı verildi mi?	Evet	Hayır
Davalı duruşma sırasında duruşma salonundan çıkartıldı mı?	Evet	Hayır
Evet ise nedenlerini açıklayınız. (Davalı duruşma salonuna geri döndü mü? Savunma avukatının tanıklar dinlenmeden önce davalı ile istişare etme imkânı oldu mu? Davaliya kendisinin eksikliğinde sorgulanan tanıklara soru sorma olanağı verildi mi?)		
Davalı son savunmasını yaparken sözü kesildi mi? Biri davaliya soru sordu mu?	Evet	Hayır
Evet ise kim?		

ÇEVİRMEN VE ÇEVİRİ HAKKI		
Taraflar Türkçe biliyor muydu?	Evet	Hayır
Yargılamaya çevirmen dahil edildi mi?	Evet	Hayır
Hâkim çevirmene haklarını açıkladı mı?	Evet	Hayır
Çevirmen yanlış tercümeden ötürü cezai sorumluluğu ile ilgili olarak uyarıldı mı?	Evet	Hayır
Taraflara çeviriye itiraz hakları olduğu açıklandı mı?	Evet	Hayır
Davaliya savunmasına esas teşkil edecek hukuken gerekli belgelerin yazılı çevirisi verildi mi?	Evet	Hayır
Çevirmen ücreti kim tarafından karşılandı?		
Sizce çeviri yeterince anlaşılır mıydı?	Evet	Hayır

KAMUYA AÇIK KARAR HAKKI VE GEREKÇELİ KARAR HAKKI DURUŞMA TUTANAĞI		
Yargılama resmi olarak veya birebir kayıt edildi mi?	Evet	Hayır
Kayıtlar devamlı bir şekilde mi tutuldu?	Evet	Hayır
Tarafların kayıtların içeriği hakkında herhangi bir beyanı oldu mu?	Evet	Hayır
Duruşma kayıtlarının kopyaları taraflara makul bir süre dahilinde tebliğ edildi mi?	Evet	Hayır
Hâkim kayda dahil edilecek bilgi ile ilgili talimat veya bilgi verdi mi?	Evet	Hayır

KARAR DURUŞMASI VE KARARIN BEYANI		
Dava sonucunda ne karara varıldı?	Mahkûmiyet Ceza:	Beraat
Hâkim beraat eden davalıya hakkında hukuksuz ve usulsüz yürütülen işlemlere karşı tazminat hakkını açıkladı mı?	Evet	Hayır
Karar bütünüyle açıklandı mı?	Evet	Hayır
Karar eksik açıklandı ise hangi kısmı okundu?		
Mahkeme taraflarca sunulan bütün delilleri değerlendirdi mi?	Evet	Hayır
Yargılamada gizli tanık beyanı veya açıkça sunulmayan bir delil var mıydı?	Evet	Hayır
Mahkûmiyet söz konusu ise gizli tanık beyanı veya açıkça sunulmayan bir delil ne ölçüde kararı etkiledi?		
Sözlü olarak beyan edilen yazılı karar şu hususları içeriyor mu?		
Suçun tanımı ve nasıl işlendiği	Evet	Hayır
• Suçun saiki ve sonuçları	Evet	Hayır
• Koruma ve diğer özel durumlara ilişkin karar	Evet	Hayır
Karar açık ve anlaşılır bir şekilde açıklandı mı?	Evet	Hayır
Hâkim temyiz hakkını açıkladı mı?	Evet	Hayır
Dava esnasında ara kararlar verildi mi?	Evet	Hayır

DAVA ÖNCESİ HAKLAR		
ÖZGÜRLÜK HAKKI		
Sanık nerede ve ne zaman gözaltına alındı?		
Gözaltına alındıktan sonra sanık hangi emniyet birimine sevk edildi? Gözaltı süresi ne kadar sürdü?		
Sanığın ifadesi ilk ne zaman alındı?		
Sanığa gözaltına alındıktan sonra, gerekli hukuki zaman dilimi içinde yakınlarına haber verme hakkı kullandırıldı mı?	Evet	Hayır ise neden?
Sanığın tutuklama zaptını imzalamadan önce okumasına izin verildi mi?	Evet	Hayır
Sanığın kendi beyanları ve talepleri tutuklama zaptına geçirildi mi?	Evet	Hayır
Soruşturmayı yapanlarca tutuklama zaptı yasal süre çerçevesinde tamamlanıp sanığa imzalatırıldı mı?	Evet	Hayır ise neden?
Ne zaman hazırlandı?		

TUTUKLULARIN BİLGİYE ERİŞME HAKKI		
Gözaltına alınan şüpheliye zaman kaybedilmeksizin yazılı olarak hakları açıklandı mı?	Evet	Hayır
Şüpheliye gözaltı nedenleri kendi anlayacağı dilde açıklandı mı?	Evet	Hayır
Evet ise ne zaman?		
İddianame, tutuklamanın ardından uygun zaman içinde hazırlandı mı?	Evet	Hayır
Gerekli durumlarda çevirmen sağlandı mı?	Evet	Hayır

KOVUŞTURMA ÖNCESİNDE AVUKATA SAHİP OLMA HAKKI VE SAVUNMA HAZIRLAMAK İÇİN YETERLİ ZAMAN VE KAYNAK HAKKI		
Savunma vekili (avukat) davaya hangi aşamada dahil oldu?		
Şüpheli, avukatı gelmeden önce kimseyle konuştu mu yoksa susma hakkını mı kullandı?		
İfade alınmasından önce sanığa kanunen öngörülen süreden az olmamak şartıyla, engelle karşılaşmadan avukatıyla özel görüşme yapma imkânı sağlandı mı?	Evet	Hayır
Şüpheliden ifade alma aşamalarının tümünde savunma avukatı mevcut muydu?	Evet	Hayır
Sanık avukatının adını ve sözleşmeli ya da baro tarafından atanmış olup olmadığını belirtiniz.		
Savunma makamı soruşturmayı yürüten kimse-lerden müvekkili ile görüşme izni alma hususunda zorlukla karşılaştı mı?	Evet	Hayır
Şüpheli, avukatıyla zaman ve sıklık açısından sınırlama olmadan görüşme imkânı bulabildi mi?	Evet	Hayır
Savunma avukatının dava dosyasını incelemesine ve not almasına müsaade edildi mi?	Evet	Hayır
Savunma avukatına dosyadaki belgelerin ve ara kararların fotokopilerini miktar sınırlaması olmaksızın alma imkânı sağlandı mı?	Evet	Hayır
Sanığa ve vekiline, dava konusunun karmaşıklığı, isnat edilen suçun cezasının ağırlığı ve incelenmesi gereken evrakın miktarı da göz önüne alınarak hazırlık için gerekli süre sağlandı mı?	Evet	Hayır

DIŐ DÜNYAYA ERİŞİM HAKKI		
Tutuklunun yakınları tutuklunun yeri ve tutukluluk nedenleri hakkında bilgilendirildi mi?	Evet	Hayır
Tutuklu herhangi bir sağlık yardımı talebinde bulundu mu? Eğer bulunduysa bu sağlandı mı?	Evet	Hayır
Evet ise	Talep kabul edildi	Talep reddedildi
Yabancı uyruklu tutukluya kendi ülkesinin konsolosluğu ile irtibat hakkı tanındı mı?	Evet	Hayır

BİR AN ÖNCE HAKİM VEYA YARGI GÖREVLİSİNİN ÖNÜNE ÇIKARILMA HAKKI VE TUTUKLAMAYA İTİRAZ HAKKI		
Sanık hakkında önleyici koruma tedbiri kararı verilmeden önce hâkim tarafından dinlendi mi?	Evet	Hayır
Önleyici koruma tedbiri kararın verildiği duruşmada savunma avukatı mevcut muydu, herhangi bir delil sundu mu?	Evet	Hayır
Yargılama öncesi soruşturma evresinde davalı gözaltında tutuldu mu?	Evet, ise neden?	Hayır
Şüpheli veya avukatı gözaltının hukukiliğine itirazda bulundu mu?	Evet	Hayır
Evet ise, ne zaman, kime, sonuç ne oldu?		

SORGU AŞAMASINDAKİ HAKLAR		
Şüpheliye/sanığa sorgudan önce hakları anlatıldı mı?	Evet	Hayır
Sanık susma hakkını kullandı mı?	Evet	Hayır
Ergin olmayan tutukluya ifade esnasında yasal temsilci sağlandı mı?	Evet	Hayır
İfade günün hangi zaman diliminde alındı?		
Sorgu ne kadar sürdü?		
Sorgu tutanağı davalıya okuması için sunuldu mu?	Evet	Hayır
Davalının sorgu tutanağında düzeltme veya ekleme yapma imkânı verildi mi?	Evet	Hayır

İNSANİ GÖZALTI KOŞULLARI VE İŞKENCE YASAĞI HAKKI		
Yargılama öncesi gözaltı sürecinde işkence veya kötü muameleye ilişkin herhangi bir şikâyette bulunuldu mu?	Evet	Hayır
Şikâyetçi kim?	Savunma Avukatı	Şüpheli/Sanık Yakınları
Şikâyetin türünü açıklayınız.		
Savcı tarafından bu şikâyetlerin incelenmesi hususunda ne gibi işlemler yapıldı?		

MAHKEMENİN BAĞIMSIZLIĞI VE TARAFSIZLIĞI	
Yargılamanın herhangi bir bölümünde hâkimin önyargılı olduğuna ilişkin emareler var mıydı?	
Yargılamanın tarafları arasında uygunsuz temaslar var mıydı? (Örn; savcı, müdafî veya hâkim arasında)	
Mahkeme heyeti üyelerinin yürütme organı, polis veya savcılık ile kişisel ilişkileri söz konusu mu?	

Ek-2 Örnek Dava İzleme Raporu

Solicitors International Human Rights Group

NİHAİ RAPOR KISALTILMIŞ VERSİYON

Alaa Abd El-Fattah ve
Diğer Yirmi İki Kişi Hakkındaki
Kamu Davası

*Ceza Mahkemesi Özel Dairesi, Duruşma Mısır'ın başkenti Kahire'nin
Tora Bölgesindeki Polis Akademisinde görülmüştür.*

Nisan 2014 – Şubat 2015

Hazırlayan
Lionel Blackman
Solicitors International Human Rights Group

İçindekiler

Özet.....	65
Çalışmanın tanımı.....	67
Heyetin Oluşumu.....	67
Heyetin Toplantıları.....	67
Alaa Abd El-Fattah.....	68
26 Kasım 2013, Şura Konseyi Protestosu.....	68
Tora Özel Mahkemesi Yargılamaları.....	68
Mahkeme Salonu ve Dinamikler.....	68
Alaa Abd El-Fattah'a Yönelik Suçlamalar.....	69
İddia Makamının Kanıtları (Özet).....	69
Savunma Makamının Kanıtları (Özet).....	69
İlgili Yargılanma Hakları.....	69
1. KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ.....	69
2. TUTUKLU YARGILANMA KAPSAMINDA ADİL YARGILANMA.....	71
ADİL YARGILANMA HAKKI.....	72
3. TARAFSIZ MAHKEME.....	72
4. AÇIK YARGILAMA.....	75
5. MASUMİYET KARİNESİ.....	77
6. KANITLARIN İFŞASI.....	78
7. DURUŞMADA HAZIR BULUNMA HAKKI.....	79
8. TANIK ÇAĞIRMA VE SORGULAMA HAKKI.....	82
9. HUKUKİ YARDIM HAKKI.....	83
10. SAVUNMA HAZIRLAMA HAKKI.....	83
11. HIZLI YARGILANMA HAKKI.....	84
12. SUÇLAMALARIN KANUNİLİĞİ.....	85
Sonuç.....	86
Ek 1 – Son Döneme ilişkin Siyasi ve Tarihsel Arka Plan	
Ek 2 –11 Haziran 2014 karar	
Ek 3 – 2013 tarihli Protesto Kanunu	
Ek 4 –Mahkemenin nihai kararı, Arapça	
Ek 5 –Mahkemenin nihai kararının İngilizce çevirisi	

Özet

Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı (EMHRN) tarafından görevlendirilen Uluslararası İnsan Hakları Avukatları Grubu (SIHRG) gözlemcileri 6 Nisan 2014 ve 23 Şubat 2015 tarihleri arasında Mısır Başsavcısının Alaa Abd El-Fattah ile ilgili açtığı ceza davasının duruşmalarını gözlemledi. Bu rapor “yargılama adil miydi?” sorusuna yanıt vermektedir.

Bir numaralı sanık Alaa Abd El-Fattah 26 Kasım 2013 tarihinde Kahire’deki Şura Konseyi’nin önünde gerçekleştirilen protesto nedeniyle Mısır’ın 2013 tarihli 107 sayılı (yaygın olarak “Protesto Kanunu” veya “Gösteri Kanunu” olarak adlandırılan) Kamusal Toplantı, Tören ve Barışçıl Gösteri Hakkı Kanununa göre önceden haber vermeksizin protesto düzenlemek suçlamasıyla itham edilmiştir. Ayrıca, 1914 tarihli Toplantı Kanunu uyarınca “beşten fazla kişi bir kalabalıkla” gösteri düzenlemek, katılmak ve bununla bağlantılı düzen bozma ve saldırı fiilleriyle de itham edilmiştir. Buna ek olarak, genel Ceza Kanunu uyarınca iki polis görevlisine saldırı ve polis görevlisinin telsizini çalmakla itham edilmiştir. 1914 tarihli Toplantı Kanunu (başka kişilerin suç teşkil eden fiillerine katılmaktan doğan sorumluluk hükmü) ve 2013 tarihli Protesto Kanunu mahkemenin nihai hükmünün önemli bir kısmını teşkil etmektedir.

Diğer birkaç kişi de benzeri suçlamalarla itham edilmiştir. Bir numaralı sanık kamuoyunda reform ve demokrasiyi destekleyen bir aktivist olarak tanınmaktadır. Bu yönüyle olay yerinde bulunan Mısırlı polislerce de tanınıyordu. Bu nedenlerle, gözlemciler bir numaralı Sanık Alaa Abd El-Fattah’ın yargılanmasına odaklandı.

23 Şubat 2015’te, mahkeme Alaa Abd El-Fattah’ı telsiz çalınması hariç yurarda bahsedilen tüm ithamlardan suçlu buldu. Beş yıl hapis ile 100.000 Mısır Poundu para cezasına (yaklaşık 11.700 Euro) ve tahliyesinin ardından da beş yıl denetim cezasına çarptırıldı.

Bu rapor, Alaa Abd El-Fattah’ın adil yargılanma hakkına mahkemede riayet edilmediği sonucuna varmıştır.

Öncelikle mahkeme, yargılamayı uluslararası ceza yargılama standartlarında kabul edilen masumiyet karinesi temelinde gerçekleştirdiğini göstermemiştir. Bakınız: Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi Madde 14/2. “*Hakkında bir suç isnadı bulunan bir kimse, hukuka göre suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılma hakkına sahiptir.*” Ve 2014 tarihli Mısır Anayasasının 67. maddesi “*Bir mahkeme önünde kanıtlanıncaya kadar tüm sanıklar suçsuzdur...*”

Mahkeme nihai kararında sanıkların bu bağlamdaki ifadelerini önemsemeyen ve dışlayıcı bir tutum içerisindeydi:

“Ve mahkeme dosyadaki kanıtların ve iddia makamının tanıklarının duruşmalar-

da verdiği ifadelerin doğru olduğuna dair bir kez daha güvence verdiği için sanıkların suçlamaları reddetmesinin görüşülmesine gerek bulunmamaktadır. Aksine mahkeme sanıkların suçlamaları reddetmesinin sözlü ve teknik kanıtlara dayanarak hali hazırda suçlu buldukları ithamın cezasından bir tür kaçma girişimi olarak değerlendirmektedir.”

Mahkemenin yargılamayı masumiyet karinesi temelinde gerçekleştirmediği kanaati 27 Ekim 2014 tarihinde sanığın cezaevine geri gönderilmesi yönünde verdiği ani ve temelsiz kararlar güçlenmektedir. Bu karar, sanığın kefaletle serbest bırakılma hakkından yararlandığı ve kefalet koşullarını hiçbir şekilde ihlal etmediği iki dönemi takip eden süreçte verilmiştir. Gözlemciler, Alaa Abd El-Fattah'ın Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi 9. madde ve [Mısır] Anayasası'nın 71. maddesinde de belirtilen haklarının ihlal edildiği görüşündedir. Gözlemciler, Alaa Abd El-Fattah'ın keyfi bir şekilde özgürlüğünden mahrum bırakılmama hakkının ve aynı zamanda tutuklanma kararının hukukiliğine ilişkin hızlı bir şekilde itiraz etme hakkının da ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Tutuklanmasına karar veren hâkimler kefalet karinesinin neden uluslararası normlara aykırı olarak uygulandığına dair gerekçeler sunmamıştır.

Mahkemenin yargılamayı masumiyet karinesi temelinde gerçekleştirilmesi adil yargılanma standartlarına ilişkin diğer ihlalleri de açıklayabilir. Örneğin, bizim görüşümüze göre, mahkeme sanıkların savcının elindeki değerli kanıtların -daha net bir ifadeyle protestoya ilişkin kapalı devre kamera sistemi (CCTV) görüntülerinin- duruşmadan önce savunma makamına verilmesini talep ettiği başvurusunu hatalı bir şekilde reddetmiştir. Bu başvurunun reddedilmesi, sanığı ilgili kanıt duruşma öncesinde inceleme hakkından mahrum bırakmıştır. Böyle bir analiz imkânı sunulmuş olsaydı sanığın aklanacağını söyleyemeyiz. Görüntüleri analiz etmedik ve böyle bir rolümüz de yok. Ancak, savunmanın böyle bir analiz yapması masumiyet yönünde ikna edici kanıt *oluşturabilirdi*. Mahkemede dile getirilen bir hadise video görüntüsündeki belirli karelerin genişletilmesi veya büyütülmesiyle desteklenebilirdi. Sanığın savunma hazırlama imkânı reddedildi. Bu karar savunma hazırlama hakkının ihlalidir-Bakınız: Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi Madde 14 (3) (b).

Yargılama sürecinde adil yargılanma standartlarına ilişkin ve detaylarına raporumuzda yer verdiğimiz, başka ihlaller ve eksiklikler de gözlemledik.

1 Haziran 2015

Çalışmanın Tanımı

Çalışma, Alaa Abd El-Fattah'ın yargılanmasının ve Mısır'ın 1982 yılında onayladığı 1966 tarihli Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde belirtilen standartlarla uyumlu olup olmadığını raporlamaktadır. Rapor yargılamanın 18 Ocak 2014 tarihinde yürürlüğe giren Mısır Anayasası ve 1950 tarihli Mısır Ceza Usulleri Kanununa uyup uymadığından da ilgili yerlerde bahsetmektedir.

Çalışma, yargılamanın bilhassa aşağıdaki standartlara uyup uymadığını değerlendirecektir:

1. Kişi Özgürlüğü
2. Tutukluk Esnasında Adil Muamele Hakkı

Adil Yargılanma:

3. Tarafsız Mahkeme
4. Açık Yargılama
5. Masumiyet Karinesi
6. Kanıtların İfşası
7. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı
8. Tanık Çağırma ve Sorgulama Hakkı
9. Hukuki Yardım Hakkı
10. Savunma Hazırlama Hakkı
11. Hızlı Yargılanma Hakkı
12. Suçlamaların Yasal Belirliliği

Rapor aşağıdaki dava gözlem kılavuzlarına riayet etmiştir:

- Ceza Yargılamaları Dava Gözlem El Kitabı-Uluslararası Hukukçular Komisyonu Avukat Kılavuzu, 2009.
- Raoul Wallenberg Enstitüsü (RWI) ve Lund Üniversitesi İnsancıl Hukuk ve Uluslararası Barolar Birliği'nin ortak yayını olan İnsan Hakları İnceleme Çalışması'nda (Eylül 2009) yer alan Kılavuz.
- Uluslararası Af Örgütü Adil Yargılanma El Kitabı, İkinci Basım, 2014.

Heyetin Oluşumu

[GÖZLEMCİLERİN İSİMLERİNİ VE GÖZLEMLedikLERİ DURUŞMALARIN TARİHLERİNİ BELİRTİN. GÖZLEMCİLERİN NİTELİKLERİNİ BELİRTİN. KENDİLERİNE BİR ÜCRET ÖDENİP ÖDENMEDİĞİNİ VEYA SADECE MASRAFLAR VE GİDERLERİNİN VB. KARŞILANDIĞINI BELİRTİN.]

Heyetin Toplantıları

[İLGİLİ TARAFLARLA HAZIRLIK KAPSAMINDA, DURUŞMA SIRASINDA VEYA SONRASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN TOPLANTI LARIN DETAYLARINI BELİRTİN.]

Alaa Abd El-Fattah

[SANIK İLE İLGİLİ BAZI ARKA PLAN BİLGİLERİNİ BELİRTİN.]

26 Kasım 2013 tarihli Şura Konseyi Protestosu

Bu bölüm okura olayın arka planını aktarmak içindir ve hem İddia hem de Savunma makamının kanıtlarına dayanır.

Bahse konu protesto, *Sivillerin Askeri Mahkemelerde Yargılanmasına Hayır* olarak adlandırılan bir aktivist grubu tarafından düzenlenmiştir. 26 Kasım 2013 tarihinde Şura Konseyi önünde gerçekleştirilen gösteri, Anayasa Komitesi'nin sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmasına izin verilip verilmemesi gerektiğini oylayacağı düşünülen güne göre ayarlanmıştı.

[OLAYA İLİŞKİN DAHA FAZLA DETAY ...'da BELİRTİLMEKTEDİR.]

Tora Özel Mahkemesi Yargılamaları

[BURADA YARGILAMAYA GİDEN YOLDAKİ USULE İLİŞKİN OLAYLARIN DETAYLARINI BELİRTİN. SUÇLAMANIN TARİHİ, TUTUKLU YARGILAMA OLUP OLMADIĞI, ÖN DURUŞMA VE KARARLAR, HAKİMLERİN ATANMASI VB.]

Mahkeme Salonu ve Dinamikler

Alaa Abd El-Fattah'ın yargılanmasındaki tüm duruşmalar Tora Polis Akademisi'ndeki Özel Daire'de ("Mahkeme") görülmüştür. Tora Polis Akademisi oldukça korunaklı Tora polis yerleşkesinde yer almaktadır. Alaa Abd El-Fattah'ın tutulduğu cezaevi de bu yerleşke içerisinde bulunmaktadır.

Yerleşkenin mahkeme salonunun yer aldığı bölümüne girişler silahlı polisler tarafından kontrol edilmektedir. Silahlı askeri araçlar da girişlere yakın yerlere konuşlanmıştı. Silahlı polisler ayrıca mahkeme salonun yer aldığı daha içerdeki girişi de kontrol ediyordu.

Polisler binaya girmelerine izin vermeden önce ziyaretçilerin kimlik kartlarını veya pasaportlarını alıyordu. Yalnızca hâkimlerin duruşmaya katılmasına izin verdiği kişilerin girişine izin veriliyordu ve bu izne sahip olanlara geçiş kartı veriliyordu. Mahkeme salonu tüm geçiş kartlarını kontrol eden polisler tarafından korunuyordu.

İzleyici, sanık ve avukat sıraları ile hâkimler ve savcıların oturduğu sahne arasında uzun tahta parmaklıklarla korunan bir kapı bulunmaktaydı. Hâkimler salona sahnede bulunan bir kapıdan girip öğrenci sıraları şeklinde dizilmiş salona karşı oturdu. Mahkeme katipleri hâkimlerin sağına oturdu.

Savcılar mahkeme salonuna hâkimlerle aynı kapıdan girdi. Gözlemciler çeşitli seferlerde savcılar hâkimlerin duruşma öncesinde oturdukları odalardan çıkarken gördü. Savcıların koltukları sahnede hem hâkimi hem de diğer herkesi gören bir açı ile yerleştirilmişti.

[MAHKEME SALONUNU, ERİŞİM VE İMKANLAR GİBİ LOJİSTİK KONULARI TASVİR EDEN DAHA FAZLA DETAY BELİRTİN]

Alaa Abd El-Fattah Yönelik Suçlamalar

Sanık ile ilgili iddianame özeti savcı tarafından okunmuştur. Suçlamalar şu şekildedir:

[SUÇLAMALARIN DETAYLARINI BELİRTİN.]

[İDDİA VE SAVUNMA MAKAMLARININ DOSYALARININ ÖZETİ CEZA USULLERİ KANUNU İLE İLGİLİ KONULARI BAĞLAMI İÇERİSİNDE ANLAMAYI KOLAYLAŞTIRIR...]

İddia Makamının Kanıtlarının Özeti

Savunma Makamının Kanıtlarının Özeti

İlgili Yargılanma Hakları

[ADİL YARGILANMAYA İLİŞKİN İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI STANDARTLARI BELİRTİN]

1966 tarihli Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde yer alan ilgili hukuki standartlar aşağıda belirtilmiştir:

1. KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 9

“ Cezai bir fiilden ötürü Gözaltına alınan veya tutulan bir kimse derhal bir yargıç veya hukuken yargılama yetkisine sahip bir diğer görevli önüne çıkarılır ve bu kimse makul bir sürede yargılanma veya salıverilme hakkına sahiptir. Yargılanan bir kimsenin tutuklanması genel bir kural olamaz; yargılamanın her aşamasında tutuklunun salıverilmesine karar verilebilir; salıverilme bu kimsenin duruşmaya gelmesini sağlamak ve mahkûm edilmesi halinde hükmün infazını temin etmek için teminata bağlanabilir.”

Tutuklu yargılama genel bir kural olmamalıdır: tutuklama yargılama usullerinde son seçenek olarak ve mümkün olan en kısa süre biçiminde uygulanmalıdır; örnek olarak adalet ihtiyaçlarını karşılamayı gerektirdiğinde, iddia edilen suçun soruşturulması veya toplumun ve mağdurun korunmasını gerektiren durumlarda. Tutuklu yargılamada istisna olmalı ve zanlının kaçma, delilleri

karartma, tanıkları etkileme veya ülkenin yargı yetkisinin dışında bir yere gitme gibi istisnai durumlar hariç kefalet hakkı verilmelidir. Tutuklanma yoluyla özgürlüğünden mahrum bırakılan herkesin gecikme olmadan tutuklanmasının kanuna uygun olup olmadığına karar vermesi için mahkemeye gitmeye ve tutuklama kanunsuzsa serbest bırakılmayı talep etme hakkı vardır.

2014 tarihli Mısır Anayasasının 71. Maddesi belirtir ki:

“Gözaltına alınan veya tutuklanan herkes gözaltı veya tutuklanma gerekçeleri konusunda derhal bilgilendirilir. Bu kişiler uygun gördükleri kişilerle iletişime geçme, yaşananlar hakkında bilgi verme ve kanunda düzenlendiği şekliyle yardım isteme hakkına sahiptir. Kendisine yöneltilen ithamlarla ilgili en kısa sürede bilgilendirilmelidir. Kişiler özgürlüklerini kısıtlayan her türlü uygulama için mahkemeye başvuruda bulunabilir. Kanun şikâyet hakkını belirli bir sürede karara bağlayacak şekilde düzenler, aksi takdirde kişinin tahliyesi amir hüküm olacaktır.”

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

Alaa Abd El-Fattah, yargılama süresinin büyük kısmında tutuklu kaldı. İlk olarak 28 Kasım 2013'ten 23 Mart 2014'e kadar toplam 115 gün tutuklu kaldı. Bu süre zarfında kefaletle tahliye edilme başvurusunu hiçbir mahkeme incelememi. Avukatlar, Alaa Abd El-Fattah'ın avukatları tahliyesi amacıyla hem başsavcı hem de Kahire'deki esas ceza mahkemesi nezdinde bir dizi başvuruda bulundu. Alaa Abd El-Fattah'ın davası 15 Mart 2014'e kadar spesifik bir mahkemeye verilmemi. Bu nedenle, avukatları o tarihe kadar El-Fattah'ın kefaletle serbest bırakılma başvurusunu belirli bir mahkemeye yapamamış oldu.

Alaa Abd El-Fattah'ın avukatları tarafından yapılan başvurulara ilişkin ne bir karar, ne de bir yanıt verilmiştir. Alaa Abd El-Fattah'ın avukatları gözlemcilerle müvekkillerini cezaevinde tutmak için özellikle dosyanın üç ayı aşkın süre boyunca bir mahkemeye sevk edilmediğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu ilk tutukluluk süresince Alaa Abd El-Fattah bir diğer sanık Sayın Rahman ile birlikte tutulmuştur. Diğer tüm sanıklar kefaletle serbest bırakılmıştır.

Alaa Abd El-Fattah ve diğer iki sanık 11 Haziran 2014'ten 15 Nisan 2014'e kadar toplam 96 gün tutuklu kalmıştır.

6 Ağustos 2014 tarihinde verilen kararla kefalet başvurusu reddedilmiştir. Mahkeme ne bahse konu ret kararıyla ne de 10 Eylül 2014'te Alaa Abd El-Fattah'ın tutukluluğunun devamı kararıyla ilgili gerekçe açıklamamıştır. Gözlemciler Alaa Abd El-Fattah'ın 23 Mart ve 11 Haziran 2014 tarihleri arasındaki tüm duruşmalarda kefaletle ilgili sorumluluğu üstlendiğini not etmiştir.

15 Eylül 2014 tarihinde Alaa Abd El-Fattah kararın ardından diğer iki hâkimle birlikte dosyadan çekilen Hâkim El-Fiky tarafından kefaletle serbest bırakılmıştır.

27 Ekim 2014 tarihinde sanıkların gıyabında 11 Haziran 2014 günü verilen hükmü gözden geçirmesi için atanan Hâkim Hassan Farid, duruşmada hazır bulunan Alaa Abd El-Fattah dahil tüm sanıkların tutuklanmasına hükmetmiştir.

Bu karara ilişkin hiçbir gerekçe sunulmamıştır.

Alaa Abd El-Fattah ve diğerleri yargılama süresi boyunca tutuklu kalmıştır. Bu karara müteakip Alaa Abd El-Fattah'ın serbest bırakılması için uygun her dönemde başvuru yapılmıştır. Tüm başvurular reddedilmiştir. Bundan sonra görülen tüm duruşmalarda herhangi bir gerekçe sunulmadan tutukluğunun devamına karar verilmiştir.

BULGULAR:

Gözlemciler, Alaa Abd El-Fattah'ın Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 9. maddesi ve Anayasa'nın 71. Maddesinde korunan haklarının ihlal edildiği görüşündedir.

Gözlemciler, Alaa Abd El-Fattah'ın özgürlüğünden keyfi olarak mahrum bırakılmama, ayrıca tutukluluğunun hukukiliğine ilişkin itiraz etme haklarının ihlal edildiği görüşündedir.

Tutuklanmasına karar veren hâkimler kefalet karinesinin niçin uluslararası normlara aykırı olarak Alaa Abd El-Fattah'a uygulanmadığına dair gerekçeler sunmamıştır.

2. TUTUKLU YARGILANMA KAPSAMINDA ADİL YARGILANMA

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 10

“Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, insani muamele ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygı görme hakkına sahiptir.»

Devletler, özgürlüğünden yoksun bırakılan herkesin insani muamele görme, insan olmaktan kaynaklı doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygı gösterme ve zali mane, gayrı-insani veya küçültücü uygulama ya da cezalandırmaya maruz bırakılmamasını sağlamalıdır. Uzun süreli tecrit uluslararası hukukta yasaklanmıştır.

2014 tarihli Mısır Anayasasının 42. Maddesi belirtir ki:

“Gözümlenilen, tutuklanan veya özgürlüğü kısıtlanan tüm yurttaşlara insanlık onurunun korunmasına uygun bir şekilde davranılacaktır. Kendisine hiçbir fiziki veya manevi zarar verilmeyecektir...”

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

Alaa Abd El-Fattah kendisini gözümlenilen alan polislerce dövüldüğünü bildirdi. Mahkeme, üzerinde Alaa Abd El-Fattah'ın kanı olduğu iddia edilen bir kağıt mendilin kanıt olarak sunulmasını kabul etmiştir. Kağıt mendil Alaa Abd El-Fattah'ın gözümlenilen alınması ve polisler tarafından dövüldüğü iddia edilen zamanın ardından eşi tarafından toplanmıştır.

Alaa Abd El-Fattah Kahire Emniyet Müdürlüğü'nde tutulurken gözlerinin bağlandığını, ellerinin kelepçelendiğini ve bir hücrenin zemininde on iki saat boyunca bırakıldığını bildirmiştir. Altı saat boyunca elleri arkadan, diğer altı saat boyunca ise elleri önden kelepçelenmiştir. Başının arka kısmına tabanca ile vurulduğunu ve sol gözünde kan pıhtılaşması sorunu yaşadığını bildirmiştir. Eşi gözlemcilerle bu pıhtının polisin kocasının gözlerini bağlamak için kullandığı kirli bir elbise parçasını çok sıkı bağlamasından kaynaklanmış olduğundan şüphe ettiğini ifade etmiştir.

Alaa Abd El-Fattah'ın gözaltına alınmasının ardından ailesine belirli bir süre kendisinin nerede olduğu söylenmemiştir. Alaa Abd El-Fattah ilk tutuklanması sırasında günde yirmi saat hücrede tutulduğunu bildirmiştir. İkinci tutuklanması sırasında ise günde yirmi iki saat boyunca hücrede tutulduğunu bildirmiştir. Bazı mahpusların açlık grevinin ardından hücrede tutulma süresi günde on sekiz saate indirilmiştir.

BULGULAR:

Dava gözlemlerimize dayalı olarak kötü muamele iddialarının doğruluğunu belirleyemeyiz. Gözlemciler olarak Başsavcıya, Alaa Abd El-Fattah'ın gözaltına alınmasının ardından kendisine yönelik polis şiddeti ve tutukluluğu sırasındaki kötü muamele iddialarını soruşturmasını tavsiye ediyoruz. Tutukluluk sırasındaki herhangi bir kötü muamelenin etkisi bakımından, gözlemciler Alaa Abd El-Fattah'ın yargılanması sırasında hakkındaki iddialarla ilgili yaptığı savunma kapasitesinin bu nedenle azaldığını düşünmemektedir.

ADİL YARGILANMA HAKKI

3. TARAFSIZ MAHKEME

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 14(1)

“ Herkes, hakkındaki bir suç isnadının veya hak ve yükümlülükleri ile ilgili bir hukuki uyumsuzluğun karara bağlanmasında hukuken kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından adil ve aleni olarak yargılanma hakkına sahiptir.”

Bağımsız, tarafsız ve yetkili bir mahkeme hakkı kesindir ve hiçbir istisnası yoktur. Tüm mahkemeler, hâkimler ve yargı organları hükümetin yürütme ve yasama organlarından, ayrıca yargılamanın taraflarından bağımsız olmalıdır. Mahkeme ve hâkimlerin bağımsızlığı bir ülkenin anayasası, kanunları ve politikaları tarafından güvence altına alınmalı, ayrıca uygulamada da hükümet, kurumlar, kamu otoriterleri ve meclis tarafından buna riayet edilmelidir. Bir yargı makamına yapılan atama kriterleri şeffaf ve sıkı kurallara tabi olmalıdır.

2014 tarihli Mısır Anayasası'nın 166. Maddesi belirtir ki:

“Hâkimler bağımsız olacaktır ve kanunlardan başka hiçbir otoriteye bağılı olmayacaktır. Hiçbir yetkili yargı davalarına ve adalet meselelerine müdahale edemez.”

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

Hâkim El-Fiky, Alaa Abd El-Fattah ve diğer kişilerin 2011 yılındaki devrimin ardından yaptıkları şikâyetle, 2005 yılındaki seçimlerde sahtekarlığa izin vermekle suçladığı yirmi iki hâkimden birisiydi.

Şikâyetle sunulan kanıtlar Hâkimler Sendikası'nın 2005 yılında gerçekleştirdiği bir inceleme gezisi sırasında bir araya getirilmiştir. Şikâyetle bulunan kişiler, [Hüsnu] Mübarek iktidarda kaldığı sırada bu konuda bir başvuru yapmanın anlamsız olacağını düşünmüştür. 2011'den sonra şikâyetle bulunan kişiler sundukları kanıtların daha fazla ciddiye alınacağı ve daha adil bir şekilde değerlendirileceği ümidini taşıyordu. Gözlemcilerin bilebildikleri kadarıyla, üç yıl geçmesine rağmen bahse konu şikâyetle ilgili herhangi bir bulgu elde edilmemiş veya herhangi bir karar verilmemiştir.

6 Nisan 2014 tarihinde Alaa Abd El-Fattah, Hâkim El-Fiky'e dosyadan çekilmesi için bir başvuruda bulunmuştur. Gözlemciler, Mısır kanunlarının hâkimler ve sanıklar arasında hiçbir “rekabet” olmaması gerektirdiğini anlamaktadır. “Rekabet” daha önceki şikâyetler ve yasal ihtilafları içerebilir. Alaa Abd El-Fattah'ın avukatları bu iki kişi arasında net bir “rekabet” olduğunu ve Hâkim El-Fiky'nin tarafsızlık sorunu olduğunu iddia etmiştir. Bu başvuruya cevaben Hâkim El-Fiky, Kahire Temyiz Mahkemesi bu konuyu karara bağlayana kadar yargılamayı ertelemiştir.

17 Mayıs 2014 tarihinde, Kahire Temyiz Mahkemesi Hâkim El-Fiky'nin Alaa Abd El-Fattah'ın yargılanması davasına başkanlık etmeye devam edebileceğine hükmetmiştir. Gözlemciler bu kararın bir kopyasını edinmemiştir ancak Alaa Abd El-Fattah'ın avukatları tarafından Temyiz Mahkemesi'nin başvurunun çok geç yapıldığı görüşünde olduğu için bu kararı verdiği yönünde bilgilendirilmiştir. Temyiz Mahkemesi, hâkimin hali hazırda savunma makamının kanıtlarını incelemeye başlaması nedeniyle başvuruyu kabul etmeme kararı vermiştir.

Alaa Abd El-Fattah'ın avukatları bunun doğru olmadığını belirtmiştir. O aşamada savunma tarafı kanıtlarını mahkemeye sunmaya başlamamıştır. Anlaşıldığı kadarıyla Temyiz Mahkemesi'nin kararı, Hâkim El-Fiky'nin 23 Mart 2014 tarihli duruşmada savunmanın sunduğu dört parça kanıtı not edip, teyit etmesi hadisesine dayanmaktadır. Alaa Abd El-Fattah'ın avukatları bunun doğru olduğunu kabul etmektedir. Fakat gözlemcilere hâkime o aşamada kanıtlarını sunmaya başlamak istemediklerini özellikle teyit ettikleri bilgisini vermişlerdir.

11 Haziran 2014 tarihinde mahkeme, sanıkların duruşmaya katılmadığı ve Ceza Usulleri Kanunu'nun mahkemeye onların gıyabında yargılamayı sürdürme izni verdiğine karar vermiştir. Bu durumla ilgili koşullar, yani sanığın duruşmada hazır bulunması hakkı, aşağıda 7. bölümde detaylı bir şekilde ele

alınmaktadır. Gözlemciler hâkimlerin o tarihteki kararının tarafsızlık sorununa delil oluşturduğu görüşündedir.

15 Eylül 2014 tarihinde Hâkim El-Fiky diğer iki hâkimle birlikte dosyadan çekilmiştir. Bu karara ilişkin hiçbir gerekçe sunulmamıştır.

26 Ekim 2014 tarihinde sanıkları yargılaması için Hâkim Hassan Farid atanmıştır.

BULGULAR:

Temyiz Mahkemesinin karar metnini görmeden gerekçesinin adil olup olmadığına ilişkin net bir sonuca varamayız. Ancak yerleşmiş prensibe göre adaletin sağlanıp sağlanmadığı metinden anlaşılabilir. Buna ilişkin değerlendirme kriteri, makul ve objektif bir gözlemcinin hâkimin tarafsızlığı konusundaki görüşüdür.

Daha sonradan görüldüğü üzere dava hâkimleri 15 Eylül’de dosyadan çekilmeye karar vermiştir. Bu karar ne bekleniyordu ne de bu konuda bir gerekçe açıklandı. Ancak, o aşamada (daha net ifadeyle 11 Haziran 2014’te) mahkeme, yargılamanın ceza ile sonuçlanması yönünde karara varmıştır ve verilecek uzunca cezaların sürelerini açıklamıştır. 11 Haziran tarihinde verilen hüküm dosyaya sonradan atanan hâkimleri etkilemiş olabilir.

Hâkim El-Fiky ve heyeti, Temyiz Mahkemesi’nin kendilerinin devam etmesi yönündeki desteğine rağmen, “ihtilaf” konusunu geç fark edip dosyadan çekildilerse, o aşamaya kadarki yargılamanın taraflı olduğu sonucuna varabiliriz. Dosyadan çekilmek için başka ne gerekçeleri olabilir? Sonrasında atanan heyetin hükmettiği ceza, 11 Haziran’da hükmedilen cezadan daha hafiftir. Dolayısıyla daha yüksek bir otorite tarafından hâkimlerin sanıklara uygunsuz müsamaha gösterdikleri gerekçesiyle dosyadan çekilmelerinin istenmesi olası gözükmemektedir. Dosyadan çekilmelerinin gerekçesi hala bilinmemektedir.

Mahkemenin tarafsızlığı prensibi kimi zaman masumiyet karinesi prensibi ile kesişmektedir. (Bakınız aşağıda 5. Bölüm) Mahkemenin tarafsızlığı konusundaki kaygımızın temeli mahkemenin nihai kararının 30. sayfasında yer almaktadır:

“Ve mahkemenin dosyadaki kanıtların ve iddia makamının tanıklarının duruşmalarda verdiği ifadelerin doğru olduğuna ikna olmasından dolayı sanıkların suçlamaları reddetmesinin görüşülmesine gerek bulunmamaktadır. Aksine mahkeme sanıkların suçlamaları reddetmesinin sözlü ve teknik kanıtlara dayanarak hali hazırda suçlu buldukları ithamın cezasından bir tür kaçma girişimi olarak değerlendirmektedir.”

Bu ifade sanıkların kanıtlarını dışlayıcı bir tutumdadır. Sanıklar da diğer tanıklar gibi aynı dikkat ve incelemeye tabi olmalıdır. Sanıklara yönelik gösterilen daha az dikkat masumiyet karinesi prensibiyle uyumlu değildir. Dahası, böylesi bir tutum masumiyet karinesini anlama sorununun ötesinde Madde 14 (1)’e aykırı olarak tarafsızlık probleminde işaret edebilir.

Bir diğer ön yargı örneği, 11 Haziran 2014 tarihinde görülen duruşmada sa-

vunma makamı tanıkları çağırıldığında yaşanmıştır. Tanıklardan bazıları, 26 Kasım 2013'te Şura Konseyi'nde gerçekleştirilen Anayasa Komitesi toplantısında katılımcıydı. İfadelerinin büyük bir kısmının kulaktan dolma olmasına rağmen bazı ifadeler doğrudan dosya ile ilgiliydi. Tanıklar, protestocuların polis tarafından şiddete uğradığına dair kanıtlar sundu. Bu yönde ifade veren bir tanığın konuşması sırasında oturuma başkanlık eden hâkim müdahale edip savunma avukatına yönelik şöyle dedi: *“Mahkemenin elinde yeterince kanıt bulunmaktadır. Daha fazla tanığa ihtiyacımız yok. Bu dava negatif yönde ifade verecek daha fazla tanık gerektirmemektedir. Önerdiğiniz sayıdaki tanık kâfi.”*

Duruşmada hazır bulunma hakkının anlatıldığı aşağıdaki 7. bölümde detaylandırılan 11 Haziran 2014 tarihindeki olaylar, hâkimlerin taraflı olduğu yönündeki görüşü güçlendirmektedir.

4. AÇIK YARGILAMA

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 14(1)

“Herkes, hakkındaki bir suç isnadının veya hak ve yükümlülükleri ile ilgili bir hukuki uyuşmazlığın karara bağlanmasında hukuken kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından adil ve aleni olarak yargılanma hakkına sahiptir.”

Prensip olarak, tüm ceza davalarının duruşmaları sözlü ve kamuya açık bir şekilde yürütülmelidir. Kamuya açık bir duruşmanın olması yargılamanın şeffaflığını sağlar ve böylece hem birey hem de daha geniş anlamda toplumun çıkarı için önemli bir koruma sağlar. Mahkemeler duruşmaların tarih ve yeri konusunda kamuoyuna gerekli bilgiyi vermeli ve toplumun ilgili kesimlerinin duruşmaya katılabilmesi için, davaya ilişkin potansiyel ilgi ve duruşmanın süresini göz önünde bulundurarak makul sınırlar içerisinde, yeterli olanaklar sunmalıdır.

2014 tarihli Mısır Anayasası'nın 169. Maddesi belirtir ki:

“Duruşmalar -bir mahkeme kamu düzeni ve genel ahlak için kamera kaydı ile gerçekleştirmeye karar vermezse- kamuya açık olur. Tüm davalarda, hükümler kamuya açık duruşmalarda duyurulur.”

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

Bu davada tüm duruşmalarda tahkim edilmiş bir polis yerleşkesi olan Tora'da görülmüştür. Tüm duruşmalar için yerleşkeye erişim silahlı polisler tarafından kontrol edilmiştir. Yerleşke içerisindeki mahkeme salonuna erişim hâkimden izin çıkan kişilerle sınırlandırılmıştı. Tora Özel Dairesi'nde görülen duruşmalarla ilgili kamuya açık bir liste bulunmamaktadır.

Alaa Abd El-Fattah'ın yargılanmasına ilişkin duruşmalara yalnızca gazeteciler, AB delegasyonları ve sanıkların aile bireylerinin girmesine izin verilmiştir.

İzin çıkıp çıkmayacağı önceden bilinemiyordu. Genel toplum üyelerinin mahkeme salonuna girmesine izin verilmemiştir.

Gözlemcilere davanın beklenmedik bir şekilde erken başlayan 11 Haziran 2014 duruşması hariç tüm duruşmalarına girmelerine izin verilmiştir. 6 Nisan, 25 Mayıs ve 6 Ağustos 2014 tarihlerinde Alaa Abd El-Fattah'ın aile bireylerine Tora Polis Yerleşkesine girmek için izin verilmemiş; dolayısıyla mahkeme salonuna girememişlerdir. 10 Eylül 2014'ten itibaren Alaa Abd El-Fattah'ın ailesine izin verilmiştir.

Duruşmalara katılan kişilerin mahkeme salonuna erişmesi çoğu zaman problemlili olmuştur. Farklı tarihlerde girişlere duruşmaların farklı safhalarında izin verilmiştir. Örneğin, 11 Kasım 2014 tarihinde gözlemcilere duruşmanın başında giriş izni verilmiştir; fakat hâkimin ailelerin girmesine izin verilmesi emrine rağmen onların girmesi engellenmiştir ve ailelerin duruşmada bulunmasını sağlamak için oturuma kısa bir ara verilmek zorunda kalınmıştır. 11 Kasım 2014'te savunma avukatlarından birinin mahkemeye girişi güvenlik görevlileri tarafından engellenmiştir.

Hâkimin özel olarak izin vermiş olmasına rağmen gözlemci, 17 Kasım 2014'te mahkemeye erişim konusunda zorluklar yaşamıştır. Gözlemcinin geçişine ancak duruşma başladığında izin verilmiştir. İlk başta aile bireyleri de engellenmiştir. 26 Kasım 2014'te aile bireylerinin mahkeme salonuna girişine izin verilmemiştir. Hâkim ailelerin girişine izin verilmesinin sağlanması için iki savunma avukatının mahkemeyi terk etmelerini istemiştir.

Toplumun sıradan üyelerinin mahkeme salonuna girmesine izin verilmemesine ilişkin hiçbir hâkim tarafından bir gerekçe sunulmamıştır. Mahkeme salonu iki yüzden fazla kişiye yetecek kadar genişliğe sahipti. Savcılar ve hâkimler bir bariyer ve kapının arkasında yer alan izleyici sıralarından belirli bir uzaklıkta oturuyordu. Hâkimlerin güvenliği ile ilgili kaygıları olabileceğini söylemek biraz zor.

Duruşmalarda basın genellikle iyi bir şekilde temsil edilmiştir.

Mahkeme güvenlik görevlileri üzerinde iyi bir yönetim sergilememiştir. Erişim konusunda karşılaşılan zorluklarla ilgili hâkimlerin bilgisinin olup olmadığından emin değiliz, dolayısıyla duruma göz mü yumdular yoksa yaşanan zorluklardan tamamen güvenlik görevlileri mi sorumlu emin değiliz. Ancak, gözlemcilerin girişinin önceden hâkimden alınan yazılı bir belge ile onaylanması zorunluluğu göz önüne alınırsa hâkimlerin mahkeme salonuna erişimi üzerinde kontrolleri olduğu kesinlikle söylenebilir.

BULGULAR

Yukarıda açıklanan sebeplerden dolayı yargılama, ceza yargılamalarının kamuya açık olması gerektiği prensibini koruyan Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 14 (1) maddesini ihlal edilmiştir.

5. MASUMİYET KARİNESİ

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi- Madde 14 (2)

“Hakkında suç isnadı bulunan bir kimse, hukuka göre suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılma hakkına sahiptir.”

Bu prensip 2014 tarihli Mısır Anayasası'nın 67. maddesinde şu şekilde ifade edilip, güvence altına alınmıştır:

“Bir mahkeme önünde suçluluğu kanıtlanıncaya kadar tüm sanıklar suçsuzdur...”

Sanığın cezaevinde kalmasına ilişkin keyfi kararlar, onların kefaletle serbest kalma haklarının önemini vurgulayan masumiyet karinesi prensibine aykırıdır. Kişi özgürlüğü ile ilgili olarak yukarıdaki 1. bölüme bakınız.

Sanığın kanıtlarına ilişkin yukarıdaki 3. bölümde (mahkemelerin tarafsızlığı) mahkemenin nihai kararından alıntılanan açıklaması mahkemenin masumiyet karinesi prensibini uygulamadaki başarısızlığını göstermektedir.

Savunma makamının kapalı devre kamera sistemi (CCTV) ile kayıt altına alınan kanıtların duruşma öncesinde kendilerine verilmesi başvurusunun mahkeme tarafından reddedilmesi, sanıkların suçlu oldukları varsayımına sahip olduğunu göstermektedir. Kanıtların savunma makamına önceden verilmemesiyle ilgili olarak aşağıdaki 6. bölüme bakınız. Mahkeme masumiyet karinesi prensibine uygun olarak hareket etmiş olsaydı, savunmanın mevcut kanıtları incelemesine izin vermiş olurdu. Belki de bu kanıtların incelenmesi mahkemenin yargılama dosyasıyla ilgili var olan makul şüpheye varmasına yardım edebilirdi. Bu hâkimlerin tutumuna ilişkin oldukça cömert bir analizdir. Başvurunun reddedilmesi, savunmanın polis tanıkların ifadesini sorgulama fırsatını engellemek motivasyonu ile gerçekleşmiş olabilir.

Mahkemenin 11 Haziran 2014'te sanıklara ilişkin hükmü ve cezayı açıklamaktaki aceleciliği, görüşümüze göre, masumiyet karinesi prensibi ile uyumsuz bir süreç olmuştur. Duruşmalarda hazır bulunma hakkına ilişkin aşağıdaki 7. bölüme bakınız.

Bu nedenlerle, mahkemenin Madde 14 (2)'deki prensibi ihlal ettiği görüşündeyiz.

Bu ihlal yargılamanın en temel eksiklerinden biridir. Şayet gözlemediğimiz diğer ihlaller çürütülse dahi bu önemli ve temel masumiyet karinesi prensibinin ihlali nedeniyle yargılama adaletli gerçekleşmemiştir.

6. KANITLARIN İFŞASI

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi- Madde 14 (3)

“Hakkındaki suç isnadının niteliği ve nedenleri konusunda ayrıntılı bir şekilde ve anlayabileceği bir dilde derhal bilgilendirilmesine”

Madde 14(3), adil bir yargılamada sanığa bazı minimum usul güvencelerinin sağlanması gerektirdiğini açık bir şekilde ifade etmektedir. Bu hak, sanığın suç isnadının niteliği ve nedenleri hakkında anladığı bir dilde detaylı bir şekilde ve derhal bilgilendirilmesini içermektedir. Derhal bilgilendirilme hakkı, hem ilgili kanun hem de isnadın dayandığı iddia edilen somut verilerle ilgili detaylı bilgi verilmesini gerektirmektedir.

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

Alaa Abd El-Fattah’ın avukatları yargılamanın dayandırılmaya çalışıldığı yazılı kanıtların bir kopyasını Nisan 2014’te edindi.

Mahkemenin nihai kararı, Şura Konseyi protestosuna ilişkin CCTV video kaydının iddia makamı değil savunma makamı tarafından kullanılmaya çalışıldığını göstermektedir. Gözlemcilerin anladığı kadarıyla CCTV kanıtları davada iddia makamının söz hakkı sırasında iddia makamı tarafından kullanılmıştır. Ancak, eğer bu kanıt savunma makamının isteği üzerine, kanıtı bulma ve gösterme olanağı daha fazla olan iddia makamı tarafından mahkemeye sunulmuşsa, bu durum kanıtı iddia makamının kanıtı yapmaz.

Şayet CCTV kanıtları iddia makamının kanıtları olarak değerlendirilecekse duruşma öncesi savunma makamına bir kopyasının verilmemesi bu bölümde değerlendirilmelidir. Şayet CCTV kanıtları potansiyel olarak savunma makamının kanıtları olarak değerlendirilecekse duruşma öncesi bir kopyanın verilmemesi tanık çağırma (resmi olarak bu CCTV kanıtlarını çeken ve bu kanıtları savunma adına analiz edebilecek herhangi bir uzman) ile ilgili 8. bölüm altında ve savunma hazırlama hakkı ile ilgili 10. bölümde değerlendirilebilir. Kanıtların duruşma öncesinde savunma makamıyla paylaşılması, ister yargılama dosyası hakkında önceden bilgi sahibi olma, ister tanık çağırma, ister savunma hazırlama hakkı bakımından sanığın adil yargılanma hakkının ihlaline varmaktadır. Kolaylık olması için, CCTV kanıtlarına ilişkin önceden bilgi verilmemesi konusunu ve önemini bu bölümde ele alacağız ve 8. ile 10. bölümde bu noktaları tekrar etmeyeceğiz.

Savunma ekibi, yargılama sırasında iddia makamı tarafından gösterilen CCTV kanıtlarının bir kopyasını önceden edinmemiştir. Alaa Abd El-Fattah’ın avukatları CCTV kanıtlarını iddia makamından talep etmiştir. 25 Mayıs ve 6 Ağustos 2014 tarihlerinde de savunma kanıtların bir kopyasını edinmek için mahkemeye başvurmuştur. Ancak 25 Mayıs 2014’te yargıçlar bu başvuru ile ilgili bir yorum yapmamıştır. 6 Ağustos 2014’te ise mahkeme talebi reddetmiştir.

Kanıtların incelenmesi için önceden belirlenmiş bir tarih olan 11 Haziran

2014'te ise mahkemenin sanıkların yokluğunda beklenmedik bir şekilde erken başlamasıyla engellenmiştir. Bu olaylara ilişkin detaylar için aşağıdaki duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili 7. bölüme bakınız.

Sanıklara ve avukatlarına CCTV kanıtları ilk defa 17 ve 23 Kasım 2014 tarihlerindeki duruşmalarda gösterilmiştir. Video görüntüsü geniş ekrana yansıtılmıştır. Ancak, sanıkların içinde tutuldukları metal kafes nedeniyle bu kanıt düzgün göremedikleri tahmin edilmektedir. İstisnai fotoğrafik görsel hafızaya sahip kişiler dışında hızlı ilerleyen ve aynı anda birçok olayın gerçekleştiği bir filmin bir kez izlenerek anlaşılması oldukça zordur.

Mahkeme savunma makamının 14 Aralık 2014 tarihinde CCTV kanıtının bir uzman tarafından incelenmesi talebini reddetmiştir.

Bu CCTV kanıtları kısa süre içerisinde ve minimum masrafla bir CD, DVD veya diğer elektronik medya ortamına kopyalanabilirdi. Video görüntüsü açıklayıcı ve objektif bir kanıt olabilirdi. Görüntüler büyütülebilir, hareket eden imgeler durdurulabilir ve kare kare izlenebilirdi. Ne var ki savunma makamının böyle bir analiz yapma imkânı olmadı. Savunma makamının video görüntüyü yalnızca bir kere izleme fırsatı oldu, bu da mahkeme salonunda, yargılama sırasında normal şekilde oynatılırken gerçekleşti. Bu savunma makamı için tamamen adil olmayan bir durumdur. Bu CCTV kanıtlarının detaylı bir incelemesi, bazı veya tüm sanıkları, bazı veya tüm suçlamalardan aklayabilirdi. Hâkimlerden mevcut görüntülerin tamamını ve detaylarını anlamaları ve içselleştirmeleri beklenemezdi. Nihai karar oldukça tutarsızdır, ancak iddia makamının savunmasını, yani bir gösteri gerçekleştiği ve diğer genel meseleleri CCTV görüntülerine dayandırmaktadır.

BULGU:

Alaa Abd El-Fattah'a CCTV kanıtlarının bir kopyasının duruşma öncesi verilmemesi Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi Madde 14 (3)'ün ihlalidir.

7. DURUŞMADA HAZIR BULUNMA HAKKI

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi- Madde 14 (3) (d)
“Duruşmalarda hazır bulundurulma...”

Hakkında suç isnadı bulunan bir kimsenin duruşmada hazır bulunarak yargılanma hakkı vardır; böylece iddiaları duyabilir, çürütebilir ve bir savunma yapabilir. Prensip olarak, sanık gıyabında yargılanmamalıdır. Sanıklar yargının düzgün idaresi gibi belirli istisnai koşullarda, örneğin sanıklara duruşmalarına ilişkin bilgi yeterince önceden verildiğinde ve duruşmaya katılma hakkından feragat etmeye veya bunu reddetmeye karar verdiğinde, gıyaben yargılanabilir.

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

Alaa Abd El-Fattah mahkemenin planlanandan önce başladığı 11 Haziran 2014 tarihli duruşması hariç tüm duruşmalara katılmıştır.

6 Ağustos 2014'ten 16 Şubat 2015'e kadar tüm duruşmalarda Alaa Abd El-Fattah ve diğer tüm sanıklar mahkeme salonuna kurulan cam bir kafes içinde tutulmuştur.

Kafesler içerideki tüm seslerin dışarı çıkmasını aynı zamanda dışarıdaki tüm seslerin içeri girmesini engellemiştir. Gözlemcilerin anladığı kadarıyla yarığın kafes içerisinden seslerin duyulmasını kontrol ettikleri bir buton bulunmaktaydı. Mahkemede konuşmak isteyen herkes için mikrofon sağlanmıştır. Gözlemcilerin anladığı kadarıyla sanıklar insanları sadece mikrofonla konuştuğunda duyabilmiştir.

Ses ekipmanının kullanışı ve kalitesi 6 Ağustos 2014'ten sonraki duruşmalarda tutarlı değildi. Gözlemciler neyin söylendiğini ve kimin tarafından söylendiğinin herkesce duyulmasının zor olduğu görüşündedir. Sanıklar kafeste tutuldukları için daha fazla engellenmiştir. Sanıklar da birkaç sefer camlara vurarak sunulan kanıtı duyamadıklarını ifade etmiştir.

26 Kasım 2014 ve 5 Şubat 2015 tarihindeki iki duruşmada sanıkların taleplerine karşılık hâkim kafesin kapısının açık tutulması emrini vermiş ve 5 Şubat 2015'te ses sisteminin bozulmuş olabileceğini kabul etmiştir. Ancak, kafesin kapısı açıldığında dahi sesin yeterince iyi duyulmadığı zannedilmektedir. 26 Kasım 2014'teki duruşmada sanıklardan birisi kafesin kapısının açılmasına rağmen hala duyamadığını bağırarak ve kafesin dışında kalmasına izin verilmesini istemiştir; ancak hâkim bu talebi reddetmiştir.

Kafesin camları kahverengiydi ve bu nedenle sanıkların camdan düzgün bir şekilde görülmesi mümkün değildi. Gözlemcilerin bulunduğu yerden sanıkların silüetlerinden fazlası görülmüyordu. Bu durum CCTV kanıtları mahkemeye gösterildiğinde belirli zorluklara yol açmış olabilir. Gözlemciler sanıklara CCTV kanıtlarını görebilmeleri için uygun ayarlamaların yapılmadığı görüşündedir. Öte yandan, savunma avukatlarının kafeste olmadığı ve video filminin gösterildiği geniş ekrana yakın olduğu not edilmelidir.

Mahkeme, savunma makamının sanıkların yargılamayı takip edebilmelerinin sağlanması için yeterli olanak sunulmadığı yönündeki başvurularını reddetmiştir. Hâkimler var olan teknolojinin yeterli olduğunu ve sanıkların mahkemeye hitap etmek istediğinde bu amaçla kafesten çıkmasına izin verildiğini savunmuştur.

Yargılamanın yapılacağı belirtilen 11 Haziran 2014'te Hâkim El-Fiky sanığın giyabında hükmü açıklamış ve Alaa Abd El-Fattah'ı suçlu bulmuştur. Alaa Abd El-Fattah on beş yıl hapis cezasına, 10.000 Mısır Poundu para cezasına ve tahliyesinin ardından beş yıl denetim cezasına çarptırılmıştır.

O gün gözlemcimiz (diğer tüm duruşma günlerinin olağan başlama saati olan) 10.00'da başlayacağı beklenen duruşma için 08.30'da mahkeme salonuna varmıştır. Alaa Abd El-Fattah'ın avukatlarıyla birlikte 09.30'da geldiği ve polisler tarafından derhal gözetim altına alındığı gözlemlenmiştir.

11 Haziran 2014'teki kararın yazılı versiyonu aşağıdaki iddiayı savunmaktadır: "11/6/2014 tarihli duruşmada, sanıklardan hiçbiri gelmemiştir ve mahkeme baş gardiyanları, cezaevi ve mahkeme salonundan sorumlu olanları çağırmıştır, tanığın duruşmaya katılmak istemediği not edilmiştir, tüm kapıların açık olduğu ve sanığın mahkeme salonu içerisinde veya dışarısında olmadığı teyit edilmiştir, duruşma savcısı duruşmaya çağrı için celp gönderme kararı verdi." Karar şöyle demektedir: "... mahkeme, CD'leri incelemesi için yardım almak üzere teknik uzmanlar çağırılması ve tanıkları çağırarak için yargılamayı 11/6/2014'e kadar ertelemiştir..."

BULGULAR:

Gözlemciler genellikle 6 Ağustos 2014'ten sonraki duruşmaların sanığın yargılama sırasında duruşmada *etkili* bir şekilde bulunmasını sağlamak noktasında yetersiz kaldığı görüşündedir. Çeşitli defalar sanıkların mahkeme salonunda tutuldukları "kafes" şeklindeki yerin sanığın yargılamayı her zaman takip etmesine imkân sunacak kadar yeterli donanımına sahip olmadığını belirttikleri davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Sanığın bir avukat tarafından temsil edildiğini ve avukatın yargılamayı takip edebilmesinin önünde bir engel olmadığını not ederiz.

Gözlemcimizin elindeki kanıtlara ve olasılıklar dengesine göre mahkemenin bilinçli bir şekilde 11 Haziran 2014 tarihli duruşmanın daha erken başlayacağını savunma makamına bildirmediği görüşündeyiz. Mahkemenin 11 Haziran'da 23 Sanığın tamamının herhangi makul bir gerekçe olmadan duruşmaya katılmamaya karar vermiş olacağını varsaymasının olağandışı olduğunu düşünüyoruz. Özellikle de CCTV kanıtlarının bahse konu oturumda analiz edileceği beklendiği için duruşmanın potansiyel olarak Savunmanın lehine olacağı bir zamanda bu varsayımın olağandışı olduğunu düşünüyoruz.

Mahkeme neden kanıtlar üzerinden devam etmedi? *Gıyabında* verilen hüküm tanıkların da duruşmaya katılmadığını belirtiyor, fakat bu savunma makamının hatası olamaz; bu nedenle duruşmaya ara verilmesi doğru bir karar olurdu. Mahkeme sadece tanıkların değil aynı zamanda 23 sanığın da neden duruşmada olmadığını araştırmak için duruşmaya ara vermeliydi!

Mahkemedeki güvenlik görevlilerinin 23 sanığın nerede olduğuna ilişkin sözde incelemelerine güvenmek şüphelidir. Savunma avukatlarını cep telefonları veya bürolarından aramak ne kadar zor olabilirdi? Mahkemenin o gün hayiyetini koruduğuna ilişkin güçlü şüphelerimiz bulunmaktadır.

Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı adil olmayan bir şekilde reddedilmiştir. Bunun bir sonucu olarak mahkeme hızlıca, yine adil olmayan bir şekilde sanığın *gıyabında* suçlu olduğu hükmünü ve sonrasında da cezaları açıklayarak yargılamayı sonlandırmıştır. *Gıyabında* yargılamanın dosyaya sonradan atanan ikinci hâkim heyetinin tarafsızlığına ilişkin olası zararlı etkileri tarafsız mahkeme ile ilgili yukarıdaki 3. bölümde analiz edilmiştir.

Bu nedenle, 14 (3) (d) Maddesinin ihlal edildiği görüşündeyiz.

8. TANIK ÇAĞIRMA VE SORGULAMA HAKKI

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi- Madde 14(3) (e)
“*Saniğin aleyhindeki tanıklara soru sorabilmesi ya da soru sordurabilmesi, lehindeki tanıkların da aleyhindeki tanıklarla aynı şekilde sorgulanabilmelerinin sağlanması hakkı vardır;*”

İddia makamı duruşmaya çağırılmayı düşündüğü tanıkların isimlerini savunma makamına makul bir süre içerisinde vermelidir ki savunma avukatlarının kendi savunmasını hazırlamasına imkân sunulsun. Hakkında bir suç isnadı bulunan kimse tanıkların isimlerini edinme ve lehindeki ya da aleyhindeki tanıkları aynı koşullar altında sorgulama hakkına sahiptir.

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

İddia makamı kanıtlarına dayanacağı tanıkların listesini Alaa Abd El-Fattah’ın avukatlarına Nisan 2014’te sunmuştur. 10 Eylül 2014’te iddia makamının dört tanığı mahkemeye sözlü ifade vermiştir. Hâkim El-Fiky, iddia makamı ve Alaa Abd El-Fattah’ın avukatları onlara sorular sorabilmiştir.

26 Kasım, 4 Aralık ve 11 Aralık 2014 tarihlerinde, mahkemeye ifade vermeleri için iddia makamı diğer tanıklar çağırmıştır. Hâkim Hassan Farid ve Alaa Abd El-Fattah’ın avukatları onlara sorular sorabilmiştir.

Savunmanın tanıkları ifadelerini 11 ve 14 Aralık 2014 tarihlerinde vermiştir. Hâkim Hassan Farid, iddia makamı ve Alaa Abd El-Fattah’ın avukatlarının onlara sorular sormasına izin verilmiştir. Ancak, Alaa Abd El-Fattah’ın kafeste tutulması tanıkların sunduğu *yeni kanıtlarla* ilgili avukatlarının kendisinden talimat almasını engellemiştir.

Mahkemenin, iddia makamına CCTV kanıtlarının duruşmadan önce ifşa edilmesi talimatını vermeyi reddetmesinin, tanık çağırma hakkının inkarı olabileceği iddia edilebilir. Sonuç itibarıyla savunma makamının CCTV çekimlerini yapan kişiyi tanık olarak çağırma hakkı reddedilmiş ve savunma makamının kendi video analiz uzmanını tutması etkin bir şekilde engellenmiştir.

BULGULAR:

Alaa Abd El Fattah’ın avukatlarının tanıkları özgürce sorgulamasına izin verilmiştir; dolayısıyla yargılamanın bu kısmı 14 (3) (e) maddesi ile uyumludur. Savunmaya kendi olağan kontrolleri dahilinde tanık çağırma izni verilmiş fakat hayati derecede öneme sahip CCTV kanıtlarına ilişkin tanık çağırımları engellenmiştir ve bu ikinci husus bakımından 14 (3) (e) Maddesi ihlal edilmiştir. Mahkemenin fiziki koşulları savunma makamının ortaya çıkan her yeni kanıtla ilgili tanıkları sorgulama imkânını azaltmıştır.

9. HUKUKİ YARDIM HAKKI

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 14 (3) (d)

“Yargılanmada hazır bulunması ve kendisini ya doğrudan ya da kendi seçtiği avukat yardımı ile savunması; avukatı yoksa, bu hakkının var olduğunun kendisine bildirilmesi; adaletin gerektirdiği her durumda kendisine bir avukat tayin edilmesi ve böyle durumlarda ödeme yapma olanağı yoksa bu yardımın parasız olarak sağlanması;”

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

Bu davadaki tüm duruşmalar sırasında Alaa Abd El-Fattah yeterli bir şekilde temsil edilmiştir.

BULGULAR:

Duruşmalar bu bakımdan Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 14 (3) (d) ile uyumluydu.

10. SAVUNMA HAZIRLAMA HAKKI

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 14(3) (b)

“Savunmasını hazırlayabilmek ve kendi seçtiği avukatla iletişim kurabilmek için yeterli zaman ve kolaylıkların tanınması”

Maddenin iki unsuru bulunmaktadır: “zaman ve kolaylıklar” ve “avukatla temas.” Bu hak sanığın veya avukatlarının iddia makamının mahkemede sanığa karşı kullanmayı planladığı tüm bilgi, belge ve diğer kanıtlara erişimini güvence altına almayı gerektirmektedir. Sanık herhangi bir müdahale veya engelleme olmaksızın ve tam bir mahremiyet içerisinde avukatlarıyla temas kurabilmeli, onlara danışabilmeli ve avukat ziyaretleri gerçekleştirilmelidir.

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

Alaa Abd El-Fattah’ın avukatları iddia makamının davada kullanacağı yazılı kanıtların bir kopyasını edinmiştir. Savunma, CCTV kanıtlarının bir kopyasını yargılama öncesi edinmemiştir. (Bu konuyla ilgili yukarıdaki 6. bölüme bakınız.)

Alaa Abd El-Fattah’ın cezaevinde ilk tutukluluğu sırasında avukatlarının kendisini ziyaret etmek için yaptığı tüm başvuruların reddedildiği bilgisi verildi. İkinci tutukluluğu sırasında ilk kırk gün boyunca avukatların kendisini ziyaret etmek için yaptığı başvurular da reddedilmiştir.

Alaa Abd El-Fattah’ın avukatları, gözlemcilere müvekkillerini Tora Cezaevinde ziyaret ettiklerinde kendisiyle mahremiyet içerisinde konuşamadıkları bilgisini vermiştir. Ziyaretler esnasında görevli polislerin sürekli olarak konuşmalarını duyabilecek bir mesafede durdukları ifade edilmiştir.

BULGULAR:

İddia makamının elindeki CCTV kanıtlarının bir kopyasının savunmaya verilmesi talimatının yapılmaması savunma makamının savunma hazırlamasını engellemiştir. (Detaylı analiz için 6. bölüme bakınız.) Savunma hazırlanması esnasındaki hukuki istişare kaygılarıyla ilgili gözlemcilerle verilen bilgiler doğruysa ilgili otoriteler Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 14(3) (b)'yi ihlal etmiştir.

11. HIZLI YARGILANMA HAKKI

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 14(3) (c)
“Gereksiz bir gecikme olmadan yargılanması”

Sanığın gereksiz bir gecikme olmadan yargılanma hakkı makul bir süre içerisinde yargılanması anlamına gelmektedir. Yetkililer, ön soruşturma aşamasından nihai temyize kadarki tüm yargılama aşamalarının makul bir sürede tamamlanmasını sağlamalıdır.

DAVANIN MADDİ UNSURLARI:

İddialar 26 Kasım 2013 tarihindeki olaylarla bağlantılıdır ve ilk duruşma 23 Mart 2014'e kadar görülmemiştir.

O tarihten itibaren duruşmalara çeşitli vesilelerle ara verilmiştir. 10 Mayıs 2014'te Hâkim El-Fiky'in grip olması nedeniyle duruşma ertelenmiştir. 22 Temmuz 2014 tarihinde görülmesi planlanan duruşma mahkeme salonundaki “tadilat çalışması” nedeniyle 21 Temmuz 2014 gecesi iptal edilmiştir. 10 Ocak 2015 tarihindeki duruşma sanıkların cezaevinden mahkeme salonuna getirilmesiyle ilgili “lojistik sıkıntılar” nedeniyle iptal edilmiştir. Bu sıkıntılara rağmen sanıklar duruşma iptal edildikten 30 dakika kadar sonra mahkeme salonuna getirilmiş ve aileleriyle kısa süreli görüşmelerine izin verilmiştir. 9 Şubat 2015 tarihli duruşma ise “güvenlik riskleri” nedeniyle iptal edilmiştir.

Yeni heyetin yargılaması 27 Ekim 2014 tarihinde başlamıştır. İkinci heyetin duruşmaları nadiren üç saatten fazla sürmüştür ve altı aylık bir sürede düzensiz olarak gerçekleşmiştir.

BULGULAR:

Gözlemciler, bu yargılamaların süresinin gereksiz şekilde uzun olduğunu düşünmektedir. Gözaltı ve hükmün açıklanması arasındaki süre uluslararası normların ötesinde olmamasına rağmen duruşmalar daha iyi organize edilebilirdi. Mahkeme daha uzun duruşmalar gerçekleştirebilir, ara verilen duruşmalar arasındaki süreler daha kısa olabilirdi. Ancak, duruşmalar arasındaki sürenin uzunluğunu açıklayabilecek yargı üzerindeki iş yüküne hâkim değiliz. Sanık, nihai hüküm verilene kadar cezaevinde on iki aydan az fakat altı aydan fazla

kalmıştır. Tutuklu yargılanma açısından birçok hukuk sisteminde hedeflenen en uzun süre altı aydır. Fakat bir yıla kadar çıkan daha uzun sürelerle de sıklıkla karşılaşılmaktadır. Tutuklu yargılamanın keyfi ve kefaletle serbest bırakılma prensibinin ihlali olduğunu söylemeye devam etmemize karşın mahkemenin Madde 14 (3) (c)'yi ihlal ettiği görüşünde olamayız.

12. SUÇLAMALARIN KANUNİLİĞİ

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi - Madde 15

“Hiç kimse, işlendiği zamanda ulusal ya da uluslararası hukuk bakımından suç sayılmayan bir fiil ya da ihmal yüzünden suçlu sayılamaz...”

İddiaların geriye dönük uygulandığı görüşünde değiliz. Fakat 1914 tarihli Toplantı Kanunu'nun başka kişilerin suç teşkil eden fillerine katılmaktan doğan sorumluluk hükmünün bu davada geniş yorumlandığı görüşündeyiz. Nihai karardan alıntı yapacak olursak: “1914 tarihli Toplantı Kanunu'nun 3. Maddesi “Bir suç bir grubun amaçlarını yerine getirmek için işlenirse ve bu amacın farkında oldukları takdirde, suçun işlendiği sırada grupta bulunan herkes suçtan sorumlu hale gelir” [vurgular bana ait]. Karar birinci sanığın ikinci sanığın suç işlemek amacıyla bıçak taşıdığını bilip bilmediğini dikkate almamaktadır. Karar aynı zamanda 2013 tarihli Protesto Kanunu'nun 7. maddesini de geniş bir şekilde yorumlamaktadır. “2013 tarihli 107 sayılı Kanunun 7. maddesine göre ikinci sanığın üzerinde silah bulunmasından dolayı birinci sanıkla birlikte tüm sanıklar da suçtan sorumludur.”

İlgili 7. madde şu şekildedir:

“Kamusal toplantılara, gösterilere veya protestolara katılanların kamu güvenliğini ve düzenini bozmaları veya bunları engelleyecek filler yapmaları, engellenmesi yönünde çağrı yapmaları veya vatandaşların menfaatlerini engellemeleri, vatandaşlara zarar vermeleri veya onları tehlikeye sokmaları veya onların çalışma ve diğer haklarını kullanmalarını engellemeleri, adalet sürecini, kamu hizmeti veren kuruluşları etkilemeleri veya yolları, ulaşımı kesmeleri, yol, su ve hava ulaşımını kesmeleri, araç trafiğini engellemeleri, insan yaşamına, kamu veya özel mülke saldırmaları veya bunları tehlikeye sokmaları yasaktır.”

Bir kişinin bilmeden, düşünmeden veya farkında olmadan -örneğin diğer 349 göstericiden birisinin bıçak taşımasıyla ilişkilendirerek- çeşitli suçlar işlediğini düşünmek oldukça olağan dışıdır. Bu davada hâkimler tarafından kurgulanan ceza sorumluluğu, uluslararası camiada tanınan ceza kanunlarının sınırlı yorumlanması ve ceza sorumluluğunun bireysel olduğu normlarına aykırı kurgulanmıştır. Ceza sorumluluğunun bireyselliğine, örneğin başkalarının suç işleme-

sine tahrik oluşturan kişiler bakımından kimi istisnalar getirilebilir. Bu davada Alaa Abd El-Fattah 2013 tarihli Protesto Kanunu'na göre izin verilmediği için yasadışı olan bir protesto düzenlemekle itham edilmiştir. Alaa Abd El-Fattah'ın ikinci sanığın çantasında bıçak olduğu veya protesto sırasında bir tedirginliğe veya yaralamaya yol açmak niyetiyle bıçak taşıdığını bildiğine dair bir kanıt bulunmamaktadır.

2013 tarihli Protesto Kanunu'nun hukukiliği bizim sorumluluğumuzun dışındadır. Bazı kişiler 2013 tarihli Protesto Kanunu'nun anayasal olup olmadığını ve Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ile uyumluluğunu ve de 2014 tarihli Mısır Anayasası'nın toplanma özgürlüğüne ilişkin güvencelerini sorgulayabilir. Ancak, protestolara ilişkin yetkililere önceden bildirimde bulunma gerekliliğinin kendisi *söz gelimi* kanun dışı değildir.

26 Kasım 2013'teki Şura Konseyi protestosu 2013 tarihli Protesto Kanunu -24 Kasım 2013 günü Resmî Gazetede yayınlanarak- yürürlüğe girdikten bir gün sonra gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, 24 Kasım 2013'te gerçekleştirildiği söylenen protesto çağrıları yeni kanun yürürlüğe girmeden önce yapılmıştır. Bildirime ilişkin getirilen yasal gereklilik, planlanan protesto gününden kesinlikle üç iş günü öncesinde yapılması şeklindedir (2013 tarihli Protesto Kanunu Madde 8).

2013 tarihli Protesto Kanunu planlaması daha önceden yapıp 25 Kasım 2013 tarihinden sonra gerçekleştirilen protestoların hukukiliği konusunda etkisizdir. Mahkemenin 2013 tarihli Protesto Kanunu'nun 26 Kasım 2013'teki Şura Konseyi protestosuna uygulandığını varsaymasının yargılamayı adil olmaktan çıkardığını söyleyemeyiz.

SONUÇ

Yukarıda açıklanan nedenlere dayanarak, gözlemciler Alaa Abd El-Fattah'ın uluslararası adil yargılanma standartlarına göre adil bir şekilde yargılanmadığı görüşündedir. Standartları ortaya koyan 1966 tarihli Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Mısır tarafından 1982 yılında onaylanmıştır. Ayrıca Mısır, 7. maddesi adil yargılanma hakkını içeren Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'nı 1984 yılında onaylamıştır. 2014 tarihli Mısır Anayasası da masumiyet karinesini güvence altına almıştır. Bilhassa:

Hâkimin savunma kanıtlarını önemsemez ve dışlayıcı bir tutum içerisinde olmasının masumiyet karinesine aykırı olduğunu düşünmekteyiz. Savunmanın kanıtlarına dengeli bir şekilde yaklaşılmalıydı ve kanıtlar sadece bir "kaçma" girişimi olarak değerlendirilmemeliydi. Kullanılan dil sanığa karşı yargısal bir önyargı olduğunu göstermiştir.

Yargılamanın çeşitli safhalarında sanığın cezaevinde kalmasına ilişkin verilen kararların keyfi ve temelsiz olduğunu düşünmekteyiz. Bu kararlar masumiyet karinesine aykırıydı.

Mahkemenin iddia makamının elindeki CCTV kanıtlarının bir kopyasını savunmaya verilmesi talimatını vermeyi reddetmesini, savunmayı sanığın söz konusu saldırı ve Toplantı Kanunu'na göre öne sürülen diğer suçlamalar bakımından masum olduğunu gösterme imkânından mahrum bırakan bir karar olarak düşünmekteyiz. Bu ret kararı, sanığın savunmasını hazırlama hakkının ihlali olması dışında, mahkemenin sanığa karşı önyargılı tutumda olduğunu ve masumiyet karinesine uymadığının kanıtıdır.

Mahkemenin 11 Haziran 2014'teki davranışının eleştirilmeyi en çok hak eden husus olduğunu düşünmekteyiz. Sanıklara önceden haber vermeden oturumu erken başlatmak, sanıkların nerede olduğuna ilişkin gerekli ve uygun incelemeyi yapmamak ve de yargılamaya ilişkin diğer kanıtları dinlemekten kaçınmak bizi o aşamadaki yargılamanın düzmece bir süreç olduğunu rahatlıkla söylemeye sevk etmektedir.

Dosyaya yeni bir heyet atanmış olmasına rağmen raporda belirtildiği gibi yeni heyet de sanığa karşı önyargılı tutumlar sergilemiştir. Örnek olarak, sanığın keyfi bir şekilde cezaevinde kalmaya devam etmesi kararı, CCTV kanıtlarının verilmesi talebinin reddedilmesi ve savunma makamının kanıtlarına ilişkin ifade edilen sözler gösterilebilir. Her iki heyetin sergilediği önyargılı mahkeme süreci bizleri Alaa Abd El-Fattah'ın Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı, 2014 tarihli Mısır Anayasası ve Mısır Ceza Usulleri Kanunu'nun ortaya koyduğu standartlara göre adil bir şekilde yargılanmadığına dair net bir sonuca varmamıza yol açmaktadır.

Rapora ek olarak aşağıdaki örnek belgeler eklenebilir:

Ek 1 – Son Döneme ilişkin Siyasi ve Tarihsel Arka Plan

Ek 2 –11 Haziran 2014 karar

Ek 3 – 2013 tarihli Protesto Kanunu

Ek 4 –Mahkemenin nihai kararı, Arapça

Ek 5 –Mahkemenin nihai kararının İngilizce çevirisi

Kavramlar Sözlüğü¹

- A -

Adli Yardım:

Adil yargılama hakkının gereği olarak Adli yardımın amacı, bireylerin hak arama özgürlüklerinin önündeki engelleri aşmak ve hak arama özgürlüğünün kullanımında eşitliği sağlamak üzere, avukatlık ücretini ve yargılama giderlerini karşılamak üzere bulunmayanların avukatlık hizmetlerinden yararlandırılmasıdır.

<http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=22&t=5400>

Ara Karar: Davayı sona erdirmeyen, ancak soruşturmayı kolaylaştıran ve sonuç hazırlayan, geçici olarak alınan kararlardır.

Avukat: Hak ve yasa işlerinde isteyenlere yol göstermeyi, mahkemelerde, devlet dairelerinde başkalarının hakkını aramayı, korumayı meslek edinen ve bunun için yasanın gerektirdiği şartları taşıyan kimse

http://www.hukuki.net/hukuk_sozlugu.asp?psearch=avukat&Submit=ARA%21

Avukat Tutma Hakkı: Avukatla savunma yapma hakkı CMK madde 150'de şu şekilde düzenlenmiştir: (1) Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafii seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafii görevlendirilir. (2) Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir. (3) Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturma da ikinci fıkra hükmü uygulanır. (4) Zorunlu müdafilikle ilgili diğer hususlar, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

- B -

Baro: Avukatlık Yasasında yazılı kurallar uyarınca, meslek hizmetlerini görmek, mesleki erdemlilik ve dayanışmayı korumak, avukatlığın genel yararlarına uygun olarak gelişmesini sağlamak amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğindeki mesleki kuruluşlardır; barolar, yasada belirtilenler dışında herhangi bir işle uğraşamazlar; bölgesi içinde en az belli sayıda avukat bulunan her il merkezinde bir baro kurulur.

Beyan: Açıklama; bildirim; bildirme; ilgililerin resmi kuruluşlara, herhangi bir

1 Tanımlar büyük ölçüde E. Yılmaz tarafından hazırlanan Hukuk Sözlüğü'nden alıntılanmıştır. Bkz. E. Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Ankara: Yetkin Yayınları, 4. Baskı, 2010. Farklı kaynaklardan derlenen açıklamalar için ilgili kavramların altına ayrıca belirtilmiştir.

durumu belirlemek veya açıklamak amacıyla vermiş oldukları yazılı veya sözlü bildirim.

Bilirkişi: Çözümü, özel bilgi ve tekniğe bağlı konularda mahkemenin başvurduğu ihtisas sahibi kimse; bilirkişi raporu, kural olarak yargıcı bağlamaz; ehli-vukuf; ehlihibre.

- C -

Celse: Mahkeme huzurunda yapılacak dava ve soruşturma işlemleri için önceden saptanan zaman; duruşma; oturum; murafaa; toplantı.

Celp: Getirtme; çekme; mahkemeye davet; (zorla) getirtme; sanıkların, tanıkların veya tarafların mahkemeye getirilmesi için yazılan yazı.

Celp Etmek: Kendine çekmek; getirtmek; çağdırtmak.

Ceza Yargısı: Ceza kanunlarının uygulanmasından doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesiyle ilgili olarak görevlendirilen mahkemelerin yetkisi.

Ceza Muhakemeleri Usulü: Ceza yargılama yöntemleri; ceza yargılamasının biçimini, nasıl yürüdüğünü gösteren yöntem; ceza mahkemelerinin (organlarının) uygulamak durumunda oldukları yöntem (usul) kurallarının bütünü.

Ceza Yargılamasında Koruma Tedbirleri: Ceza yargılamasında koruma tedbirleri, yakalama ve gözaltı, tutuklama, adli kontrol, arama ve el koyma, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı ve teknik araçlarla izlemedir.

Cezai Ehliyet: Bir cezayı gerektirici eylemde bulunan kimsenin cezalandırılması yeteneği; bir eylemden ötürü bir kimsenin cezaya çarptırılıp çarptırılmayacağı; eylemi yapanın kişisel hukuki durumu göz önüne alınarak ceza mahkumiyetine elverişli olup olmayacağı.

- Ç -

Çapraz Sorgulama: Tanık veya sanık beyanının doğruluğunu ve güvenilirliğini denetlemek, beyanlar hakkında şüphe uyandırmak, yargılamada herhangi bir tarafın kendi iddia veya savunmasına dikkat çekmek veya güçlendirmek için; tanık, sanık, müdahil ve müştekiyi sorguya çekmesidir. Çapraz sorgu, CMK 59. ve 201. maddeleri birlikte yorumlanarak ceza muhakemesi hukuku sisteminde ortaya konulabilir (Baran Doğan, “Çapraz sorgu ve Doğrudan Soru Sorma Nedir?”, <https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/capraz-sorgu-dogrudan-soru-sorma-nasil-yapilir.html>).

- D -

Dava: Hakkına tecavüz edildiği ileri sürülen kişinin (davacının), mahkemeye başvurarak hakkının mahkeme eliyle (hukuksal) korunmasını istemesidir; böylece, hak mahkeme (diğer deyişle, devlet) eliyle korunmuş olur.

Dava Hakkı: Herkesin meşru vasıta ve yollardan yararlanarak mahkeme önünde davacı veya davalı olarak bulunabilmesi hakkı.

Davacı: Dava açan kimse; devletten hukuki himaye isteyen kişi; kamu davasında (ceza davaları dahil olmak üzere) davacı (kural olarak) savcıdır.

Delil: Uyuşmazlığa neden olan fiili veya hukuki olgunun, olduğuna veya olmadığına yargıcı inandırmak için yargılama hukukunun gösterilmesine izin verdiği ispat araçları; örneğin, Senet, ikrar, yemin, kesin hüküm, tanık (şahit) bilirkişi, keşif, özel hüküm sebepleri.

Direkt Sorgulama: (Doğrudan Soru Yönelme) Cumhuriyet Savcısı, müdafii veya vekili sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak, doğrudan soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edilirse, mahkeme başkanı karar verir. Gerekğinde ilgililer yeniden soru sorabilir (CMK 201/1).

Doğrudan Sorgulama: Mahkeme başkanı veya hâkimi, tanığa dinlenmeden önce olayla ilgili bilgi verir, varsa sanık gösterilir ve bildiklerini anlatması söylenir. Tanıklık yapanın sözü hiç kesilmez, dinlenir; tanığın sözü kesilirse, kanun yoluna başvurma sebebi olabilir (CMK 59/1).

Duruşma: Oturum; celse; celse; murafaa; oturumda (celsede) yapılan soruşturma işlemi; oturumlar kural olarak mahkeme önünde olur.

- G -

Gerekçeli Karar: Mahkemenin son duruşmada verdiği özet kararın genişletilerek ve gerekçeler eklenerek yazılmasıdır.

- H -

Hâkim: Yargıç. Uyuşmazlıkların çözümü için görevlendirilmiş kişi; devlet tarafından atanan bağımsızlıkları ve teminatları Anayasa tarafından garanti edilen kimse.

Hukuki Sorumluluk: Ceza ve disiplin sorumluluğu dışında kalan özel hukuktan doğan sorumluluk; hukuki sorumluluk, kural olarak ödenceyi (tazminatı) gerektirir, örneğin, haksız fiil failinin tazminat sorumluluğu.

Hüküm: Bir uyuşmazlığın yargıç tarafından çözümlenmesi sonucu verilen nihai (son) karar.

- İ -

İddia: Sav; bir konu ile ilgili olarak ısrarlı bir şekilde öne sürülen görüş; bir davadaki tarafların istemlerini ve karşılık istemlerini öne sürmeleri.

İddianame: Ceza işlemlerinde yapılan hazırlık soruşturması sonucunda savcı kamu davası açılmasını gerekli görürse, davayı açmak için verdiği istem belgesi; iddianamede sanığa yüklenen suçun neden ibaret olduğu, suçun yasal unsurları ve uygulanması gereken (istenen) ceza maddesi, ispat araçları ve duruşmanın yapılacağı mahkeme gösterilir. İddianame, hukuk davalarındaki dava dilekçesinin karşılığıdır.

İddia Makamı: (Ceza yargılamasında) sanık hakkında iddiada bulunan taraf; savcılık.

İfade alma: Şüphelinin, kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi (CMK 2/1/g).

İhlal: Zarara uğratma; sakatlama; sakatlama; bozma; uymama; riayet etmeme; çiğneme.

İşkence: Bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözetim herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ızdırıp veren bir fiil anlamına gelir.

(İşkence ve Diğer Zalimane Gayrı İnsani veya Küçültücü Muamele veya Ceza Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Madde 1)

- K -

Kamu: Amme; halk.

Kamuya Açık Duruşma*: Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların kamuya açıklığı (aleniyet ilkesi) gerek Anayasa'da (madde 141) gerekse de CMK'da (madde 182) bir ilke olarak benimsenmiştir. Herkesin duruşma salonunda, fiziki koşullar elverdiği ölçüde, dinleyici olarak bulunabilmesi öngörülür.

Kamuya Kapalı Duruşma: Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir (Anayasa madde 141). Taktir yetkisi mahkemeye aittir.

Kanun (Yasa): Devletin yasama gücü tarafından belli usullere uyularak düzenlenen ve yürürlüğe giren hukuk kurallarıdır.

Kendi Aleyhine Tanıklık Etmeme (Susma Hakkı): Anayasa'nın 38. maddesine göre "Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz." Ayrıca sanığın veya şüphelinin sorgusu esnasında CMK madde 147/e' ye göre: "Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu söylenir."

Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre (CMK 2/1/f).

Kötü Muamele: İşkence derecesine varmayan diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya ceza gibi fiiller.

(İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Madde 16, 1. fıkra)

- M -

Mahkeme: Mahkeme, yetkisi dahilindeki konuları hukuk kuralları temelinde, belirlenen usule bağlı olarak görülen davaların neticesinde karara bağlayan bir merci.

Bir organın yürütmeden ve davanın taraflarından "bağımsız" sayılıp sayılmayacağını belirlerken (bkz. diğer örneklerin yanı sıra, Le Compte, Van Leuven ve De Meyere davası, 23 Haziran 1981 tarihli karar, Seri A No. 43, s. 24, paragraf 55) Mahkeme, üyelerin atanma biçimini, görev sürelerini (a.g.e., s. 24-25, paragraf 57), dışarıdan gelebilecek baskılara karşı güvencelerin varlığını (bkz. Piersack davasının 1 Ekim 1982 tarihli kararı, Seri A No. 53, s. 13, paragraf 27) ve bu merciin bağımsız olduğu görüntüsü verip vermediği hususunu (bkz. Delcourt davasının 17 Ocak 1970 tarihli kararı, Seri A No. 11, s. 17, paragraf 31) dikkate alır.

(Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler, G. Dutertre)

Mağdur: Suçtan veya haksız eylemden zarar gören kimse.

Masumiyet Karinesi: Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.

(AİHS Md 6/2)

Makul: Uygun; akıllıca; akla yatkın; kabul edilebilir.

Makul Süre/ Yeterli Süre/ Uygun Süre: “Makul sürede yargılanma hakkı” adil yargılanma hakkının sonucudur. İlke olarak davalar en az giderle ve mümkün olduğunca hızlı sonuçlandırılması yargının görevidir. Anayasa Mahkemesinin de kabul ettiği üzere makul sürede yargılanma hakkının amacı, tarafların uzun süren yargılama nedeniyle maruz kalacakları maddi, manevi baskı ve sıkıntılardan korunmasıdır. Davanın karmaşıklığı, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve dava açan hak sahiplerinin davanın hızlı sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği bir “davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde” göz önünde bulundurulması gereken hususlardır (Fikret İlkiz, Yargılamalarda Makul Süre”, Bianet.com, 21.07.2014, <http://m.bianet.org/bianet/hukuk/157331-yargilamalarda-makul-sure>).

Müdafi: Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı (CMK 2/1/c). Müdafi, savunduğu kişinin talimatlarına uymak durumunda değildir, bu açıdan vekilden ayrılır.

Müdahil: Müdahale eden; (davaya) katılan; karışan; iki kişi arasındaki uyuşmazlığın arasına giren.

Müşteki: Şikayetçi.

Müvekkil: Kendisini vekil ile temsil ettiren kişi; vekillik veren; vekil edilen; vekilin (avukatın) temsil ettiği kişi.

- N -

Nihai Karar: Bir uyuşmazlığın yargıç tarafından çözümlenmesi sonucu verilen son karar.

- S -

Saik: sebep, güdü. (Güncel Türkçe Sözlük)

Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişi (CMK 2/1/b).

Savcı: Muddeiumumi; toplum adına adli makamlar nezdinde (mahkemelerde) dava açıp iddiada bulunan kişi; savcıların görevi asıl olarak ceza yargılamasında olup, ceza yargılamasında, ağır ceza ve asliye ceza mahkemesinde bulunurlar, kamu davasını açar ve yürütürler; bunun yanında, kamu düzeninin gerektirdiği durumlarda hukuk yargılamasında da hazır bulunurlar ve bunların dışında yasalardan kendilerine verdiği görevleri yerine getirirler.

Savunma Hakkı:

“.....

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

.....

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek”

(*AİHS Madde 6*)

Savunma Avukatı / Savunma Makamı: Savunma hakkı, kural olarak sanığa ait bir haktır. İddiaya, iddianın muhatabının cevap vermesi gerekir. Sanığın hukuki savunmasını hazırlarken uzman bir kişi olan avukattan yardım alması ve/veya avukatın sanık adına veya onun yanında savunmayı üstlenmesi mümkündür. Avukatın müdafî sıfatıyla yargılama sürecine dahil olması sanığın iradesine bağlıdır (Hamide Zafer, “Savunma Hakkı ve Sınırları”, <http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruhad/issue/download/5000001567/5000000622>).

Sorgu: Şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi (CMK 2/1/h).

Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre (CMK 2/1/e).

Suç: Hukuk kurallarının yasakladığı ve yapılmasına veya yapılmamasına cezai yaptırım (müeyyide) bağladığı eylem.

Suç İsnadının Yasal Kesinliği: Hangi eylemin suç sayıldığıının kanunda belirtilmesi; kanunların suç saymadığı eylemlerden dolayı ceza verilemez.

- Ş -

Şüpheli: Soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişi (CMK 2/1/a).

- T -

Tanık: Şahit; tanıklık (şahadet) eden kimse; yargılamada bir olay hakkında görgüsüne veya bilgisine başvurulun; bir olayın vuku bulduğunu (olduğunu) gören; olay veya işlem sırasında hazır bulunan.

Taraf: Bir hukuki işleme yan olan kişi; yargılamada, davacı veya davalı durumunda bulunan kişi.

Tarafsız Mahkeme: Mahkemelerin tarafsızlığı, demokratik bir toplumda mahkemelerin vatandaşa verdiği güven hissini ve adaletin sağlandığını ifade eder. AİHM, mahkemenin tarafsızlığını değerlendirirken, üyelerin atanma ve görevden alınma usulüne, görev sürelerine, emir ve talimat alıp almadıklarına ve genel bir değerlendirmeye bağımsız bir görüntüye sahip olup olmadıklarına bakmaktadır (“AİHM Kararları Işığında Bağımsız Ve Tarafsız Mahkeme Önünde Yargılanma Hakkı”, <http://www.avukathalitozel.com/makale/130-aihm-bagimsiz-yargilanma-hakki.html>).

Tebliğ etmek: Bildirmek (Güncel Türkçe Sözlük).

Teknik Takip: Teknik araçlarla izleme; göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, kasten adam öldürme, uyuşturucu ticareti, suç işlemek amacıyla örgüt kurma gibi kanunda belirtilen suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebepleri bulunması ve başka suretle delil elde edilememesi halinde, şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve iş yeri, teknik araçlarla izlenebilir, ses veya görüntü kaydı alınabilir.

Tutuklama: Tevkif; ceza yargılamasında sanığın kaçma kuşkusunun bulunması, suç izlerinin yok edileceği olasılığının varlığı ve suçun devlete karşı bulunması durumlarında, sanığın özgürlüğünün, mahkeme (hâkim) kararıyla elinden alınarak tutukevine (tevkifhaneye) gönderilmesidir.

- U -

Usul: Yöntem; yol, yordam; bir işin yapılma süreci; bir işlemin yapılmasına ilişkin olarak izlenecek yol; prosedür.

Uygun Süre: Bkz. Makul Süre

- Ü -

Ücretsiz Temsil: Bkz. Adli Yardım

Ücretsiz Tercüman: Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 202'nci maddesinde “Tercüman Bulundurulacak Hâller” bölümü şu şekildedir: “Sanık veya mağdur, memarını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir. Engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar, anlayabilecekleri biçimde anlatılır. Bu Madde hükümleri, soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanır. Bu evrede tercüman, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından atanır.” Ayrıca aynı kanunun 324/5'e göre: “Türkçe bilmeyen ya da engelli olan

şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır.”

- V -

Vekil: Katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukat (CMK 2/1/d).

- Y -

Yüksek Mahkemeler: İlk derece mahkemesi kararlarını inceleyen ve yasalarla belirlenen görevleri yapan üst dereceli mahkemelerdir; bunlar Anayasaya göre, Yargıtay, Danıştay, Anayasa Mahkemesi ve Uyuşmazlık Mahkemesidir.

(Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Askeri Yargıtay 16.04.2017 tarihli referandum sonucu kaldırılmıştır)

- Z -

Zorla Getirme Kararı: CMK Madde 145'e göre ifadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır; çağrılma nedeni açıkça belirtilir; gelmezse zorla getirileceği yazılır. Yine aynı kanunun 146/1. Maddesinde ise Hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan veya 145 inci maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir.

